

KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS UN APKAROŠANAS BIROJA DARBĪBAS MONITORINGS

Pētījums par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbību
2008. gadā un 2009. gada pirmajā pusgadā

Izdevums tapis projekta “KNAB neatkarības projekts- korupcijas prevencijas stiprināšana un korupcijas izmaksu mazināšana ar KNAB monitoringa un neatkarības stiprināšanas palīdzību” ietvaros.

Izdevums apkopo projekta “KNAB neatkarības projekts- korupcijas prevencijas stiprināšana un korupcijas izmaksu mazināšana ar KNAB monitoringa un neatkarības stiprināšanas palīdzību” ziņojumu materiālus attiecībā uz KNAB izpēti.

Projektu finansiāli atbalsta Eiropas Komisija. Publikācija atspoguļo tikai tās autora viedokli, un Komisija nav atbildīga par jebkādu tajā iekļautās informācijas izmantošanu.

Ar Eiropas Savienības Noziedzības novēršanas un cīņas pret noziedzību programmas atbalstu.

Noziedzības novēršana un cīņa pret noziedzību, 2007
Ar Eiropas Komisijas Tiesiskuma, brīvības un drošības ģenerāldirektorāta
Noziedzības novēršanas un cīņas pret noziedzību programmas finansiālu atbalstu.

Projektu finansiāli atbalsta Sorosa fonds – Latvija.

Darbību atbalsta Islande, Lihtenšteina un Norvēģija EEZ finanšu mehānisma un Norvēģijas finanšu mehānisma ietvaros un Latvijas valsts ar Sabiedrības integrācijas fonda starpniecību.

SATURS

Pētījuma secinājumu kopsavilkums.....	5
1. KNAB vispārējs raksturojums un efektīvas darbības priekšnoteikumi.....	7
1.1. KNAB statuss, funkcijas un sadarbība ar citām institūcijām	7
1.2. KNAB vadītāji un to atlase.....	7
1.3. Uzbūve un resursi.....	13
1.4. KNAB darba organizācija un ētika.....	18
1.5. KNAB neatkarība.....	20
- Tiesiskais ietvars un starptautiskās rekomendācijas.....	20
- Politiskie priekšnoteikumi	23
1.6. Tiesiskā regulējuma ietekme uz KNAB darba efektivitāti.....	26
1.7. KNAB darbības fleksibilitāte un inovatīvisms.....	27
1.8. Starpinstitucionālā un starptautiskā sadarbība	29
2. Atklātība, sadarbība ar sabiedrību un sabiedrības uzticība.....	32
2.1. Sabiedrības līdzdalības veicināšana	32
2.2. Atklātība un atbildība darbībā.....	34
2.3. KNAB atpazīstamība un sabiedrības uzticība	37
3. KNAB darbība korupcijas novēršanas jomā.....	40
3.1. KNAB mērķu, uzdevumu un rezultātīvo rādītāju plānošana un sasniegšana.....	40
3.2. Preventīvais darbs ar valsts un pašvaldību iestādēm.....	46
3.3. Sabiedrības izglītošana.....	48
4. KNAB darbība korupcijas apkarošanas jomā.....	55
4.1. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana.....	55
4.2. Administratīvo pārkāpumu lietvedība.....	58
5. KNAB darbība partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas kontroles jomās.....	62
5.1. Politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas kontrole	62
5.2. KNAB iniciatīvas partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanai	66
KNAB izpētes kopsavilkums – pārbaudes lapa.....	69
KNAB monitoringa ieteikumi.....	70
1. Pielikums – KNAB struktūrhēmas.....	72
2. Pielikums – KNAB budžets 2008. un 2009. gadā.....	73
3. Pielikums – KNAB iniciatīvu virzība politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas jomās	74
4. Pielikums – spilgtākie notikumi KNAB darbībā 2008. gadā un 2009. gada pirmajā pusē	75
Pētījuma metodika	77

Pētījumā lietotie saīsinājumi

APK – Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss

APL – Administratīvā procesa likums

GRECO – Pretkorupcijas starpvalstu grupa

KNAB – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

LR – Latvijas Republika

LVL – lati

MK – Ministru kabinets

VID – Valsts ieņēmumu dienests

VPIL – Valsts pārvaldes iekārtas likums

PĒTĪJUMA SECINĀJUMU KOPSAVILKUMS

- KNAB vēl arvien bauda sabiedrības uzticību, un sabiedrība KNAB darbu biežāk vērtē atzinīgi.
- KNAB ir augsta atpazīstamība sabiedrībā (90%).
- KNAB visumā sekmīgi strādā administratīvās korupcijas apkarošanā, taču stiprināma spēja apkarot augsta līmeņa politisko korupciju, kas iespējams vienīgi kompleksi – ar normatīvo aktu iniciatīvām un kontroles, izmeklēšanas darba attīstību, nodrošinot darbinieku kvalifikācijas celšanu un meklējot inovatīvas metodes cīņā pret tiesībpārkāpumu aizvien pieaugošo komplicētību.
- KNAB kā specializētas pretkorupcijas iestādes potenciāls no sabiedrības viedokļa būtiskāks tieši augsta līmeņa, politiskās korupcijas apkarošanai, savukārt, KNAB atbilstoši pašreizējam tiesiskajam regulējumam nodarbojas ar dažāda līmeņa korupcijas gadījumiem.
- KNAB darbu būtiski ietekmē normatīvo aktu nepilnības. Savas kompetences ietvaros, KNAB mēģinājis risināt virkni tiesiskā regulējuma problēmjautājumu, kas būtiski korupcijas apkarošanā, taču ne vienmēr sekmīgi politisku šķēršļu dēļ. Vairāki no tiem vēl arvien nav akceptēti normatīvo aktu formā (piemēram, „Nulles deklarācijas”, valsts un pašvaldības mantas iznomāšanas regulējuma pilnveidošana, kriminālatbildība par prettiesiskām darbībām saistībā ar partiju finansēšanu, APK grozījumi, nosakot institūciju, kas sastāda protokolus un izskata administratīvo pārkāpumu lietas publisko iepirkumu jomā, lobēšanas caurspīdīguma nodrošināšana Saeimā un Ministru kabinetā u.c.). Tā kā būtiskāko kaitējumu valstij iespējams nodarīt tieši ar apzināti vai neapzināti nekvalitatīvu normatīvo aktu palīdzību, kas legalizē vai nevērsas pret sabiedriski nosodāmām darbībām, KNAB nepieciešams turpināt aktīvi rosināt nepieciešamo normatīvo aktu pilnveidošanu un uzskatāmi informēt sabiedrību par šķēršļiem šādu iniciatīvu virzībā, lai sabiedrība var izdarīt savu politisko izvēli, ņemot vērā šādu informāciju.
- KNAB statuss – atrašanās Ministru kabineta pārraudzībā – rada KNAB darbības ietekmēšanas riskus, jo īpaši no Ministru prezidenta puses, ar kura starpniecību tiek realizēta pārraudzība un kura tiesības, kā pierāda līdzšinējā prakse, nav interpretējamās viennozīmīgi. Tas var radīt nedrošību KNAB vadībā un radīt nevēlamus precedentus gadījumos, ja premjera amatu ieņemtu cilvēks ar vēlmi iesaistīties KNAB darbā. Riskus rada arī budžeta veidošanas process, KNAB priekšnieka atlases un atbrīvošanas kārtība.
- KNAB priekšniekam nepieciešamas labas zināšanas, prasmes un pieredze iestādes vadīšanā un kontroles nodrošināšanā. Vienlaicīgi KNAB darbības monitorings 2008. gada un 2009. gada pirmajā pusgadā ļauj secināt, ka bez administratīvā darba prasmēm KNAB priekšniekam jābūt arī viedokļa līderim par sarežģītām situācijām, kas vērtējamās no pretkorupcijas viedokļa, jāpiedāvā tiesiski pamatoti uzvedības modeļi, veicinot sabiedrības tiesiskās apziņas attīstību, kā arī jābūt sabiedrībai nozīmīgu iniciatīvu virzītājam korupcijas novēršanas un apkarošanas jautājumos.
- KNAB kolektīvs ir profesionāls. Vadošajos amatos ir kvalificēti darbinieki ar ilgstošu pieredzi darba pienākumu veikšanai nepieciešamajās jomās.
- KNAB darbiniekos vērojams izdegšanas sindroms. Sākotnēji saliedētajam kolektīvam palielinoties, nogurstot no ilgstošā vadītāja nomaņas procesa, vadības stilu maiņas, kā arī darba specifikas dēļ (ilggadējiem darbiniekiem – ilgāk kā 5 gadi darbā ar augstu stresa līmeni) šobrīd nepieciešams atbalsts, iekšējās komunikācijas stiprināšana gan vertikālā, gan horizontālā līmenī. Arī atalgojumā sasniegta kritiskā robeža, kad KNAB var zaudēt un jau sāk zaudēt kvalificētus speciālistus.

- Trūkst līdzekļu KNAB darbinieku kvalifikācijas celšanai. KNAB darbā vērojamas grūtības, izmeklējot noziedzīgus nodarījumus, kas saistīti ar sarežģītām finanšu operācijām, noziedzīgus nodarījumus, kuros nav ilggadējas izmeklēšanas prakses. Tādēļ iespējami īsā laikā nepieciešams attīstīt darbinieku, kuriem nepieciešamas attiecīgas zināšanas, specializāciju un kvalifikācijas celšanu, nepieciešamības gadījumā piesaistot to kompetences attīstīšanā vietējos un starptautiskos ekspertus. Apzināmas iespējas kompetences paaugstināšanā izmantot ES un citu finanšu palīdzības mehānismu ietvaros piesaistāmo finansējumu. Tas ļautu KNAB kļūt inovatīvākam
- KNAB izpēte liecina, ka dažādu līmeņu darbiniekiem ne vienmēr ir vienāda izpratne par iestādes prioritātēm, kas izriet no nepilnībām KNAB iekšējā komunikācijā.
- KNAB ir iestāde, kurai būtu jākalpo par paraugu citām valsts iestādēm korupcijas risku novēršanā, tomēr KNAB nav izveidota konsekventa, līdztiesīga un caurskatāma pretendentu atlase uz KNAB amata vietām un darbinieku atlasei tiek izmantotas dažādas, iekšējos normatīvajos aktos iepriekš nenoteiktas metodes.
- Iekšējos tiesību aktos regulēti, bet nepilnīgi, jautājumi, kas saistīti ar trauksmes celšanu pašā KNAB. Tādēļ trauksmes celšanas mehānismu, saskaroties ar tiesībpārkāpumiem pašā KNAB, un trauksmes cēlēju aizsardzību būtu ieteicams regulēt detalizētāk.
- KNAB neizmanto Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā paredzēto mehānismu – nesasauc KNAB padomes sēdes. Biroja padome sastāv no KNAB priekšnieka, vietniekiem un nodaļu vadītājiem un paredzēta, lai izskatītu KNAB darbības prioritātes, budžeta projektu, KNAB un attiecīgo ārvalstu dienestu sadarbības līgumu projektus, bet praksē padomes, kā konceptuālu lēmumu platformas, iespējas netiek pienācīgi novērtētas.
- Visumā KNAB darbība atbilst uzstādītajiem rezultātīvajiem rādītājiem, atsevišķos jautājumos tos pat pārsniedz. Tomēr ne visos jautājumos plānotie rādītāji ir adekvāti korupcijas apkarošanas jomā, nosakot rezultatīvos rādītājus attiecībā uz lietu izskatīšanas ilgumu, acīmredzami nav ņemta vērā reālā kapacitāte, lietu dažādība, laiks, kas nepieciešams informācijas iegūšanai no ārvalstīm u.tml. Savukārt, partiju finansēšanas kontroles jomā uzstādītais rezultatīvais rādītājs ir vispārīgs, vāji saistīts ar realitāti un būtu aktualizējams. KNAB stratēģija nesatur rezultatīvo rādītāju priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē, kas ir ļoti nozīmīga KNAB darbības joma, īpaši pēc KNAB pilnvaru palielināšanas normatīvajos aktos. KNAB politikas plānošanas rezultatīvos rādītājus un tos, kas vairāku gadu garumā izrādījušies neadekvāti, nepieciešams nomainīt, lai darba plānošanas un novērtēšanas sistēma būtu reāla, nevis tikai ziņojumos ierakstāma. KNAB rezultatīvo rādītāju noteikšana vairāk balstās uz struktūrvienību vadītāju intuīciju, izvērtējot iepriekšējā gada rezultātus un tendences, nevis uz sistemātisku izvērtējumu un pētniecību, kas zināmā mērā izskaidrojams ar resursu ierobežotību korupcijas novēršanai.
- KNAB sistemātiski un vairumā gadījumu sekmīgi strādā pie starptautisko rekomendāciju ieviešanas. Starptautiskā sadarbība notiek pieejamo resursu ietvaros. Pēdējos gados lielāks akcents uz iesaistišanos starptautiskos projektos konsultantu statusā. Tas dod arī atgriezenisku pozitīvu efektu pašam KNAB.
- KNAB sadarbība ar citām iestādēm visumā vērtējama pozitīvi. Neatrisināts vēl arvien ir jautājums par KNAB un VID kompetences nošķiršanu amatpersonu deklarāciju patiesuma pārbaudes jomā. Šis jautājums atstāts pašu iestāžu kompromisa meklējumiem. Diemžēl politiska griba un spēja šo jautājumu atrisināt, kā arī veicināt amatpersonu deklarāciju pārbaudes efektivitāti, ar normatīvo aktu palīdzību nodrošinot to sasaisti ar ienākumu deklarācijām, līdz šim nav vērojama.
- Iedzīvotāju aptaujā viens no negatīvākajiem novērtējumiem tika dots KNAB darbībai iedzīvotāju iesaistē. Zema ir sabiedrības gatavība, personiski saskaroties ar korupciju,

ziņot par to KNAB. KNAB nepietiekami piedāvā pozitīvos rīcības modeļus iedzīvotājiem, saskaroties ar korupcijas situācijām. Komunikācija ar iedzīvotājiem netiek veikta pietiekami iedrošinošā veidā, dodot padomus konkrētu tipisku situāciju kontekstā un uzskatāmi iezīmējot sabiedrībai iespējamās sadarbības veidus ar KNAB. Atbildot uz vēstulēm par iespējamām korupcijas situācijām, konstatējams birokrātisks atbilžu stils, kas nemotivē tālākai pilsoniskai aktivitātei korupcijas novēršanā. KNAB sabiedriskās konsultatīvās padomes loma, kaut arī normatīvi regulēta, praksē – neskaidra un nekonsekventa.

- KNAB finanšu resursi ir samazināti samērīgi ar citām valsts iestādēm, taču sasniegta kritiskā robeža un tālāka resursu samazināšana nav pieļaujama, jo novestu pie darbības būtiskas pasliktināšanās un iestāde nespētu attaisnot tās izveides mērķus.

1. KNAB VISPĀRĒJS RAKSTUROJUMS UN EFEKTĪVAS DARBĪBAS PRIEKŠNOTEIKUMI

1.1. KNAB statuss, funkcijas un sadarbība ar citām institūcijām

KNAB statuss un funkcijas

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk- KNAB) ir Ministru kabineta pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde, kas pilda Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā noteiktās funkcijas korupcijas novēršanā un apkarošanā, kā arī politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildes kontrolē.

KNAB ir arī operatīvās darbības subjekts.

KNAB īsteno funkcijas korupcijas novēršanā, apkarošanā un politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildes un priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē.¹

Formāli KNAB darbojas kopš 2002.gada 1.maija, kad stājas spēkā KNAB likums.

2002. gada 10. oktobrī amatā apstiprināts pirmais KNAB priekšnieks.

Ar 2003. gada 1.februāri KNAB veic likumā noteiktās funkcijas korupcijas novēršanā, apkarošanā un politisko organizāciju (partiju) un to apvienību finansēšanas noteikumu izpildes kontrolē pilnā apjomā.

KNAB funkcija priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē KNAB uzdots kopš 2009. gada jūlija.

Saskaņā ar ekspertu viedokli, ierosmi KNAB kā daudzfunkcionālas iestādes izveidei deva Pasaules Banka, tomēr Latvijas nevalstiskais sektors un pretkorupcijas eksperti atzina šādas iestādes nepieciešamību Latvijā un radīja augsni, kas vienlaikus ar ārējiem pamudinājumiem (iestāšanās NATO, ES) motivēja izveidot KNAB.

1.2. KNAB vadītāji un to atlase

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums paredz, ka KNAB vada biroja priekšnieks. Saskaņā ar minētā likuma 4. pantu biroja priekšnieku ieceļ amatā uz pieciem gadiem un atbrīvo no amata Saeima pēc Ministru kabineta ieteikuma.

Saskaņā ar spēkā esošo likumu, uz KNAB priekšnieka amatu Ministru kabinets var izsludināt atklātu konkursu.

¹ Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums// Latvijas Vēstnesis.- 65 (2640), 30.04.2002.

Kā redzams, prasības, kas paredzētas kā obligātas KNAB priekšnieka amata pretendentiem līdzinās ierēdņu un tiesu varai piederīgo amatpersonu prasībām. Vienīgā profesionalitātes prasība ir, lai pretendents būtu „uzkrājis amatam atbilstošu darba pieredzi”. Šāds formulējums ir plaši interpretējams un šobrīd faktiski lielā mērā atkarīgs no Ministru kabineta priekšstata par pieredzes atbilstību, jo Ministru kabinets iesaka pretendentu apstiprināšanai amatā Saeimā.

KNAB pastāvēšanas laikā KNAB vadījuši 3 priekšnieki: Guntis Rutkis, Aleksejs Loskutovs un Normunds Vilnītis (šobrīd).

Par biroja priekšnieka amata pretendentu var izvirzīt personu, kura atbilst šādām obligātajām prasībām:

- 1) ir Latvijas pilsonis;
- 2) pārvalda latviešu valodu un vismaz divas svešvalodas;
- 3) ieguvusi augstāko izglītību un uzkrājusi amatam atbilstošu darba pieredzi;
- 4) nav sasniegusi likumā noteikto pensijas vecumu;
- 5) nav sodīta par noziedzīgu nodarījumu (neatkarīgi no sodāmības noņemšanas vai dzēšanas);
- 6) nav notiesāta par noziedzīgu nodarījumu, atbrīvojot no soda;
- 7) nav saukta pie kriminālatbildības, izņemot gadījumu, kad persona ir saukta pie kriminālatbildības, bet kriminālprocess pret to izbeigts uz rehabilitējoša pamata;
- 8) nav un nav bijusi PSRS Aizsardzības ministrijas, PSRS vai Latvijas PSR Valsts drošības komitejas vai to valstu, kuras nav Eiropas Savienības vai Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis, valsts drošības dienesta, izlūkdienesta vai pretizlūkošanas dienesta štata vai ārštata darbinieks, aģents, rezidents vai konspiratīvā dzīvokļa turētājs;
- 9) nav un nav bijusi ar likumu vai tiesas nolēmumu aizliegtas organizācijas dalībnieks;
- 10) atbilst likumā noteiktajām prasībām, lai saņemtu speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam.²

Pārskats par KNAB vadītāju atlasī no 2002. līdz 2009. gadam

Gads	Atlases metode	Kandidātu skaits	Komisijas ieteiktie	Valdības akcepts	Saeimas akcepts	Kas/kad apstiprināts amatā
2002.	Konkurss	8	Visvaldis Puķītis Raimonds Mūrnieks	Nē	Saeimā nenonāk	
2002.	Konkurss	17	Didzis Šmitiņš Aldis Lieljuksis	Nē	Saeimā nenonāk	
2002.	Konkurss	18	Jānis Jonāss Guntis Rutkis	Jā Jā	Nē Jā	Guntis Rutkis 10.10.2002.
2003.	Konkurss	57	Juta Striķe	Jā	Nē, arī pēc atkārtotas virzīšanas	Premjers E.Repše ieceļ J.Striķi par priekšnieka p.i.
2004.	Konkurss	20	Juta Striķe Aleksejs Loskutovs	Nē Jā	Jā	Aleksejs Loskutovs 27.05.2004.
2008.– 2009.	Izsludināta pieteikšanās	17	Nav komisijas, izvērtē MK, NDP. Normunds Vilnītis Artūrs Zvejsalnieks	Jā Nē	Jā	Normunds Vilnītis 12.03.2009.

No šī apkopojuma var secināt, ka KNAB priekšnieka izvēle kopš KNAB izveides ir bijusi sarežģītas politiskās tirgošanās objekts. Kopsummā notikuši pieci konkursi un viena procedūra, kas līdzinās konkursam, taču pretendentu izvērtēšanai netika veidota komisija, to darīja Ministru kabinets. Pieteikušies 137 kandidāti. Trīs gadījumos konkursa komisiju izvēlētie kandidāti nav guvuši valdības akceptu, divos gadījumos tos nav apstiprinājusi Saeima.

Kā redzams pēdējā vadītāja atlase būtiski atšķiras no iepriekšējām. 2008. gada 21. oktobrī Ministru kabinets pieņēma instrukciju “Kārtība, kādā ierosina ieteikt iecelšanai amatā Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieku”. Instrukcijas projekts netika izsludināts Valsts sekretāru sanāksmē, vienlaikus saskaņošanā bija trīs instrukcijas projekti un apstiprināta tika Ministru prezidenta Ivara Godmaņa redakcija, kas tika piedāvāta Ministru kabineta sēdes laikā.

² Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums//Latvijas Vēstnesis, Nr. 65 (2640), 30.04.2002., 4.pants.

- MK nosaka pretendenta pieteikumu iesniegšanas termiņu.
- Valsts kanceleja reģistrē pretendenta pieteikumu un izvērtē pretendenta atbilstību Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 4.panta otrajā daļā noteiktajiem obligātajiem kritērijiem.
- Valsts kanceleja lūdz pretendentu iesniegt rakstisku informāciju, kas apliecinātu pretendenta pieredzi izmeklēšanas un operatīvajā darbā; pieredzi iestādes vadītāja (vadītāja vietnieka) vai citā vadītāja darbā; labo reputāciju (iesniedzot rakstiskas atsauksmes no iepriekšējām darbavietām).
- Ministru prezidents par pretendentu, kas atbilst Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 4.panta otrajā daļā noteiktajiem obligātajiem kritērijiem, lūdz ģenerālprokuru, Satversmes aizsardzības biroja direktoru un Augstākās tiesas priekšsēdētāju 10 dienu laikā sniegt savu viedokli.
- Pēc šīs instrukcijas 6.punktā minēto viedokļu saņemšanas, bet ne vēlāk kā septiņu dienu laikā pēc viedokļa sniegšanai paredzētā termiņa beigām Ministru prezidents virza apkopoto informāciju apspriešanai Ministru kabinetā.
- Ministru prezidents uzaicina pretendentus uzstāties Ministru kabineta sēdē ar savu skatījumu par korupcijas novēršanu un apkarošanu un atbildēt uz Ministru kabineta locekļu jautājumiem.
- Ministru kabinets pēc pretendenta noklausīšanās pieņem lēmumu par pretendentiem, kurus Ministru prezidents lūgs izvērtēt Nacionālās drošības padomes sēdē.
- Pēc Nacionālās drošības padomes locekļu viedokļu uzklaušanās Ministru prezidents virza vienu pretendentu apspriešanai Ministru kabineta sēdē un ieteikšanai iecelt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšnieka amatā.

Instrukcija negarantē priekšnieka atlasī, pamatojoties uz pretendentu profesionalitāti, nevis politisko lojalitāti, nenodrošina procesa caurskatāmību un pretendentu līdztiesību atlases procesā. Pie minētajiem riskiem noved sekojoši regulējuma aspekti:

1) Ģenerālprokurora, Augstākās tiesas priekšsēdētāja un Satversmes aizsardzības biroja direktora iesaiste kārtībā padarīta par fikciju – nav noteikts, ko un kā minētās amatpersonas vērtēs un kādas būs viedokļa juridiskās sekas. Nav saprotams, no kā minētās amatpersonas vadīsies, formulējot viedokli, proti, kādā veidā amatpersonas iegūs informāciju par pretendentiem – vērtēs iesniegtos pieteikumus, publiski pieejamo informāciju vai aicinās pretendentus uz pārrunām (pretendentiem gan nav pienākuma ierasties). Otrkārt, nav skaidrs arī viedokļa saturs – vai amatpersonām jāpauž viedokli par to, kuri varētu būt labākie kandidāti KNAB priekšnieka amatam. Vai jāpauž viedoklis par šķēršļiem pretendēt uz amatu no tiesiskā, valsts drošības viedokļa.

Tiek radīta objektīva izvērtēšanas procesa šķietamība, izmantojot neatkarīgu amatpersonu viedokļus, kuriem gan nav nekādu juridisku seku un arī viedokļu formulēšanas iespējas ir ierobežotas.

2) Pretendentu izvērtēšana Nacionālās drošības padomes sēdē ir neatbilstoša Nacionālās drošības likumā noteiktajai Nacionālās drošības padomes kompetencei, kas likumā noteikta ļoti precīzi. Publisko tiesību subjekti nav tiesīgi patvaļīgi paplašināt savu kompetenci.

Turklāt, tā rada papildu apdraudējumu procedūras atklātībai un objektivitātei, jo:

- Nacionālās drošības padomes sastāvā vairākumā ir koalīcijas partiju pārstāvji³, par kuru partiju finansēšanas pārkāpumiem lēmis vai turpina izmeklēšanu KNAB;
- Parasti Nacionālās drošības padomes sēdes ir slēgtas. Tādēļ sabiedrības iespēja iepazīties ar argumentāciju ir ierobežota.

Izskatīšana Nacionālās drošības padomes sēdē nav objektīvi nepieciešama, īpaši ņemot vērā to, ka, saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 4.panta otrās daļas 10.punktu, KNAB biroja priekšniekam ir jāatbilst likumā noteiktajām prasībām, lai saņemtu speciālo atļauju pieejai valsts noslēpumam, un priekšnieka teorētiski iespējama valsts drošības apdraudējums tiks izvērtēts atļaujas piešķiršanas procesā.

3) Lai arī instrukcija paredz, ka Ministru kabinets lemj, kurus pretendentus lūgt izvērtēt Nacionālā drošības padomē pēc Nacionālās drošības padomes locekļu viedokļu uzklaušanās, Ministru prezidents valdībā apstiprināšanai virza tikai vienu pretendentu. (Piemēram, pēdējā KNAB vadītāja izraudzīšanās procesā pretendenta izraudzīšanās bija atkarīga no Ministru prezidenta, kas bija līdzpriekšsēdētājs partijā, par kuru KNAB tobrīd turpināja izmeklēšanu, lai rastu risinājumu Ministru prezidenta pārstāvētās LPP/LC apvienības saukšanai pie atbildības par priekšvēlēšanu tēriņu pārsniegšanu (atļautie «griesti» pārsniegti par 422 226 latiem. Par nelikumīgiem ziedojumiem atzīta nauda, ko biedrība „Pa saulei” saziedoja šim nolūkam. Kopā LPP valsts kasē jāatmaksā Ls 528 870.)⁴ Pie tam no šāda regulējuma netieši izriet arī Nacionālās drošības padomes lomas būtiskums izvēles procesā.

4) Procesuālie riski:

- neskaidra Ministru kabineta motivācija, kāpēc izraudzīti pretendenti X no visa pieteikušos loka (ja vien MK sēde netiks organizēta kā konkursa komisija ar punktu sistēmu vērtēšanā vai tml.);
- varbūtēji slēgta Nacionālās Drošības padomes sēde, pēc kuras no MK sākotnēji virzītajiem kandidātiem pēc Ministru prezidenta ieskatiem paliks viens. Slēgtas sēdes gadījumā sabiedrība nevarēs izvērtēt argumentāciju, jo informācija nebūs pietiekama, lai izdarītu secinājumus, vai argumenti bijuši objektīvi un tiesiski;
- instrukcija nenodrošina pretendentu līdztiesību izvērtēšanas procesā, jo pieļauj „brīvu improvizāciju” ģenerālprokurora, Augstākās tiesas priekšsēdētāja, Satversmes aizsardzības biroja un Nacionālās Drošības padomes viedokļu formēšanā (cik, ko aicina vai neaicina, kā vērtē, ko vērtē);
- pārāk sašaurināts pretendenta loks un no satura viedokļa apšaubāmas papildprasības (instrukcijas 4.1.punkts paredz iesniegt informāciju, kas apliecina pieredzi gan izmeklēšanas, gan operatīvajā darbā. Taču neparedz izpratni par korupcijas novēršanas un apkarošanas jautājumiem).

Saskaņā ar esošo KNAB priekšnieka atlases kārtību, tiek radīta objektīva izvērtēšanas procesa šķietamība, izmantojot neatkarīgu amatpersonu viedokļus, kuru formulēšanas iespējas ir ierobežotas un kuriem nav nekādu juridisku seku.

Pēdējā vadītāja atlase notika sekojoši: tika izsludināta pretendentu pieteikšanās.

Kad 5 pretendenti bija pieteikušies, termiņš tika pagarināts. Valdība uzklaušīja septiņus kandidātus (Jutu Strīķi, Aivaru Tīrumnieku, Artūru Zvejsalnieku, Raimonu Avdejevu, Normun-

³ Uz pētījuma izdarīšanas laiku (2009. gada beigās, 2010. gada sākums).

⁴ Diena, 08.12.2008.

du Vilnīti, Armandu Stumbergu, Raimonu Rublovski), no kuriem vērtēšanai Nacionālās Drošības padomē virzīja divus – Artūru Zvejsalnieku un Normundu Vilnīti. Nacionālā Drošības padome vienojās par atbalstu N.Vilnītim.⁵

Foto no "Sabiedrības par atklātību- Delna" arhīva

2009.gada 17.februārī Ministru kabinets atbalsta N.Vilniša kandidatūru KNAB vadītāja amatam un virza to apstiprināšanai Saeimā.

2009. gada 12. martā par KNAB priekšnieku iecelts Normunds Vilnītis.

KNAB pirmie divi vadītāji amatu KNAB atstājuši atšķirīgu iemeslu dēļ: Guntis Rutkis – veselības stāvokļa dēļ, savukārt, Alekseju Loskutovu atbrīvoja Saeima.

Monitoringa laikā 2008. gadā īpaši saasinājās KNAB priekšnieka A.Loskutova un KNAB darba pārrauga Ministru prezidenta Aigara Kalviša attiecības.

Taču konfliktu priekšvēsture saistīta ar agrāku periodu. Vairāku gadu laikā A.Kalvītis pārtapa no A.Loskutova atbalstītāja par kritizētāju. Būdams premjerministrs, A. Kalvītis paguvjis ierosināt trīs disciplinārlietas pret A. Loskutovu, bet reāls sods saņemts tikai vienu reizi – 2006. gada pavasarī premjers izdeva rīkojumu par disciplinārsodu A.Loskutovam, ko A.Loskutovs pārsūdzēja⁶ un kuru 23.11.2007. Administratīvā rajona tiesa atcēla. Strīds saistīts ar KNAB Izmeklēšanas nodaļas vadītāja Ilmāra Bodes atjaunošanu amatā. A.Loskutovs pieņēma lēmumu disciplināri sodīt I.Bodi un pazemināt viņu amatā uz trīs gadiem saistībā ar tiesu izpildītājas Ingas Čepjolkinas lietu, kur I.Bode neinformēja prokuratūru par sūtījuma adreses maiņu. Premjers kā KNAB pārraugš pēc I.Bodes sūdzības saņemšanas šo KNAB priekšnieka lēmumu atcēla, uzdodot I.Bodi atjaunot amatā, bet A. Loskutovs to neizpildīja laicīgi, bet ar trīs dienu nokavēšanos.

Masu medijos 2007. gadā tika pausts viedoklis, ka „šie formālie pārkāpumi ir tikai iegansti cīņā starp principiāli atšķirīgām nostājām, jo tieši I.Bodes atrašanās augstajā amatā un pieņemtie lēmumi noteica iznākumus vienā vai otrā izmeklēšanā. Un nebūt ne tikai izmeklēšanā par vēlākā prezidenta un viņa sievas darījumiem Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīcā”⁷.

2008. gada 18. jūnijā valdība Ministru prezidenta Aigara Kalviša vadībā ārkārtas sēdē pēc iepazīšanās ar speciāli izveidotās komisijas atzinumu nolēma rosināt Saeimu atbrīvot no ama-

ta Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) priekšnieku Alekseju Loskutovu.⁸ Jautājums par A.Loskutova atbilstību KNAB priekšnieka amatam kļuva aktuāls, jo Valsts kontroles revīzijā par KNAB darbu 2006.gadā tika konstatēti ilgstoši pārkāpumi operatīvajai darbībai paredzēto līdzekļu uzskaitē un izlietošanā.

Protestējot pret šo valdības lēmumu, pie Saeimas piketā pulcējās ap 5000 cilvēku, bet Saeima lēmumprojektu atdeva atpakaļ izskatīšanai valdībai. Novembrī A.Loskutovs tika atjaunots KNAB priekšnieka amatā.

2008. gada pavasarī savukārt klajā nāca informācija, ka no KNAB pazuduši 135 500 latu. (Sk. 4.pielikumu.)

Valdība izveidoja komisiju, kas vērtēja KNAB priekšnieka Loskutova atbilstību amatam, secināja, ka A.Loskutovs pienācīgi nenovērtēja Valsts kontroles norādītās nepilnības un ar KNAB Slepenības nodrošināšanas nodaļu saistītos riskus, atkārtoti atliekot audita veikšanu šajā nodaļā. A.Loskutovs nenodrošināja visaptverošas un efektīvas iekšējās kontroles sistēmas par kriminālprocesos izņemto un biroja slepenības režīmā nodrošināšanas nodaļas glabāšanā nodoto naudas līdzekļu uzskaiti un saglabāšanu, bija teikts komisijas atzinumā. Rezultātā no KNAB pazuduši 135 500 latu. Šī summa pazudusi 11 lietās, no kurām lielākā daļa jau izskatītas. To, kur nauda palikusi, pēta īpaši izveidotā prokuroru darba grupa.

Komisiju vadīja ģenerālprokurors Jānis Maizītis, tajā darbojās arī Satversmes aizsardzības biroja vadītājs Jānis Kažociņš, Drošības policijas priekšnieks Jānis Reiniks, Saeimas Nacionālās drošības komisijas vadītājs Dzintars Jaundžeikars (LPP/LC) un aizsardzības ministrs Vinets Velde (TP). Pēc komisijas ziņojuma uzklaušanās valdība nolēma Saeimu rosināt lemt par Loskutova atbrīvošanu no amata. 2008. gada 29. jūnijā Saeima nobalso par A.Loskutova atbrīvošanu no KNAB priekšnieka amata. Par A.Loskutova atbrīvošanu no amata balsoja deputāti 52, pret bija 40.⁹

A.Loskutova gadījums pierādīja, ka politiskās tirgošanās rezultātā valdības un Saeimas apstiprinātie kandidāti var būt apveltīti ar spēcīgu vīziju par korupcijas apkarošanas prioritātēm un savā darbībā politiski neietekmējami, tomēr tiem var pietrūkt kādas nozīmīgas KNAB efektīva darba nodrošināšanas prasmes, šajā gadījumā – lielas iestādes administratīvas vadības prasmes.

1.3. Uzbūve un resursi

Uzbūve un cilvēkresursi

KNAB uzbūvē atainojas KNAB funkcionālā specifika. KNAB pastāvēšanas laikā **skaidri iezīmējas korupcijas novēršanas un apkarošanas atzari**, jo īpaši, sākot no 2004. gada. Tomēr likumā valsts amatpersonu saukšana pie administratīvās atbildības un sodu piemērošana par administratīviem pārkāpumiem korupcijas novēršanas jomā paredzēta kā korupcijas apkarošanas funkcija, savukārt, KNAB struktūrā Valsts amatpersonu kontroles darbības nodaļa, kas veic administratīvo pārkāpumu lietvedību, padota vietniekam korupcijas novēršanas jautājumos. KNAB priekšnieka vietnieks A.Vilks pastāvošo uzbūvi uzskata par saprātīgu, jo interešu konfliktu novēršana, kas arī ir minētās nodaļas kompetencē, ir korupcijas novēršanas jautājums.

KNAB struktūra laika gaitā tikusi mainīta vairākkārt. Tā, piemēram, **2003. gadā** KNAB priekšniekam bijuši 3 vietnieki: sabiedrības izglītošanas jautājumos, korupcijas novēršanas

⁵ Sk. vairāk LETA, 10.02.2009.

⁶ Saulītis J.,Domburs J. Par un pret Loskutovu un KNAB: iemesli un iegansti.-<http://www.knl.lv/raksti/164/>

⁷ Saulītis J.,Domburs J. Par un pret Loskutovu un KNAB: iemesli un iegansti.-<http://www.knl.lv/raksti/164/>

⁸ Ziņu aģentūra LETA, Valdība rosina Saeimu Loskutovu atbrīvot no amata, 18.06.2008.

⁹ Ziņu aģentūra LETA, Saeima atbrīvo Loskutovu no KNAB priekšnieka amata, 29.06.2008.

jautājumos, korupcijas apkarošanas jautājumos. Pie tam vietniekam izglītības jautājumos bija padota tikai viena nodaļa – sabiedrisko attiecību un starptautiskās sadarbības nodaļa. Kopumā tolaik KNAB bija **18 nodaļas, 110 darbinieki**.

2004. gadā vietnieku skaits samazināts līdz 2, ieviešot līdz pat pašreizējam laikam pastāvošo kompetenču sadalījumu – vietnieks korupcijas novēršanas jautājumos un vietnieks korupcijas apkarošanas jautājumos, kā arī samazināts nodaļu skaits līdz **16 nodaļām**. 2004. gadā KNAB bija **128 štata vietas**. Šāds skaits saglabājas arī 2005. gadā.

2006. gadā tiek izveidota atsevišķa starptautiskās sadarbības nodaļa, palielinot **nodaļu skaitu līdz 17**. KNAB bija **148 štata vietas**.

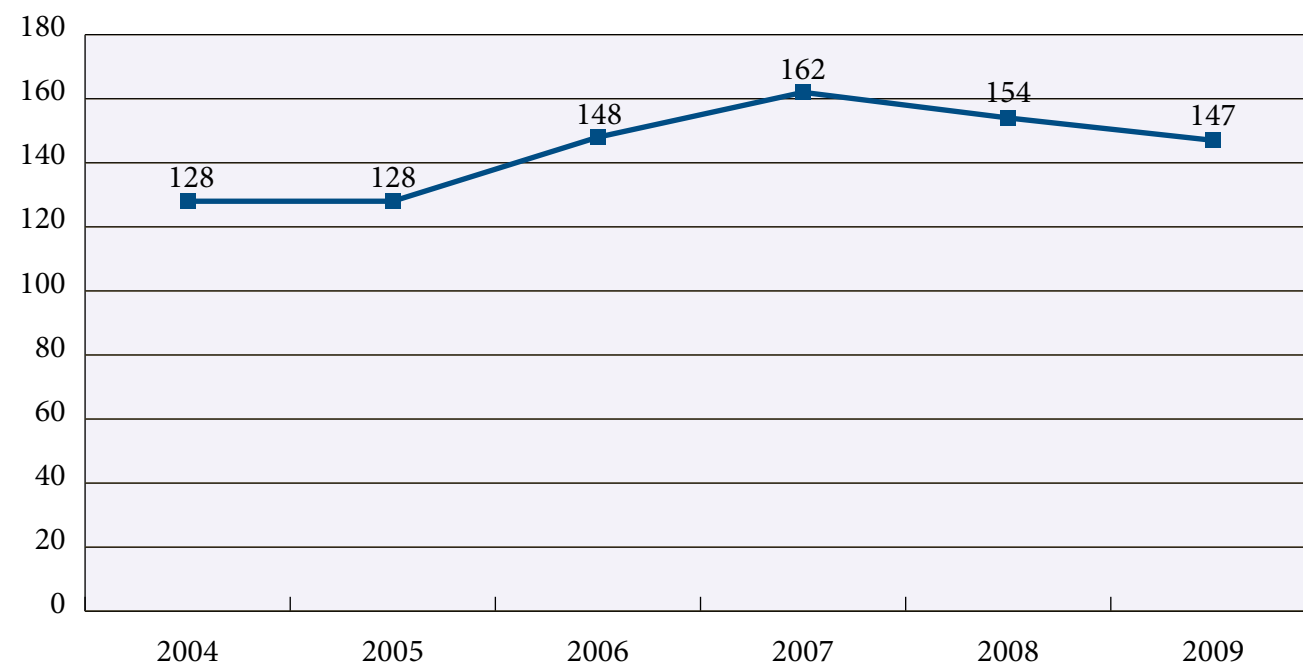
Ar 2007. gada 1. janvāri Birojā tika izveidotas papildu 14 amata vietas, kopā **162 štata vietas**. Tika izveidota Revīzijas nodaļa ar 5 amata vietām.

Piecu gadu periodā var vērot pakāpenisku KNAB štatu pieaugumu, kas, kā redzams tālākajās nodaļās, virknē jautājumu veicina darba rezultatīvo rādītāju palielināšanos.

2008. gadā KNAB struktūrā tika veiktas vairākas būtiskas izmaiņas – Darbības nodrošinājuma nodaļā esošā lietvedība tika pievienota Ziņojumu centram, izveidojot Informācijas aprites un lietvedības nodaļu, 2008. gada oktobrī sevišķās lietvedības funkcija tika atdalīta no slepenības režīma nodrošināšanas, savukārt decembrī slepenības režīma nodrošināšanas funkcija tika pievienota Iekšējās kontroles nodaļai.

Sākoties ekonomiskai krīzei valstī, virkne izmaiņu 2008. gada otrajā pusgadā saistītas ar nepieciešamību izpildīt Ministru kabineta nolemtu par amata vietu un budžeta samazināšanu. Līdz ar to KNAB atteicās no finansējuma 8 vakantajām amata vietām, kuras tika likvidētas, un uz **2008. gada 31. decembri KNAB bija 154 amata vietas līdzšinējo 162 vietā**. Ievērojot to, ka skaita samazinājums notika uz vakanto amata vietu rēķina, KNAB priekšnieka vietnieks A. Vilks norāda, ka tobrīd šo samazinājumu būtiski neizjuta.

KNAB štata vietu skaits 2004.-2009. gadā

2009. gada 1. jūlijā līdz ar nepieciešamību valsts iestādēs samazināt budžeta izdevumus KNAB struktūra tiek mainīta radikāli: 18 nodaļas tiek reorganizētas, izveidojot **10 nodaļas** (salīdzinājumam sk. KNAB struktūrshēmas – 1. pielikums).

KNAB struktūras izmaiņas, samazinot nodaļu skaitu, vērtējamas pozitīvi. Pašreizējā struktūra, salīdzinot ar iepriekšējo, ļauj ietaupīt resursus uz samazinātā nodaļu vadītāju skaita rēķina, mazina atbalsta funkciju īstenojošo struktūrvienību sadrumstalotību, kā arī precīzāk atbilst KNAB funkciju dalījumam likumā.

2009. gada decembrī KNAB ir 147 štata vietas. KNAB štata vietu sadalījums:

- vadība (priekšnieks, 2 vietnieki) – 3 (2%);
- KNAB priekšniekam tieši pakļautie darbinieki (audits, sevišķā lietvedība, sabiedriskās attiecības, starptautiskā sadarbība) – 6 (4%);
- Administratīvā nodaļa – 19 (13%);
- Datu uzglabāšanas un informācijas analīzes nodaļa – 10 (6%);
- Finanšu nodaļa – 5 (3 %);
- Iekšējās drošības nodaļa – 6 (4%);
- Operatīvo izstrāžu nodaļa – 22 (15%);
- Izmeklēšanas nodaļa – 20 (13%);
- Operatīvo pasākumu nodaļa – 18 (12%);
- Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļa – 18 (12%);
- Politisko organizāciju finansēšanas kontroles nodaļa – 11 (8%);
- Korupcijas novēršanas nodaļa – 9 (6%).

Tādējādi atbalsta funkcijai paredzēti aptuveni 20% darbinieku (salīdzinājumam, piemēram, Valsts kontrolē atbalsta personāls analogiski – 20 %).¹⁰

Proporcionālais iedalījums un struktūrvienību pienākumi liecina par optimizācijas iespējām attiecībā uz Datu uzglabāšanas un informācijas analīzes nodaļu, kuras uzdevumi daļēji pārklājas ar Korupcijas novēršanas nodaļu, daļēji saistīti ar tehnisku darbu informācijas sistēmu administrēšanā, programmnodrošinājuma, datortehnikas tehniskā atbalsta veikšanu, un kas veido 6% no iestādes darbinieku skaita, t.i., par vienu cilvēku vairāk nekā Korupcijas novēršanas nodaļa, kurai ir būtiska loma iestādes politikas plānošanas un tiesību aktu iniciatīvu virzīšanā, metodiskajā darbā ar valsts un pašvaldību iestādēm, tādējādi ieņemot centrālo vietu KNAB veiktajā korupcijas prevencijas īstenošanā. Tāpat izvērtējams, vai vidēja lieluma iestādei nepieciešami 5 darbinieki finanšu nodaļā un 6 – iekšējās drošības nodaļā, kas ir proporcionāli liels skaits, salīdzinot ar iestādes pamatfunkciju veicējiem.

¹⁰ Informācija par LR Valsts kontroles budžeta izdevumiem.-http://www.lrvk.gov.lv/upload/par_budzetu_majaslapai_15072009_31jul09.pdf

KNAB darbinieku specializācija un kvalifikācijas celšana

KNAB darbinieki, kas īsteno KNAB pamatfunkcijas, specializējušies atkarībā no darba specifikas:

- darbā ar administratīviem pārkāpumiem;
- politikas plānošanā un izglītošanas jautājumos;
- noziedzīgu nodarījumu izmeklēšanā.

Specializēšanās izriet no izglītības, iepriekšējās darba pieredzes un darba specifikas KNAB.

No intervijām izriet, ka darbinieki reti izrāda interesi rotēt KNAB ietvaros uz citu amatu, galvenokārt, tieši specializācijas dēļ. Tomēr iespēju robežās un, izvērtējot darbinieku profesionālās iespējas pildīt citu amatu, šādas iniciatīvas būtu vienīgi atbalstāmas, jo rotācija parasti mazina darbinieku darba rutīnu, mēdz pozitīvi ietekmēt profesionālo jautājumu risināšanu, jo tiek iegūts jauns skatpunkts, kā arī nav nepieciešams tik liels laika ieguldījums, lai apgūtu iestādes darba organizācijas specifiku, kas būtu nepieciešams, pieņemot darbā cilvēku bez darba pieredzes šajā iestādē.

KNAB kolektīvs ir profesionāls, un vadošajos amatos ir kvalificēti darbinieki ar ilgstošu darba pieredzi. Tomēr iestādes darba attīstībai, darba metodikas pastāvīgai pilnveidošanai un jaunu ierosmju gūšanai nepieciešama kvalifikācijas celšana.

Kvalifikācijas celšanas iespējas ar KNAB atbalstu darbiniekiem ir ierobežotas.

Mācību apmaksu kvalifikācijas celšanai ļoti ierobežotu padara nepietiekamais finansējums. Tāpēc mācību apmaksa no iestādes līdzekļiem netiek praktizēta.

Kvalifikācijas celšana KNAB nav sistemātiska. Jaunajiem darbiniekiem tiek piedāvāta iespēja apmeklēt KNAB darbinieku vadītos seminārus.

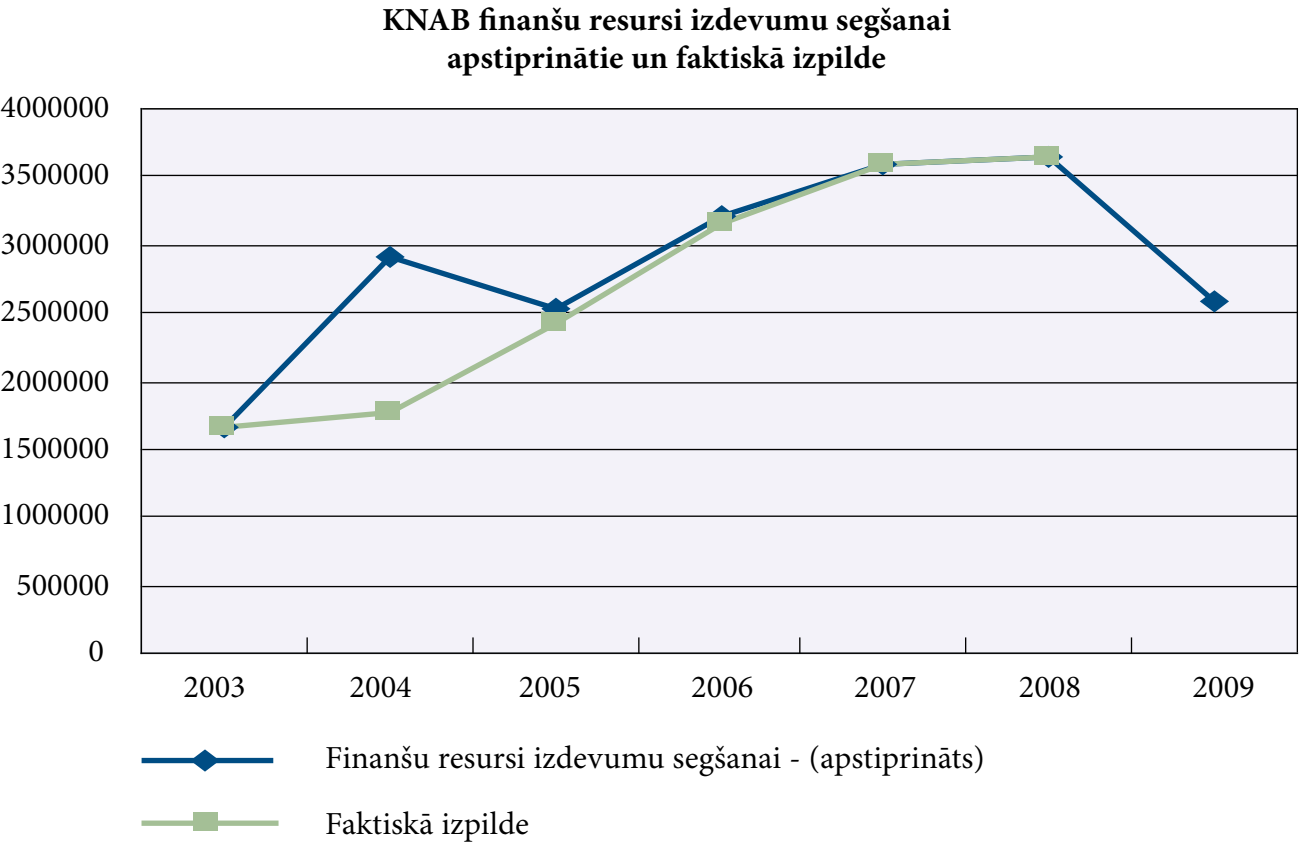
KNAB kvalifikācijas celšanai cenšas izmantot tikšanās, sanāksmes ar citu institūciju pārstāvjiem.

Kvalifikācija tiek celta arī starptautisko projektu un pasākumu ietvaros, taču dalības iespējas arī tajos samazinās finansējuma dēļ, kas vairākkārt tika norādīts intervijās, piebilstot, ka sekas jau ir jūtamas – ir grūtības izsekot starptautiskām aktualitātēm. Tā vērtējama kā negatīva tendence, jo iestādes attīstībai un inovatīvu ideju radīšanai un īstenošanai nepieciešama pastāvīga pieeja informācijai par jaunākajām korupcijas novēršanas un apkarošanas tendencēm, metodēm, līdzekļiem, likumu jaunrades un interpretācijas praksei u.tml. Nepieciešama arī kontaktu uzturēšana ar ārvalstu kolēģiem. Pieredzes apmaiņa starptautiskā mērogā ir nozīmīga arī, lai mazinātu t.s. „izdegšanas sindromu” un dotu svaigu skatījumu uz ikdienas darbu.

KNAB nepieciešams izveidot personālvadības sistēmu darbinieku kvalifikācijas celšanai un specializācijai. Resursu trūkumu iespējams kompensēt, piesaistot ES un citu finanšu palīdzības mehānismu ietvaros pieejamo finansējumu, kā arī izmantojot ārvalstu ekspertu konsultācijas starptautiskās sadarbības ietvaros, kas ne vienmēr prasa ievērojamus finanšu resursus.

Finanšu resursi

2009. gadā ekonomiskās krīzes ietekmē KNAB budžets samazinājās zem 2004. gada līmeņa, lai gan darbinieku bija par 19 vairāk. Salīdzinot ar 2008. gadu, 2009. gadā samazinājums bija par 30 % (skat. 2008. un 2009. gada KNAB budžeta salīdzinājumu – 2.pielikums.) Tomēr šāds samazinājums nav nesamērīgs ar citu valsts iestāžu budžeta samazinājumu. Tā, piemēram, Tiesībsarga resursi izdevumu segšanai tika samazināti par 31%, Iekšlietu ministrijas – par 25% (tostarp Valsts policijas darbībai par 28%), Aizsardzības ministrijas – par 35%, Valsts kontroles – par 31%.

KNAB valsts budžetā apstiprinātie finanšu līdzekļi un faktiskā izpilde (2003.–2009.gads):

Gads	Apstiprināti	Izpilde
2003.	1 666 802	1 666 800
2004.	2 904 135	1 758 340
2005.	2 521 686	2 423 032
2006.	3 201 562	3 165 776
2007.	3 580 670	3 580 670
2008.	3 650 108	3 650 108
2009.	2 574 468	2 092 635

Iepriekšējo gadu finanšu rādītāji rāda, ka 2004.–2006. gada budžeta faktiskā izpilde bijusi mazāka nekā valsts budžetā apstiprinātie līdzekļi, taču 2007., 2008. gadā faktiskā izpilde atbilst plānotajai, liecinot par sabalansētu budžeta plānošanas un finanšu izlietošanas procesu.

2009. gadā izpilde samazinās. KNAB informatīvajā ziņojumā norādīts, ka līdzekļu atlikums 2009. gadā 32 000 latu apmērā saskaņā ar 2008.gada 5.februāra Ministru kabineta noteikumu nr.63 „Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja programmā 02.00.00 „Operatīvās darbības

pasākumu nodrošināšana” paredzētās apropriācijas piešķiršanas, izlietojuma un uzraudzības kārtība” 4.punktu gada beigās tika atmaksāts valsts budžetā, savukārt 380 000 latu netika izlietoti KNAB veikto strukturālo reformu rezultātā, kā arī ievērojot valdības noteiktos ierobežojumus.¹¹

Atalgojumam 2008. gadā paredzēti 58% no KNAB budžeta, 2009. gadā – 57%.

Salīdzinājums ar citām iestādēm:

	KNAB	Valsts kontrole	Tiesībsarga birojs
2009. gada budžets (LVL)	2 574 468	3 321 819	904 433
Štata vietu skaits	147	163	51
Atalgojumam budžetā paredzētie līdzekļi (LVL)	1 473 172	1 907 163	531 025
Atalgojumam/uz 1 štata vietu (LVL)	10 022	11 700	10 412

Kā redzams, neraugoties uz to, ka KNAB funkciju veikšanai nepieciešams ne mazāk kvalificēts personāls kā Valsts kontrolē vai Tiesībsarga birojā, atalgojums uz 1 štata vietu paredzēts mazāks.

1.4. KNAB darba organizācija un ētika

KNAB darba organizācija

KNAB darba organizācijas jautājumos vērojamas vairākas tendences, kas liecina par darba organizācijas pilnveidošanas nepieciešamību.

Darbiniekiem nav pilnīgas skaidrības par kompetences nošķiršanu starp struktūrvienībām (piemēram, Korupcijas novēršanas nodaļa/Datu uzglabāšanas un informācijas analīzes nodaļa; Korupcijas novēršanas nodaļa/sabiedriskās attiecības).

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā paredzētā KNAB padome (saskaņā ar likumu sastāv no KNAB priekšnieka, viņa vietniekiem un KNAB centrālā aparāta nodaļu vadītājiem, paredzēta, lai izskatītu KNAB darbības prioritātes, budžeta projektu, KNAB un attiecīgo ārvalstu dienestu sadarbības līgumu projektus, citus ar KNAB funkciju izpildi saistītus jautājumus, ja to ir ierosinājis KNAB priekšnieks vai kāds no KNAB padomes locekļiem) netiek sasaukta.

Nenotiek regulāras struktūrvienību vadītāju sanāksmes par vispārīgiem iestādes darbības jautājumiem, vienīgi reizēm – par atsevišķām tēmām. Rezultātā – vājš priekšstats par citu struktūrvienību darbu. Intervijās konstatētas situācijas, kur struktūrvienību vadītāji nav informēti, kāda ir to kompetencē esošo projektu tālākā virzība, kādā stadijā tā ir, jo jautājuma tālāku risināšanu veic tā tiešais priekšnieks vai KNAB priekšnieks un nenodrošina atgriezenisko saikni. Korupcijas novēršanas un apkarošanas bloki vairāk darbojas paralēli nevis mijiedarbībā.

Notiek kadru mainība, bet darbinieki viens otru reizēm pat nepazīst. Iekšējā komunikācija iestādē netiek mērķtiecīgi veicināta.

Neraugoties uz minēto, atbildot uz jautājumu par struktūrvienību sadarbību, intervijās biežāk minētas pozitīvas atsauksmes. Tā, piemēram, atzinīgi novērtēta sadarbība starp Politisko organizāciju finansēšanas kontroles nodaļu un korupcijas apkarošanas struktūrvienībām. Korupcijas novēršanas nodaļas vadītāja norāda, ka, pildot amata pienākumus, ir ļoti laba sadarbība ar visām KNAB struktūrvienībām, tiek saņemta jebkura prasītā informācija, palīdzība skaidrojumu sniegšanā vai atbalsts statistikas datu vākšanā.

Darba plānošanai tiek izmantots darba plāns. Problemātiska ierobežoto resursu dēļ tā savlaicīga sastādīšana (piemēram, 2009. gada 2.pusgada plāns parakstīts 31. jūlijā.)

Tiek veikta darba prioritāšu noteikšana, taču iestādes vadības līmenī tā nav pietiekami konkrēta, savukārt, struktūrvienību vadītāji to vairāk dara, balstoties uz personisko pieredzi. Priekšstati par prioritātēm KNAB darbiniekiem mēdz atšķirties no iestādes vadības, kas būtu izskaidrojams ar nepietiekamu komunikāciju par prioritāšu noteikšanu.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja iekšējais organizatoriskais pretkorupcijas plāns 2007.–2010. gadam (apstiprināts 23.04.2007.) ir virspusējs un satur tikai dažus punktus, kas satur pasākumus, kas tieši nav paredzēti normatīvajos aktos, bet konkrētizē nepieciešamās aktivitātes. Tomēr pēc KNAB sniegtās informācijas pētījuma veikšanas laikā KNAB tiek izstrādāts jauns pretkorupcijas plāns, kas atbilstu 2009. gada 1.jūlijā veiktajām strukturālajām izmaiņām, spēkā esošajiem valsts attīstības plānošanas dokumentiem un normatīvajiem aktiem, kas attiecas uz korupcijas novēršanu iestādē, kā arī KNAB sagatavotajiem informatīvajiem materiāliem par pretkorupcijas pasākumu plānu izstrādi, tai skaitā informatīvajam materiālam „Vadlīnijas iestādes pretkorupcijas pasākumu plānu izstrādei.”¹²

Atskaitīšanās sistēma struktūrvienībās ir atšķirīga (pārrunas, rakstiskas atskaites). Ne visi vienādi izmanto LOTUS NOTE sistēmu, kas varētu kalpot kā efektīvs iekšējās uzskaites un kontroles instruments, kā arī informatīvs resurss iestādes attīstības plānošanai.

Darbinieku ētika

Lai noteiktu KNAB darbinieku profesionālās ētikas un uzvedības pamatprincipus, kā arī rīcību interešu konflikta situācijās, 2009.gada aprīlī tika apstiprināts jauns KNAB Ētikas kodekss. Būtiskākie ētikas principi, kas jāievēro Biroja darbiniekiem, ir taisnīgums, atbildīgums, objektivitāte un neatkarība. Ētikas kodeksā noteikto normu ievērošanu uzrauga KNAB Ētikas komisija.

Intervējot KNAB darbiniekus, Ētikas komisijas loma iestādē kopumā tika vērtēta pozitīvi. Vadošie darbinieki atzina, ka tā ir funkcionējoša un ir gadījumi, kas patiešām risināmi Ētikas komisijā. Savukārt, Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas vadītāja atzina, ka realizē demokrātisku vadības stilu, izturoties ar cieņu pret darbiniekiem un respektējot viņus kā profesionāļus, un saskarsmes problēmas parasti tiek atrisinātas nodaļas ietvaros, līdz ar to līdz ētikas komisijai nenonāk.

Lai gan pozitīvi vērtējama Ētikas kodeksa esamība KNAB, tomēr ne Ētikas kodeksā, ne citos iekšējos aktos rīcība, saskaroties ar tiesībpārkāpumiem KNAB, nav regulēta pietiekami. Neraugoties uz to, ka KNAB izstrādājis koncepcijas projektu „Par normatīvo regulējumu interešu konflikta novēršanai valsts amatpersonu darbībā”, kas tika apstiprināts Ministru kabinetā un kas paredz amatpersonu, kas sniedz informāciju par citu amatpersonu pārkāpumiem, (trauksmes cēlēju) aizsardzību, pašā KNAB trauksmes celšanas regulējums nav detalizēti izstrādāts. Ētikas kodeksa 13.punkts paredz, ja darbinieka rīcībā nonāk informācija vai viņš ir bijis liecinieks tam, ka cits darbinieks rīkojas prettiesiski, t.i. pretrunā ar likumiem vai Biroja iekšējiem normatīvajiem aktiem, darbinieks tiek aicināts informēt par to augstākstāvošu amatpersonu vai iekšējās drošības nodaļu.

Trauksmes celšana nav paredzēta kā ētisks pienākums, kā arī nav dots regulējums tālākai norisei trauksmes cēlēja aizsardzībai. Arī saskaņā ar KNAB priekšnieka A.Vilka sniegto informāciju, „...pašlaik birojā vēl nav izstrādāta kārtība, kas attiektos uz ziņošanu (trauksmes celšanu). Bet tas būs jādara saskaņā ar Ministru kabineta apstiprināto koncepciju par Interešu konflikta novēršanas regulējuma pilnveidošanu, jo tajā ietverts punkts, kas rekomendē iestādēm

¹¹ Informatīvais ziņojums par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbību no 2009.gada 1.jūlija līdz 31.decembrim// http://www.knab.gov.lv/uploads/free/zinojumi/knabzino_080210.pdf

¹² Aktuālā situācija uz pētījuma iespiešanas brīdi- ir izstrādāts un 2009. gada 2.decembrī apstiprināts jauns KNAB pretkorupcijas pasākumu plāns.

ētikas kodeksos ietvert pienākumu amatpersonām ziņot par interešu konfliktiem vai citiem koruptīviem pārkāpumiem.”

Darbinieku ētikas problēmu risināšanai KNAB ir izveidoti attiecīgi mehānismi, taču nepieciešams detalizētāks regulējums attiecībā uz trauksmes celšanu, saskaroties ar pārkāpumiem KNAB iekšienē. KNAB plāno šādu iekšējo tiesību aktu pilnveidošanu veikt.

1.5. KNAB neatkarība

Tiesiskais ietvars un starptautiskās rekomendācijas

Saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumu KNAB ir Ministru kabineta pārraudzībā esoša valsts pārvaldes iestāde.

2003. gada 2. aprīlī Ministru kabinets E.Repšes vadībā, pamatojoties uz Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. panta otro daļu, Tieslietu ministrijas pārraudzībā esošo iestādi – KNAB – nodod Ministru prezidenta pārraudzībā, uzdodot Tieslietu ministrijai sagatavot nepieciešamos tiesību aktu projektus. (MK 02.04.2003. rīkojums Nr. 197)

Tolaik šāda iniciatīva masu medijos tika skaidrota ar mērķi piešķirt KNAB “visaugstākās institūcijas statusu”.¹³

Ministru kabineta 2005. gada 22. marta noteikumu Nr.201 “Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja nolikums” 1. punkts nosaka, ka KNAB ir Ministru prezidenta pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde.

Līdz ar to Ministru kabinetam un Ministru prezidentam ir noteiktas tiesības pārraudzīšanas īstenošanā.

Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7.panta piektajai daļai Ministru prezidents ir tiesīgs pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu. Ministru prezidents atbilstoši minētajam ir tiesīgs pārbaudīt Biroja priekšnieka rīcības tiesiskumu, atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas rīcības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu attiecībā uz pārbaudes uzsākšanu, pārbaudes pabeigšanu, rīcību ar finanšu līdzekļiem un administratīvajiem jautājumiem.

Kā norāda KNAB koncepcijā par KNAB statusu, „papildus minētajam jāatzīmē arī Ministru prezidenta iespēja atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 37.panta otrajai daļai realizēt pilnvaru pārņemšanas tiesības, tas ir – izņēmuma gadījumā augstāka amatpersona var pārņemt pārraudzībā esošās tiešās pārvaldes iestādes vai pārvaldes amatpersonas lietvedībā esošu lietu savā kompetencē.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7.panta piektā daļa nosaka konkrētus iemeslus – Biroja darbības prettiesiskums, Ministru prezidenta tiesībām iejaukties Biroja darbā, kas pēc būtības ir atbilstošs pārraudzības mehānisms Birojam esot Ministru kabineta pārraudzībā. Savukārt, minētā likuma 37.panta otrajā daļā paredzētās pilnvaru pārņemšanas tiesības izņēmuma gadījumā ir diezgan nekonkrēts nosacījums un dod iespējas pārņemt Biroja amatpersonas lietu savā kompetencē. Šādas tiesības attiecībā uz Biroju nav piemērots instruments un uzskatāms par apdraudējumu Biroja funkciju neatkarīgai izpildei. Minētais izriet no Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā noteiktajām Biroja funkcijām – koruptīvu noziedzīgu nodarījumu

izmeklēšana valsts institūciju dienestā, valsts amatpersonu darbības kontrole un politisko partiju finansēšanas noteikumu ievērošanas kontrole”.

Valsts pārvaldes iekārtas likuma piemērošana attiecībā uz KNAB nav interpretējama viennozīmīgi. Tas var ietekmēt KNAB priekšnieka patstāvību lēmumu pieņemšanā un radīt KNAB priekšnieka nedrošību situācijās, kurās Ministru prezidenta kā uzraudzītāja pilnvaras ir diskutablas.

Ministru kabinetam un Ministru prezidentam ir būtiska loma KNAB priekšnieka iecelšanā un atcelšanā. Tomēr bijušā Ministru prezidenta A.Kalvīša lēmums par KNAB iepriekšējā priekšnieka A.Loskutova disciplināru sodīšanu un tam sekojošais tiesas lēmums iezīmējis Ministru prezidenta tiesību robežas.

Lai izvērtētu Ministru prezidenta iespējamo ietekmi, nozīmīgs 19.11.2009. Administratīvās rajona tiesas lēmums A.Loskutova disciplinārlietas sakarā:

„(..)Disciplinārlietas ierosināšana pamatota ar VPIL 36.pantu, kas noteic, ka amatpersona var ierosināt disciplinārlietu par pārvaldes amatpersonu, attiecībā uz kuru tā ir augstāka amatpersona (..).

Rīkojums pamatots ar VPIL 7.panta piekto daļu, 20.panta otro daļu, APL 4.pantu un 17.panta otro daļu, Valsts civildienesta ierēdņu disciplinārbildības likuma 19.panta pirmo daļu un KNAB likuma 25.panta pirmo daļu un otrās daļas 2.punktu.

(..) Tiesa nevar piekrist atbildētāja viedoklim, ka KNAB priekšnieku nebūtu iespējams saukt pie disciplinārbildības tikai tad, ja tas būtu tieši noteikts KNAB likumā. Analogijas slēdzienam ir prioritāte salīdzinājumā ar slēdzienu par pretējo privātajās tiesībās. Savukārt publiskajās tiesībās – gluži pretēji – prioritāte būtu slēdzienam par pretējo, jo šeit darbojas tieši pretējs princips: viss, kas nav atļauts, ir aizliegts, savukārt, privāttiesībās: viss, kas nav aizliegts, ir atļauts (*skat. Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006., 134.lpp.*).

Ņemot vērā principu – viss, kas nav atļauts, ir aizliegts, – KNAB likuma regulējums būtu piemērojams tādējādi, ka KNAB priekšnieka saukšana pie disciplinārbildības ir aizliegta, jo tā nav speciāli atļauta.

Tiesa nevar piekrist, ka Latvijas Republikas Ministru prezidenta disciplinārvara pati par sevi izriet no VPIL paredzētās pārraudzības formas. Tiesa nevar piekrist, ka KNAB priekšnieks saucams pie disciplinārbildības, pamatojoties uz APL 17.panta otro daļu, kas paredz analogijas piemērošanu.

Vispārējo tiesību pamatprincips *nulla poena sine lege* (nav soda bez likuma) liedz saukt personu arī pie disciplinārbildības un piemērot disciplinārsodu, ja nav attiecīgas likuma normas, bet atbilstības tiesisko seku piemērošana analogijas ceļā nav pieļaujama (*skat. Neimanis J. Tiesību tālākveidošana. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006., 149.lpp.*).

Saskaņā ar likuma atrunas principu, kas nostiprināts arī APL 11.pantā, iestāde var izdot privātpersonai nelabvēlīgu administratīvo aktu vai veikt faktisku rīcību uz Satversmes, likuma, kā arī uz starptautisko tiesību normas pamata. Likuma atrunas princips attiecas uz publisko pārvaldi, ja tā iejaucas privātpersonas tiesību sfērā un ierobežo tās brīvības vai īpašumu, proti, ja iestāde uzliek privātpersonai pienākumu vai apgrūtinājumu (*Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 9.Aufl. München: Beck, 1994., S. 101*). Analogija šajā gadījumā nav pieļaujama. (*sal. Stelkens/Bonk/Sachs. Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar, 7.Aufl., München: Beck, 2008., S.1283, Rn 54*) (*sk.Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009.gada 16.marta sprieduma lietā Nr.SKA-30/2009 10.punktu*).

¹³ Sk., piemēram, BNS, 28.03.2003.

Pārsūdzētais administratīvais akts pieteicējam ir nelabvēlīgs, jo rīkojumam par rājienu izteikšanu ir sodošs raksturs. Likuma atrunas princips ierobežo jebkura nelabvēlīga administratīvā akta izdošanu, neesot Satversmes, likuma vai starptautisko tiesību normu pilnvarojumam.”¹⁴

Tādējādi Administratīvā rajona tiesa atzinusi, ka, tā kā Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums neparedz KNAB pārraudzītājam tiesības disciplināri sodīt KNAB vadītāju, tam nav šādu tiesību. Līdzīgi nav tiesību izdot arī jebkuru citu nelabvēlīgu administratīvu aktu bez attiecīga tiesību normu pilnvarojuma.

Netieša ietekme uz KNAB darbību iespējama arī, veidojot valsts budžetu – neadekvāti samazinot iestādes resursus kopumā vai noteiktās budžeta pozīcijās. Līdz šim gan šāds ietekmēšanas veids nav novērots, taču budžeta veidošanas mehānisms šādu iespēju pieļauj.

Intervijās ar KNAB vadību un darbiniekiem par KNAB neatkarības jautājumu minēti gan spēkā esošā regulējuma pozitīvie, gan negatīvie aspekti. Kā pozitīvs tiek minēts „ir juridiskā forma komunikācijai” (J.Striķe) vai vieglāk sadarboties budžeta veidošanas procesā, gatavojot dokumentus izskatīšanai Ministru kabinetā (N.Vilnītis). Tomēr Ministru prezidenta vienpersoniskā ietekme attiecībā uz vadītāja iecelšanu (sk. pētījuma 1.2.nodaļu), kā arī atcelšanas procesa ietvaros, ko pieļauj normatīvie akti, vērtēta negatīvi (A.Vilks, J.Striķe).

Kā teorētiski argumenti pret statusa maiņu kā politiskajā, tā tiesiskajā retorikā tiek minēta Satversmes izpratne, ka visām iestādēm izpildvaras īstenošanai jābūt padotām Ministru kabinetam.

Tomēr Satversmes tiesa veikusi atšķirīgu Satversmes interpretāciju:

Demokrātiskā tiesiskā valstī vara tiek sadalīta tādējādi, lai tiktu sasniegti varas dalīšanas mērķi. Savukārt, nepieciešamība sasniegt varas dalīšanas mērķus atsevišķos gadījumos pieļauj atkāpes no varas dalīšanas principa formālas īstenošanas. Konstitucionālajā praksē atsevišķas atkāpes no varas dalīšanas principa ir pieļaujamas, ja vien tās padara valsts varas funkciju īstenošanu efektīvāku, nostiprina kādas valsts institūcijas neatkarību no citas varas vai nodrošina triju varu savstarpējā līdzsvara un atsvara sistēmas funkcionēšanu (sk. Satversmes tiesas 2005. gada 21. novembra sprieduma lietā Nr. 2005-03-0306 7. punktu).

Valsts pārvaldes iestāžu padotība Ministru kabinetam visupirms konstitucionāli izslēdz jebkādas valsts pārvaldes iestādes nodošanu Valsts prezidenta padotībā. Taču Satversmes 58. pants automātiski nepieprasa visu valsts pārvaldes iestāžu obligātu padotību Ministru kabinetam.

Starpkaru perioda prakse liecina, ka ne visas valsts pārvaldes iestādes bija padotas Ministru kabinetam. Satversmes sapulce ne tikai pieņēma Satversmi, bet arī ar sevišķiem likumiem izveidoja Centrālo vēlēšanu komisiju un Centrālo zemes ierīcības komisiju. Abas šīs valsts pārvaldes iestādes nebija padotas Ministru kabinetam. Pret šādu institūciju pastāvēšanu netika celti iebildumi ne parlamentā, ne arī tiesību zinātnē.¹⁵

Tādējādi LR Satversmes tiesa atzinusi, ka LR Satversme nepieprasa visu valsts pārvaldes iestāžu obligātu padotību Ministru kabinetam.

Arī tiesībzinātnieks E.Levits norāda, ka izņēmuma gadījumos var pastāvēt lietišķa nepieciešamība dažas pārvaldes iestādes izņemt no valdības padotības sistēmas. Kontinentālās

Eiropas valstīs šādu izņēmumu ārkārtējā nepieciešamība ir atzīta arī gadījumos, kad institūcijas kontrolē citas pārvaldes iestādes, lai varētu efektīvi šādu kontroli veikt.¹⁶

Latvijas tiesību sistēma neizslēdz iespēju KNAB piešķirt neatkarīgas iestādes statusu, paredzot parlamentāru kontroli.

Savukārt, no Starpvalstu pretkorupcijas grupas (GRECO) 2008.gada 10.oktobrī GRECO 39.plenārsēdē apstiprinātā III kārtas novērtēšanas Ziņojuma par Latvijas politisko partiju finansēšanas atklātumu izriet, ka KNAB darbā jānodrošina līdzsvars starp neatkarību un atbildību.

Viena no rekomendācijām Latvijas trūkumu novēršanai šajā jomā paredz, ka jāveic pasākumi KNAB neatkarības stiprināšanai (tajā skaitā, attiecībā uz tā darbības pārraudzību, tā priekšnieka iecelšanas amatā un atbrīvošanas no amata kārtību un lemšanu par tā budžetu), lai tiktu nodrošināta tā funkciju neatkarīga un godprātīga izpilde. Konstatēts, ka politisko partiju finansējuma noteikumu izpildes uzraudzības mehānisma neatkarība ir ļoti būtiska. Ekspertu grupa secinājusi, ka, ņemot vērā Valsts pārvaldes iekārtas likuma 7. pantā noteikto, Biroja atrašanās Ministru kabineta pārraudzībā rada pretrunīgu situāciju, jo Ministru kabinetam jāuzrauga savi uzraugi. Turklāt Biroja priekšnieku var iecelt un atbrīvot no amata tikai Saeima pēc Ministru kabineta ieteikuma.

GRECO ekspertu grupa pauž šaubas, vai pašreizējā iecelšanas un atbrīvošanas kārtība var tikt uzskatīta par pietiekoši objektīvu (neskatoties uz noteikumu, ka priekšnieks nedrīkst būt partijas biedrs). Lietderīgāk būtu pēc iespējas ātrāk pārstrādāt Biroja priekšnieka amatā iecelšanas un atbrīvošanas no amata kārtību, lai neradītu iespaidu, ka priekšnieka amats var būt politiski ietekmējams amats, kas ir būtiski, lai nodrošinātu sabiedrības uzticību Biroja un tā vadītāja objektivitātei.

Starptautiskās rekomendācijas paredz, ka veicami pasākumi KNAB neatkarības stiprināšanai, vienlaikus KNAB darbā jānodrošina līdzsvars starp neatkarību un atbildību, kas visumā saskan arī ar Latvijas konstitucionālās iekārtas principiem.

Politiskie priekšnoteikumi

KNAB neatkarības jautājums Latvijā parasti saasinājies periodos, kad bijušas situācijas, kas varētu tikt vērtētas kā mēģinājumi ietekmēt KNAB priekšnieku, KNAB darbu.

Ne visas politiskās partijas un to līderi līdz šim publiski formulējuši savu nostāju KNAB neatkarības jautājumā. Tādēļ pētījuma ietvaros „Sabiedrība par atklātību – Delna” izsūtījusi Saeimā un iepriekšējā Rīgas domē pārstāvētajām partijām lūgumu sniegt viedokli par KNAB statusu, kā arī darbība pozitīvajiem un negatīvajiem aspektiem.

¹⁴ Administratīvās rajona tiesas spriedums, 19.11.2009., Lieta Nr. A42672507 A1841-09/11

¹⁵ LR Satversmes tiesas 2006. gada 16. oktobra spriedums lietā Nr. 2006-05-01

¹⁶ E.Levits „Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija”; Latvijas Vēstnesis, 2002 Nr.95, 26.06.2002., 39.lpp.

¹⁶ E.Levits „Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija”; Latvijas Vēstnesis, 2002 Nr.95, 26.06.2002., 39.lpp.

Viedoklis tika saņemts no Apvienības „Tēvzemei un Brīvībai”, Pilsoniskās savienības un LS-DSP:

<i>Apvienība „Tēvzemei un Brīvībai”¹⁷</i>	
Par neatkarību	Atbalsta „Satversmes 58. pantā noteikto kārtību, ka valsts pārvaldes iestādes ir padotas Ministru kabinetam”.
+ darbības aspekti	Par pozitīvākajiem aspektiem KNAB darbībā būtu uzskatāmi notiesājoši spriedumi lietās, kas sāktas pēc KNAB iniciatīvas.
- darbības aspekti	Par būtisku nepilnību var uzskatīt biežu nevainīguma prezumpcijas ignorēšanu, īpaši publiskajā telpā.
<i>Pilsoniskā savienība¹⁸</i>	
Par neatkarību	Iespējams, KNAB neatkarība gluži tāpat kā Valsts kontrolei, būtu jānosaka Satversmē. Izmeklējamo lietu specifika dēļ KNAB vienmēr būs politiku interešu lokā. Neatkarīgas iestādes statuss mazinātu tiešas politiskas ietekmes riskus. Saglabājot KNAB esošo tiesisko statusu, KNAB likumā būtu veicami grozījumi, kas pilnveidotu KNAB priekšnieka atlases konkursa kārtību.”
+ darbības aspekti	KNAB ieguvis sabiedrības uzticību. Tieši ar KNAB darbu saistāma pieaugusi sabiedrības neiecietība pret korupciju, izpratne par tās dažādajām izpausmes formām, kā arī negatīvajām sekām, ko korupcija izraisa. KNAB aktīvi strādājis pie vairākiem svarīgiem likumprojektiem. Īpaši jāizceļ politisko partiju finansēšanas koncepcija, kas iezīmē ceļu valsts budžeta finansējumam, kā arī priekšvēlēšanu regulējuma likumu pakete. Sakārtota partiju finanšu uzraudzība. Noteikti jāpiemin arī nozīmīgākie veikumi korupcijas apkarošanas jomā – „Jūrmalgeita”, vairākas lietas, kas pašlaik tiek iztiesātas, – digitālās televīzijas un Rīgas domes amatpersonu lietas.
- darbības aspekti	Nepietiekama iniciatīva likumdošanas jomā. KNAB varētu aktīvāk iniciēt likumu un citu normatīvo aktu izmaiņas, kas mazinātu birokrātiju un nepieciešamību birojam reaģēt uz maznozīmīgiem pārkāpumiem. Nepilnības biroja administratīvā darba kontrolē, kas iedragāja KNAB reputāciju.
<i>Latvijas Sociāldemokrātiskā Strādnieku partija¹⁹</i>	
Par neatkarību	KNAB ir izmeklēšanas iestāde un operatīvās darbības subjekts, kā arī veic funkcijas administratīvo tiesību jomā. Šāda iestāde neapšaubāmi pieder pie izpildvaras. Pastāvot klasiskajam varas dalījumam valstī, nav nekāda pamata uzskatīt, ka KNAB piederētu tiesu varai vai likumdevēja varai. Latvija ir parlamentāra republika, kurā izpildvaras vadītājs ir Ministru prezidents. Attiecīgi KNAB šobrīd ir pārraudzībā iespējami augstākajai leģitīmi ievēlētajai izpildvaras amatpersonai. Bez tam KNAB nav tai pakļauts, bet vienīgi pārraudzībā. Cits iespējamais statuss būtu līdzīgi kā ar SAB – Tieslietu ministrijas pārraudzība, kas būtībā būtu statusa pazemināšana. Tāpēc uzskatu, ka pašreizējais KNAB statuss ir pilnībā atbilstošs. Nesaskatu nekādus šķēršļus KNAB efektīvi realizēt savas funkcijas, kurus radītu KNAB šī brīža statuss. Ja KNAB, līdzīgi kā Valsts kontrolei veidot par autonomu iestādi, tad tas jāparedz Satversmē, kas diez vai ir lietderīgi. Bez šāda Satversmes labojuma KNAB izņemšana no izpildvaras iestāžu vidus būtu neloģiska un pārkāptu Satversmes 58.pantu.
+ darbības aspekti	Pozitīvākie aspekti ir iegūtā sabiedrības uzticība un spēja parādīt sabiedrībai, ka notiek cīņa ar korupciju.
- darbības aspekti	Negatīvie aspekti ir pārlieku liela politizēšanās, kas nav pieņemama izmeklēšanas iestādei un operatīvās darbības veicējiem. KNAB nav pietiekami sakārtota pārvaldes struktūra un ir bijis pārlieku liels administratīvais aparāts, līdzīgi kā citās valsts iestādēs. KNAB nepieciešams attīstīt darbību reģionos, jo līdz šim galvenās aktivitātes bijušas Rīgā un tās tuvumā.”

¹⁷ Apvienības „Tēvzemei un Brīvībai” 02.04.2009. vēstule Nr. 15 Sabiedrībai par atklātību – Delna.

¹⁸ Pilsoniskās savienības 15.04.2009. vēstule Nr.3-2-44/09 Sabiedrībai par atklātību – Delna.

¹⁹ LSDSP 2009.gada 9.aprīļa vēstule Nr.114/2.1 Sabiedrībai par atklātību – Delna.

LR Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un pretkorupcijas komisijas vadītājs Juris Dalbiņš (Tautas partija) intervijā, jautāts, kā vērtē KNAB pašreizējo statusu, puda viedokli, ka 7 gadu laikā KNAB kā institūcijai ir iestājies briedums un varam izvērtēt, ko KNAB statuss devis. J. Dalbiņš atzīst, ka nedrīkst būt tā, ka kāds politisks spēks ar KNAB palīdzību risina ietekmes jautājumus. Tomēr nesaskata nepieciešamību KNAB statusa maiņai, kā arī pauž viedokli, ka esošais KNAB vadītāja izvēles mehānisms, tai skaitā jautājuma skatīšana Nacionālajā drošības padomē, ir efektīvs.

Jautāts, vai atsevišķi piemēri KNAB pastāvēšanas vēsturē, kas varētu tikt vērtēti kā mēģinājumi ietekmēt KNAB, neliecina par riskiem, kas izriet no esošā statusa, J.Dalbiņš izsaka viedokli, ka likumu nedrīkst pakārtot konkrētām personālīgām. KNAB darbojas izpildvaras ietvaros un tam attiecīgi būtu jāiekļaujas valsts pārvaldes sistēmā.

LR Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un pretkorupcijas komisijas sekretārs Ainars Latkovskis (Jaunais laiks) intervijā atzina, ka partijai „Jaunais laiks” KNAB neatkarības jautājums pašreizējā ekonomiskajā situācijā nav prioritārs, taču viņa personiskais viedoklis ir tāds, ka KNAB neatkarība būtu nostiprināma.

Par KNAB lielākajām kļūdām līdzšinējā darbībā A.Latkovskis atzīst konfiscētās naudas kontroli, iekšējo kontroli (bet ne attiecībā uz izmeklēšanu) un uzskata, ka zināma atbildība notikušajā (*naudas izzagšanas gadījums KNAB – autora paskaidrojums*) jāuzņemas Loskutovam, taču ne tādā veidā, kā tas notika.

Kā KNAB sasniegumus A.Latkovskis novērtē digitalizācijas lietu, kas vēl nav beigusies, un Rīgas Domes Attīstības departamenta sakarā paveikto.

Diemžēl gan no intervijām, gan diskusijām, gan plašsaziņas līdzekļos izskanējušās informācijas var secināt, ka mēģinājumi politiski ietekmēt KNAB vai situācijas, kas šajā ziņā nav tikušas viennozīmīgi vērtētas, KNAB pastāvēšanas laikā ir bijušas.

Piemēri:

<i>LETA, 12.05.2003.</i> Tautas partija (TP) izplatījusi paziņojumu, kurā nosoda Ministru prezidenta Einara Repšes lēmumu izsaukt pie sevis Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) direktoru Gunti Rutki, jo vērtē to kā mēģinājumu politiski ietekmēt KNAB.
<i>Diena, 01.04.2003.</i> Einara Repšes iniciatīva Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroju (KNAB) nodot Ministru prezidenta pārraudzībā, par ko šodien lems valdība, no vienas puses varētu liecināt par premjera vēlmi korupcijas apkarošanu pacelt augstākā līmenī. No otras puses – KNAB atstāšana izpildvaras struktūrā rāda, ka arī šī valdība KNAB padotības grožus izlaist no savām rokām nevēlas un noteikt tam Satversmē īpašas, no valdības neatkarīgas iestādes statusu nav gatava.
<i>Neatkarīgā Rīta Avīze, 12.05.2008.</i> Fragments no intervijas ar A.Loskutovu par tikšanos ar A.Lembergu pirms apstiprināšanas amatā: “ - Nu un tad viņi teica, vajadzētu satikties, un jūs? - Un es piekritu tikties, un mani aizveda pie Lemberga kunga mājas Puzē pie vārtiem, un es runāju kādas minūtes „padsmīt”. - Jūs stāvējāt pie vārtiņiem? - Nē, es sēdēju Lemberga kunga mašīnā.”
<i>Raidījums „Kas notiek Latvijā?”, 23.10.2007.</i> Vairāku gadu laikā Aigars Kalvītis pārtapa no A.Loskutova atbalstītāja par kritizētāju. Būdams premjerministrs, A. Kalvītis paguvus ierosināt trīs disciplinārlietas pret A.Loskutovu.. 2006. gada pavasarī premjers izdeva rīkojumu par disciplinārsodu A.Loskutovam.. Strīds saistīts ar KNAB Izmeklēšanas nodaļas vadītāja Ilmāra Bodes atjaunošanu amatā. A.Loskutovs pieņēma lēmumu disciplināri sodīt I.Bodi un pazemināt viņu amatā uz trīs gadiem saistībā ar tiesu izpildītājas Ingas Čepjolkinas lietu, kur I.Bode neinformēja prokuratūru par sūtījuma adreses maiņu. Premjers kā KNAB pārraugs pēc I.Bodes sūdzības saņemšanas šo KNAB priekšnieka lēmumu atcēla, uzdodot I.Bodi atjaunot amatā, bet A. Loskutovs to neizpildīja laicīgi, bet ar trīs dienu nokavēšanos.

Neatkarīgā Rīta Avīze, 08.09.2008. Intervija ar A.Godmani:

- „Esmu apzinājis tos, ar ko runāt. Bet uzrunājis viņus vēl neesmu. Esmu runājis ar struktūru vadītājiem. Vienu principu gan es gribētu iedibināt: nedomāju, ka KNAB vadība jānostiprina uz citu struktūru novājināšanas rēķina. To ne. Tas nozīmē, ka izslēdzu variantu, kad aicinu kādu no struktūru vadītājiem – vai tā būtu policija vai kāda izmeklēšanas iestāde – iet par KNAB vadītāju.

- Cik lielā mērā uz jums spiež šīs izvēles sakarā? Opozīcija. Tie, kuri bīda atsevišķus kandidātus. Publiiski nosaukti – Guļāns, Striķe... Jūs sakāt, ka tie ne?

- Patlaban uz mani nespiež neviens. Guļānu es neesmu uzrunājis. Par Striķi esmu teicis, ka viņa paliek tur strādāt, bet ne par vadītāju...”

1.6. Tiesiskā regulējuma ietekme uz KNAB darba efektivitāti

Neraugoties uz to, ka pēdējos gados vērojams progress gan partiju finansēšanas kontroles tiesiskajā regulējumā, gan priekšvēlēšanu aģitācijas regulējumā, gan virknē citu jautājumu, vēl arvien tieši robi, nepilnības normatīvajos aktos un mehānismi, kas rada šaubas par to tiesisko un loģisko pamatojumu, ir viens no būtiskākajiem apstākļiem, kas Latvijā rada korupcijai labvēlīgu augsni.

Normatīvie akti, kas amatpersonām ļauj pieņemt lēmumus bez konkrētiem lēmuma pieņemšanas kritērijiem, neviennozīmīgi interpretējami un pretrunīgi normatīvie akti ir tikai daži no normatīvo aktu nepilnību piemēriem, kas veicina korupciju. Analogiski korupciju veicinoši apstākļi ir minēti KNAB Sabiedriskās konsultatīvās padomes sēdēs.

Citu negatīvu piemēru starpā spilgti iezīmējas novēcojis regulējums attiecībā uz atbildību par iepirkumu procedūras pārkāpumiem (APK vēl arvien nav precizēta institūcija, kas sastāda protokolu par pārkāpumiem, Publisko iepirkumu likumam neatbilstoša terminoloģija), valsts un pašvaldības īpašuma iznomāšanas regulējums, valsts un pašvaldību kapitālsabiedrību regulējums, regulējuma nepilnības sporta organizāciju finansēšanā.

Kompetences ietvaros KNAB mēģinājis risināt dažus no tiesiskā regulējuma problēmjautājumiem, kas būtiski korupcijas apkarošanā, taču ne vienmēr sekmīgi.

Daži no KNAB rosinātiem jautājumiem, kas vēl arvien **nav akceptēti normatīvo aktu formā**:

- „Nulles deklarācijas”.
- Bez „Nulles deklarācijām” nav iespējama efektīva amatpersonu darbības kontrole, jo īpašumi vai finanšu līdzekļi var „uzrasties” draugiem, radiem un paziņām, var parādīties pārsteidzoši dāvinātāji un aizdevēji, kas daudzos gadījumos tiesībpārkāpuma pierādīšanu, pastāvot nevainīguma prezumpcijai, padara par praktiski neiespējamu.
- Partiju finansēšana no valsts budžeta.

Partiju finansēšana no valsts budžeta palīdzētu risināt prettiesiskus biznesa interešu lobēšanas gadījumus, kad apmaiņā pret atbalstu vēlēšanās var tikt prasīta noteiktu lēmumu pieņemšana. Partijas kļūtu neatkarīgākas no finansētājiem un varētu veiksmīgāk darboties tautas interesēs atbilstoši partiju programmām un vēlētajiem dotajiem solījumiem.

- Kriminālatbildība par prettiesiskām darbībām saistībā ar partiju finansēšanu.

Kriminālatbildība par partiju finansēšanas noteikumu būtiskiem pārkāpumiem nepieciešama, lai nodrošinātu soda samērīgumu ar nodarījumu, jo iespējami pārkāpumi, kas būtiski ietekmē valsts tiesiskumu un demokrātiju.

- „Grozījumi Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā” – saistībā ar statusa maiņu, politiskas ietekmējamības mazināšanu.

- Kompetences pārdale starp KNAB un VID amatpersonu deklarāciju patiesuma jautājumā. Regulējuma nepilnības noved pie kontroles zemās efektivitātes.
- Valsts un pašvaldības mantas iznomāšanas regulējuma pilnveidošana.
- Pašreizējais tiesiskais regulējums nenodrošina lietderīgu un caurskatāmu valsts un pašvaldību mantas iznomāšanas procesu.

Tiesiskā regulējuma nepilnības atstāj ietekmi arī uz KNAB darbu, jo bieži vien pēc ilgstošas izpētes nākas secināt, ka tiesiskā regulējuma nepilnību dēļ juridiskas sekas par darbībām, kas ētiski nosodāmas vai pat radījušas būtisku kaitējumu, juridiskās atbildības piemērošana nav iespējama.

1.7. KNAB darbības fleksibilitāte un inovatīvisms

KNAB uzsācis virkni ieceru realizāciju, kas nepieciešama korupcijas prevencijai un apkarošanai, taču tās izvērst plašā mērogā neļauj iestādes kapacitāte, piemēram:

- darbu ar valsts un pašvaldību iestādēm korupcijas risku izvērtēšanā,
- korupcijas novēršanas un apkarošanas darba plašāku attīstīšanu reģionos.

Resursi, īpaši 2008. un 2009. gadā, neļauj arī veikt pētījumus, kas būtu lietderīgi jaunu risinājumu meklēšanai un ieviešanai korupcijas novēršanā un apkarošanā.

Kaut gan KNAB politikas plānošanā un normatīvo aktu jaunradē izmanto ārvalstu pieredzi, KNAB darbiniekiem bijusi arī praktiska sadarbība ar ārvalstu institūcijām korupcijas novēršanas jomā, darbinieku intervijās tika pausts viedoklis, ka arī apkarošanas jomā būtu lietderīga reāla pieredzes apmaiņa attiecībā uz likumu piemērošanas praksi, metodēm, kas ļautu ikdienas darbu veikt efektīvāk.

Atsevišķas jaunas ieceres nesusi vadītāja nomaina. Pēc N.Vilniša apstiprināšanas amatā KNAB lielāku vērību korupcijas novēršanā un apkarošanā sāk pievērst arī civiltiesiskiem aspektiem pretkorupcijas kontekstā.

2009. gada rudenī KNAB priekšnieks N.Vilnītis rosina sniegt tiesā civilprasības par valstij nodarītajiem materiālajiem zaudējumiem pret personām, kuru iespējami prettiesiskajās darbībās nav konstatēts noziedzīga nodarījuma sastāvs jeb šīs personas nav iespējams saukt pie kriminālatbildības. KNAB priekšnieks norāda, ka šāda prakse Latvijā vēl “īsti nedarbojas”, bet KNAB nolēmis to uzsākt. “Redzēsim, kā mums veiksies. Kad būs pirmie rezultāti un tiesa no kāda nolems piedzīt šos zaudējumus, daudzi ierēdņi varbūt sāks domāt,” pieļauj Vilnītis. “Citādi tagad ir tā – ir sataisītas nepatikšanas, valstij radīti zaudējumi, un visi domā: nu, kas man par to būs, atlaidīs no darba? Nu, nekas, citā valsts iestādē [darbu] gan jau atradīšu. Bet, ja vilksies līdz tas civiltiesiskais aspekts un tā piedziņa būs... Pie kam, visu mūžu tā nauda būs jāatlīdzina,” publiski izsakās KNAB priekšnieks.²⁰

Eksperti gan par minēto ieceri izsakās piesardzīgi, akcentējot, ka arī zaudējumu atlīdzināšanai civilprocesuālā kārtā konstatējama personas vaina, kas daudzos gadījumos varētu radīt grūtības.

Kaut gan KNAB sabiedriskā monitoringa ietvaros nav iespējams iegūt informāciju par operatīvajiem līdzekļiem un metožu pielietojumu, uzmanīgu dara KNAB priekšnieka publiski paustais, piemēram: “Jāatzīst, ka iespējas un tehniskie resursi “pretējai pusei” ir ievērojami

²⁰ LETA, 05.09.2009.

progresējuši, arī shēmas, kā izveidot nelikumīgus darījumus, kļuvušas krietni sarežģītākas un viņi iet pat pussolīti mums pa priekšu,” sacījis KNAB vadītājs, “jo, pirmkārt, viņiem ir lielāks finansējums... Otrkārt, ar noziegumu atklāšanu KNAB nodarbojas mazāk nekā trešdaļa no visiem 142 darbiniekiem, pārējie veic citas likumā noteiktās funkcijas. Savukārt pretējai pusei ieteikumus un konsultācijas, kā drošāk un pareizāk rīkoties, sniedz gan detektīvbiroji, gan kvalificēti advokāti, padomus sniedz arī bijušie tiesībsargājošo institūciju darbinieki, kuri pārzina operatīvā darba metodes.”²¹

Pēc Vilniša vārdiem, korupcija, tāpat kā noziedzība kopumā, rodas tur, kur apgrozās lieli naudas līdzekļi. Ja dienesta pilnvaras ir pietiekami lielas, lai rīkotos ar finanšu līdzekļiem – sevišķi, ja tie ir valsts līdzekļi, – daļai cilvēku ir grūti pārvarams kārdinājums tos pārvērst par saviem līdzekļiem. Sevišķi tas attiecas uz valsts pasūtījumiem, kurus par attiecīgu samaksu var izkārtot savējiem. Bieži tiek piesaukta veselības aprūpes sistēma, par kuras uzlabošanu nesen izteicās arī Valsts prezidents. Bet kaut kā šī sistēma nesakārtojas... Acīmredzot, kamēr pastāvēs robe normatīvajos aktos un nesakārtots nodokļu un saimnieciskos jautājumus, situācija nemainīsies. Arī Aizsardzības ministrijā un Satiksmes ministrijā joprojām ir nozares, kurās itin viegli var paņemt to, kas likumīgi nepienākas. Tas pats attiecas uz lielajām pašvaldībām. Rīgas Centrāltirgū aizturēšanas notika viena pēc otras, bet nekas nemainījās. Ja sistēma netiks mainīta, atkal sekos aizturēšanas, jo cilvēka iedabu piesavināties to, ko var piesavināties, mainīt ir daudz grūtāk,” sacījis KNAB vadītājs.²²

Inovācijām un elastīgai reaģēšanai uz situācijas izmaiņām nepieciešamas ne vien zināšanas un pieredze, bet arī ierosme, kas stimulē jaunas idejas. KNAB inovatīvismu korupcijas novēršanā un apkarošanā veicinātu darbinieku pieredzes apmaiņas vizītes un citi mehānismi, kas ļauj profesionālās ierosmes smelties. Tādējādi būtu iespējams konstatēt pasākumus/instrumentus, kuri neprasa ievērojamus finanšu resursus, un tos īstenot/izmantot praksē.

Vērtējot KNAB reakciju uz konstatētām konceptuālām korupciju veicinošām problēmām, jāatzīst, ka diemžēl, neraugoties uz to, ka KNAB priekšnieks un darbinieki acīmredzot apzinās vismaz daļu no korupciju veicinošiem rīkiem tiesību aktos, publiski KNAB reti nāk klajā ar paziņojumiem par tiesību aktu pilnveidošanas nepieciešamību. Tas noved pie situācijas, ka gadījumos, kad KNAB izsaka viedokli par iespējām uzlabot tiesisko regulējumu kādā jomā, norādot to atzinumos normatīvo aktu saskaņošanas procesā, vai iesniedzot rakstiskus priekšlikumus, viedoklis bieži vien netiek ņemts vērā. Tā kā jautājumus, kas saistīti ar korupcijas riskiem sabiedrība asociē ar KNAB, veidojas iespaids, ka KNAB reakcija nav pietiekami ātra, lai gan bieži vien šķēršļi tiesību aktu pilnveidošanai tiek likti no citu atbildīgo iestāžu puses vai politiķiem. Analógiska situācija vērojama tiesību piemērošanas jomā.

NVO ekspertu intervijās viedokļi par reakcijas ātrumu no KNAB puses, konstatējot problēmas tiesiskā regulējumā, nebija viennozīmīgi. Tika minēts viedoklis, ka reakcijas ātrums, līdzīgi kā citās valsts iestādēs, atkarīgs no tā, vai KNAB piekritis NVO piedāvātajiem risinājumiem. Bet tika pausti arī viedokļi par pasivitāti priekšlikumu virzīšanā, piemēram, Sabiedriskās konsultatīvās padomes sēdēs paustie viedokļi par korupcijas riskiem normatīvajos aktos daudzkārt negūst konkretizējošu turpinājumu KNAB ierosmēs.

KNAB nepietiekami izmanto iespēju publiskot informāciju par nepilnībām tiesību aktos un to piemērošanā. Tā kā daudzas jomas, kurās nepieciešami uzlabojumi tiesību aktu pilnveidošanā vai piemērošanas praksē, ir citu institūciju tiešais atbildības lauks, KNAB ieteikumus bez sabiedrības spiediena vieglāk ignorēt.

²¹ LETA, 19.01.2010.

²² Turpat.

Tomēr atsevišķās jomās KNAB darbs arī normatīvo aktu pilnveidošanā ir rezultatīvs. Tā, piemēram, gandrīz pilnībā ieviestas GRECO rekomendācijas attiecībā uz komerciālās uzpirkšanas, kukuļdošanas, kukuļņemšanas, prettiesiskas labumu pieņemšanas regulējumu Krimināllikumā 2009.gada 19. novembrī.²³

Pozitīvi vērtējama KNAB fleksibilitāte sadarbībā un centieni iesaistīties problēmu risināšanā, kas nav to tiešā kompetencē, piemēram, sadarbība ar Ekonomikas policiju, saskaroties ar komerciālās uzpirkšanas gadījumiem. Ja cilvēks ir vērsies KNAB ar attiecīgu informāciju, KNAB veicina, lai informācija nepaliktu bez juridiskām sekām; mēģinājumi panākt kompromisu ar Valsts Ieņēmumu dienestu amatpersonu deklarāciju patiesuma pārbaudē u.c. (sk. vairāk pētījuma 6.2. apakšnodaļā.)

Kaut gan ne vienmēr KNAB reakcijas ātrums un fleksibilitāte pretkorupcijas jautājumu risināšanā tiek vērtēta pozitīvi, konstatējams veiksmīgs darbs starptautisko rekomendāciju ieviešanā, kā arī iespēju robežās starpinstitucionālajā sadarbībā, bez kuras nav iespējams sekmīgs darbs korupcijas novēršanā un apkarošanā.

1.8. Starpinstitucionālā un starptautiskā sadarbība

Starpinstitucionālā sadarbība un darbības saskaņotība

KNAB savā ikdienas darbā sadarbojas ar Valsts policiju, Valsts Ieņēmumu dienestu, Valsts kontroli un citām iestādēm.

KNAB vadītājs N. Vilnītis kā vienu no uzdevumiem vairākkārt publiski minējis sadarbības stiprināšanu ar Valsts ieņēmumu dienestu.

Praksē, kā izriet no intervijām un novērojumiem par KNAB darbu, tieši sadarbība ar VID minama kā viena no problemātiskākajām, īpaši saistībā ar amatpersonu deklarāciju kontroli. Problēma izriet no KNAB un VID kompetences nošķiršanas attiecībā uz deklarāciju **patiesuma pārbaudi** tiesiskā regulējuma nepilnībām. Normatīvie akti konkrēti nenosaka, kurai no minētajām institūcijām ir pienākums veikt amatpersonu deklarāciju pareizības pārbaudi.

Saskaņā ar Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja 7.panta pirmās daļas 3.punktu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs kontrolē likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpildi, kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto papildu ierobežojumu ievērošanu. Saskaņā ar minētā likuma 8.pantu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs:

- 1) likumā noteiktajos gadījumos sauc valsts amatpersonas pie administratīvās atbildības un piemēro sodus par administratīviem pārkāpumiem **korupcijas novēršanas jomā**;
- 2) veic izmeklēšanu un operatīvo darbību, lai atklātu Krimināllikumā paredzētos noziedzīgos nodarījumus valsts institūciju dienestā, ja tie ir saistīti **ar korupciju**.

Saskaņā ar likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 28.pantu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam šā likuma 23.panta otrajā daļā paredzētajos gadījumos ir pienākums pārbaudīt, vai **deklarācijā ir norādītas ziņas, kas liecina par šajā likumā noteikto ierobežojumu pārkāpšanu**.

Par valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpšanu, kā arī likumā noteikto pienākumu nepildīšanu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs ir tiesīgs saukt valsts amatpersonas pie administratīvās, kriminālās un civiltiesiskās atbildības.

²³ Sk. Grozījumi Krimināllikumā//Latvijas Vēstnesis, Nr.193(4179), 09.12.2009.

Ja KNAB, veicot pārbaudi, konstatē, ka valsts amatpersonas deklarācijā norādītas nepatiesas ziņas, tad šāda informācija tiek nosūtīta VID, jo saskaņā ar Latvijas APK 215.1 pantu VID kompetencē ietilpst Latvijas APK 166.²⁷ pantā paredzēto administratīvo pārkāpumu izskatīšana (par valsts amatpersonas deklarācijas neiesniegšanu likumā noteiktajā termiņā, deklarācijas aizpildīšanas un iesniegšanas kārtības neievērošanu vai par nepatiesu ziņu norādīšanu valsts amatpersonas deklarācijā). **Neraugoties uz to, ka VID ir tiesīgs piemērot administratīvos sodus par nepatiesu ziņu norādīšanu, tā kā attiecīgo iestāžu darbību regulējošos likumos patiesuma pārbaudes veicējs nav precīzi noteikts, neviena no iestādēm to neatzīst par savu pienākumu.**

Neviennozīmīgi vērtējams VID pienākums vērtēt KNAB darbinieku deklarācijas, kas novedis pie konfliktsituācijām, kas publikajā telpā vērtēta kā savstarpēja atriebība.

Saskaņā ar likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 23. pantu vienīgi valsts drošības iestādēs strādājošās valsts amatpersonas iesniedz deklarācijas Satversmes aizsardzības biroja direktoram un KNAB priekšnieks – Ministru prezidentam vai viņa pilnvarotai personai.

KNAB saskare ar Valsts kontroli visbiežāk izveidojas, veicot pārbaudes, izmeklēšanas darbu saistībā ar Valsts kontroles iesūtītu informāciju. Taču KNAB darbinieki norāda, ka bieži vien informācija ir fiksēta un analizēta tādā veidā, ka nevar kalpot par pamatu kriminālprocesa uzsākšanai. Atšķiras KNAB un Valsts kontroles uzskati par pretkorupcijas plānu lietderību iestādēs. Publiska viedokļu konfrontācija ar Valsts kontrolieri notika pēc gadījuma, kad ekonomiskās krīzes apstākļos KNAB darbiniekiem tika piešķirtas dāvanu kartes: Valsts kontroles veiktā revīzija konstatēja, ka KNAB nav ievērojis valdības rīkojumu, ar kuru iestādēm pagājušā gada beigās tika noteikti tēriņu ierobežojumi, kā arī aizliegta darbinieku prēmēšana. Lai apietu valdības noteikumus, KNAB par vairākiem iepirkumiem decembrī norēķinājās avansā jau novembrī, savukārt prēmiju vietā izmaksātas dāvanu kartes – arī tās iegādātas jau laicīgi novembrī, bet darbiniekiem izsniegtas decembrī. Savukārt, KNAB priekšnieka vietnieks Alvis Vilks, kurš tajā laikā pildīja biroja vadītāja pienākumus, norādīja, ka Valsts kontroles konstatētais, ka dāvanu kartes būtu izsniegtas decembrī, neatbilst faktiski notikušajam, jo rīkojums par biroja darbinieku apbalvošanu tika pieņemts 11. novembrī – divas nedēļas pirms valdības lēmuma par tēriņu ierobežošanu. Dāvanu kartes arī saņemtas novembrī, izņemot vienu darbinieku, kurš slimojis un to saņēmis decembrī. Dokumentos uzrādīts datums, kad izsniegta pēdējā dāvanu karte darbiniekam, uzsver KNAB. Tāpēc KNAB uzskata, ka nav pārkāpis valdības lēmumu par tēriņu ierobežošanu. A. Vilks norāda, ka tā nav bijusi speciāla prakse, lai izvairītos no valdības lēmuma izpildes, bet šādas dāvanu kartes pasniegtas ik gadu.²⁴

Savukārt, KNAB sadarbība ar prokuratūru vērtējama pozitīvi. Gan no intervijām ar KNAB darbinieku, gan uzraugošo prokuroru M.Adleru, var secināt, ka darbs norit likuma ietvaros un sadarbība ir laba. Valsts amatpersonu darbību kontroles nodaļas vadītāja atzīst, ka KNAB vairākkārt lūdzis prokuratūru izmantot prokuratūras reaģēšanas līdzekļus un virknē gadījumā, piemēram, Mārupītes apbūves, „AVE SOL” un saistībā ar prettiesisku zemes platību iegūšanas mēģinājumu Jūrmalā izdevies novērst/ pārtraukt tiesībpārkāpumu un vērst situāciju par labu.

Sadarbību ar citām iestādēm palīdz īstenot un darbību saskaņot arī politikas plānošanas dokumenti, kur katram no īstenojamiem uzdevumiem norādītas iestādes, kuras tos realizēs.

Konstatējamas nesaskaņas uzskatos ar VID, Valsts kontroli, taču pētījuma gaitā kopumā radies priekšstats par KNAB kā uz sadarbību orientētu iestādi, kas, neraugoties uz atsevišķām viedokļu nesaskaņām, apzinās sadarbības ar citām iestādēm nozīmību un pat nesaskaņu gadījumā gatava uz kompromisiem, kā arī izrāda iniciatīvu sadarbībā, ja tādējādi iespējams veiksmīgāk izpildīt uzdevumus korupcijas novēršanas vai apkarošanas jomā.

²⁴ Sk.Leitāns I., Saulītis A. Vilks: Valdības rīkojums par tēriņu ierobežošanu gada nogalē nav apiets.- Diena, 13.05.2009.- <http://www.diena.lv/lat/politics/hot/knab-decembri-darbiniekiem-davanu-kartes-izterejusi-20-000-latu>

Starptautiskā sadarbība

KNAB starptautiskā sadarbība notiek gan, ieviešot GRECO rekomendācijas, gan projektu ietvaros, gan izmantojot citu valstu pieredzi korupcijas novēršanas jomā.

Ārvalstu finanšu palīdzības sakarā nozīmīgs no 2005. gada līdz 2006. gadam īstenotais ES PHARE projekts “Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja institucionālās un profesionālās kapacitātes celšana” (1,5 milj. eiro). Projekts bija vērsts uz KNAB institucionālās kapacitātes uzlabošanu, integrētās informācijas sistēmas izveidi un KNAB operatīvās kapacitātes stiprināšanu.

2006.gada otrajā pusgadā KNAB īstenoja OLAF tehniskās palīdzības projektu 32 000 EUR apmērā.

Cits nozīmīgs projekts bija Pasaules Bankas projekts “Korupcijas apkarošanā iesaistīto institūciju stiprināšana”, ko KNAB īstenoja no 2004. līdz 2007.gadam. Tam no Pasaules Bankas tika piešķirti 235 tūkstoši dolāru. Projekta mērķis bija stiprināt KNAB korupcijas novēršanas jomā, iesaistīt cīņā pret korupciju nevalstiskās organizācijas un atbalstīt Saeimas pretkorupcijas komisiju (šobrīd – Aizsardzības, iekšlietu un korupcijas novēršanas komisija). Projekta rezultātā tika piesaistīti eksperti un analizēta esošā situācija Latvijā, apkopota citu valstu prakse un ieteikti nepieciešamie uzlabojumi vairākās būtiskās jomās:

- Lobēšana.
- Ētikas kodekss Saeimas deputātiem.
- Iekšējie pretkorupcijas pasākumi valsts iestādēs.
- Korupcijas novēršana publiskos iepirkumos.
- Valsts amatpersonu un vispārīgās ienākumu deklarācijas.
- Pirmsvēlēšanu kampaņu finansēšana.²⁵
- Kopš 2007. gada citu tik vērienīgu projektu nav bijis.

Kā izriet no KNAB darbinieku intervijām, 2008. gadā KNAB iesaistījās konsultāciju sniegšanā citās valstīs (piemēram, sadarbībā ar Lietuvu Azerbaidžānā).

2009.gada pirmajā pusgadā, sniedzot informāciju un ekspertīzi Latvijas Attīstības sadarbības un Eiropas Savienības kaimiņu politikas valstīm, Birojs uzņēma ārvalstu delegācijas, kas interesējās par Latvijas pieredzi korupcijas novēršanā un apkarošanā. Minēto valstu vidū ir tādas valstis kā Maķedonija, Gruzija, Armēnija.

Ar Ministru kabineta lēmumu Birojs noteikts par Eiropas Savienības Korupcijas apkarošanas kontaktpunktu tīkla dalībnieku. Lēmumu par Eiropas Savienības dalībvalstu sadarbības institucionalizēšanu pretkorupcijas jomā Eiropas Savienības Padome pieņēma 2008.gada nogalē, atzīstot šāda korupcijas apkarošanas tīkla izveidi Eiropas Savienības mērogā par nozīmīgu soli starptautiskās sadarbības uzlabošanā.

Saskaņā ar Eiropas Savienības Padomes lēmumu pretkorupcijas tīkla uzdevums ir veidot un uzturēt kontaktus starp Eiropas Savienības dalībvalstu iestādēm, kuru uzdevums ir novērst un apkarot korupciju. Lai uzlabotu Eiropas Savienības dalībvalstu sadarbību pretkorupcijas jautājumos, tīkla ietvaros paredzēta arī informācijas apmaiņa par efektīviem pasākumiem un pieredzi korupcijas novēršanā un apkarošanā.²⁶

2009. gada decembrī apstiprināts starptautisks projekts sadarbībā ar Valsts Policiju „Nacionālās līdzekļu atgūšanas vienības kapacitātes stiprināšana”, kura ietvaros paredzēta metodikas izstrāde, semināri, pieredzes apmaiņa.

²⁵ <http://www.knab.gov.lv/lv/prevention/international/aid/>

²⁶ Informatīvais ziņojums „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbību no 2009. gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam”

2009.gada pirmajā pusgadā Biroja pārstāvji nodrošinājuši dalību 26 starpvalstu darba grupās un sanāksmēs. Taču, kā norāda KNAB darbinieki, pēdējā laikā iespējams piedalīties vienīgi tādos starptautiskos pasākumos, ko apmaksā organizētāji.

Vienlaikus ar dalību starptautiskos projektos un pasākumu apmeklēšanu KNAB starptautiskos kontaktus un pieredzes apmaiņu izmanto arī ikdienas darbā. Īpaši padziļināti ārvalstu pieredze pēdējā gada laikā tikusi pētīta GRECO rekomendāciju ieviešanai, izvērtējot iespējas apkārt korupciju privātajā sektorā, kā arī KNAB statusa kontekstā.

2. ATKLĀTĪBA, SADARBĪBA AR SABIEDRĪBU UN SABIEDRĪBAS UZTICĪBA

2.1. Sabiedrības līdzdalības veicināšana

Sabiedrības uzticība un līdzdalība KNAB ir tā darba efektivitātes garants, ja KNAB nevērsīsies iedzīvotāji, kas ziņos par novērotiem vai piedzīvotiem korupcijas gadījumiem, KNAB korupcijas apkarošana nebūs sekmīga.

KNAB sabiedrības līdzdalību korupcijas novēršanā un apkarošanā veicina ar vairāku instrumentu palīdzību, tostarp:

- Uzticības tālrunis – 80002070 informācijai par izdarītajiem vai uzsāktajiem valsts amatpersonu koruptīvajiem noziedzīgiem nodarījumiem un interešu konfliktiem. (Ir iespēja sazināties arī pa elektronisko pastu vai vērsties iestādē klātienē.)
- Sabiedriskā konsultatīvā padome.
- Ārvalstu padomnieku grupa.
- Konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību.
- Darbs ar jauniešiem.

Kaut gan saziņai un sabiedrības iesaistei tiek piedāvātas dažādas formas, „Sabiedrības par atklātību – Delna” rīkotajos reģionālajos semināros, dalībnieki atzina, ka forma, kādā KNAB uzrunā sabiedrību, nestimulē līdzdarboties. Tā ir pārāk formāla un neuzrunā reālās problēmas cilvēkiem saprotamā veidā. Nepietiekami tiek komunicēti vēlamie uzvedības modeļi, labā prakse, saskaroties ar koruptīvām situācijām vai situācijām, kur pats vari nonākt tiesībpārkāpēja lomā

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Sabiedriskā konsultatīvā padome ir institūcija, kuras mērķis ir nodrošināt sabiedrības pārstāvju līdzdalību valsts korupcijas novēršanas politikas veidošanā, īstenošanā un sabiedrības izglītošanā.

Padomes uzdevumos ietilpst:

- veicināt KNAB saikni ar sabiedrību;
- apzināt attiecīgās nozares vai sfēras darbībai nozīmīgus jautājumus un sniegt priekšlikumus KNAB;
- piedalīties korupcijas novēršanas politikas un valsts programmas izstrādē un īstenošanā, konsultējot un sniedzot atzinumus KNAB;
- pirms padomes rekomendāciju pieņemšanas padomes locekļiem konsultēties ar nevalstiskās organizācijas darbā iesaistītajām pusēm;
- informēt par padomē pieņemtajām rekomendācijām,

- to organizāciju, ko padomes loceklis pārstāv, citas nozarē iesaistītās organizācijas, citus interesentus;
- reizi gadā sniegt birojam pārskatu par padomes darbību.

KNAB Sabiedriskās konsultatīvās padomes nolikumā noteiktais mērķis paredz nodrošināt sabiedrības pārstāvju līdzdalību valsts korupcijas novēršanas politikas veidošanā, īstenošanā un sabiedrības izglītošanā. Tādējādi līdzdalība, nevis KNAB stiprināšana ar sabiedrības pārstāvju konsultāciju palīdzību uzstādīta kā pašmērķis.

KNAB darbinieku intervijās Sabiedriskā konsultatīvā padome tiek vērtēta kā komunikācijas kanāls, kas nozīmīgs ar to, ka apvieno viedokļu līderus. Tajā var iepazīstināt ar KNAB iecerēm un testēt tās.

NVO sektora intervētie Sabiedriskās konsultatīvās padomes lomu vērtē visai kritiski, norādot uz to, ka no tās nav uzskatāma rezultāta un atgriezeniskā saikne ir vāja. Padomes sēdes izpaužas kā „parunāšana” par KNAB vai vadītāja rosinātām tēmām. Pārstāvju dalība nav līdzvērtīga – daži iesaistās minimāli. Tika pausts uzskats, ka nav saprotams, vai padomei ir uzstādīts konkrēts mērķis.

Ievērojot iepriekšējo KNAB Sabiedriskās konsultatīvās padomes darbības pieredzi, jāsecina, ka KNAB būtu svarīgi apzināties un, veidojot padomes sastāvu, kā arī komunikācijā ar padomes locekļiem konkretizēt Sabiedriskās konsultatīvās padomes stratēģisko lomu attiecībā uz tās darbu.

Iespējami dažādi padomes funkcionēšanas modeļi pēc to stratēģiskās nozīmes, piemēram:

A. Padome kā institūcija, kas apvieno ne tikai NVO, bet arī ar pretkorupcijas politiku saistīto iestāžu pārstāvjus un kalpo kā institūcija, kurā saskaņot konceptuālos viedokļus aktuālos pretkorupcijas jautājumos.

B. Padome, kas apvieno nevalstiskā sektora ekspertus pretkorupcijas jautājumos. Padome sanāk regulāri un izskata *visus* nozīmīgākos aktuālos pretkorupcijas politikas jautājumus, kurus iniciē pats KNAB vai eksperti, dodot konkrētas rekomendācijas.

C. Padome kā dažādus sabiedriskos sektorus pārstāvoša institūcija, kas seko līdzi KNAB darbam (KNAB regulāri informē par saviem darba rezultātiem) un pauž viedokli par pretkorupcijas politikas jautājumiem. Šajā modelī padome var kalpot kā sabiedrības miniatūrs modelis, lai pārliecinātos par ieceru izpratni sabiedrībā, informētu sabiedrību, izmantojot pieaicināto viedokļu līderu starpniecību, un saņemtu atgriezenisku saikni, tai skaitā, no pārstāvjiem, kas vienīgi pastarpināti saistīti ar KNAB darbības jomām.

D. Padome ar mainīgu sastāvu, kur tiek pieaicināti un pēc brīvprātības principa var piedalīties NVO pārstāvji, kuri vēlas sniegt savu ieskatu par noteiktu aktuālu pretkorupcijas politikas jautājumu.

Ārvalstu padomnieku grupa (*Foreign Advisory Panel*) tika izveidota drīz pēc KNAB darbības uzsākšanas, tajā aicināti piedalīties vēstniecību, pārstāvniecību un starptautisko organizāciju pārstāvji Latvijā. Ārvalstu padomnieku grupas sanāksmes notiek aptuveni divas reizes gadā. Sanāksmēs KNAB informē ārvalstu vēstniecības un starptautisko organizāciju pārstāvniecības par savu darbību un uzrunā ārvalstu pārstāvjus par iespējamo palīdzību un sadarbību korupcijas novēršanā un apkarošanā.²⁷

KNAB konsultācijas ar pilsonisko sabiedrību visbiežāk notiek 3 formās:

- izmantojot Sabiedrisko konsultatīvo padomi;

²⁷ <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/advisory/fap/>

- saskaņošanas procesa ietvaros (NVO sniedz atzinumus pēc savas iniciatīvas vai KNAB aicinājuma);
- pasākumi/diskusijas;
- sadarbība likumprojektu virzības gaitā.

Intervijās ar KNAB darbiniekiem kā negatīvs aspekts sadarbībā ar NVO tika minēts tas, ka NVO, izņemot dažas, nepieprasa konkrētas, skaidras pozīcijas.

Patiesi šobrīd pastāvīgi un aktīvi KNAB aktivitātēs iesaistās vienīgi 2 nevalstiskās organizācijas Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS un „Sabiedrība par atklātību – Delna”. Tomēr vēl virkne organizāciju regulāri piedalās un pauž viedokli par aktuālajām tēmām KNAB Sabiedriskajā konsultatīvajā padomē vai ir gatavas sadarboties savu mērķu un uzdevumu kontekstā, kas arī ir reālistiskākais, ko pašreizējā situācijā var sagaidīt no nevalstiskajām organizācijām. Tā, piemēram, Tirdzniecības un rūpniecības kameras valdes priekšsēdētāja Žaneta Jaunzeme-Grende 2009. gada 16. novembra pasākumā, kas bija veltīts Korupcijas uztveres indeksa prezentācijai, norādīja kukuļu pieprasīšanu kā būtisku traucēkli uzņēmējdarbībai. Un kaut gan uzņēmēji ne vienmēr šobrīd ir gatavi ziņot par šādām situācijām, diskusijā izskanēja pārliecība par sadarbības nepieciešamību korupcijas mazināšanai šajā jautājumā.

Pozitīvi vērtējams KNAB darbs ar jauniešiem, kur vienlaikus ar izglītojošām aktivitātēm, jaunieši tiek mudināti aktīvi piedalīties korupcijas novēršanā, minot arī veidus, kā to iespējams darīt.

Sabiedriskās domas aptaujā sabiedrības iesaistei KNAB darbā tika dots 2. negatīvākais vērtējums, salīdzinot ar citām darbības jomām. 39,1% to vērtēja negatīvi, kas ir indikatīvs rādītājs un liek KNAB pārskatīt savu praksi sabiedrības līdzdalības veicināšanā.

KNAB darbs sabiedrības līdzdalības veicināšanā, salīdzinot ar citām jomām, saņēmis negatīvāku vērtējumu. Arī diskusijās iedzīvotāji norāda uz KNAB komunikācijas par iesaistišanās iespējām atsvešinātību no cilvēkiem aktuālām problēmām, kā arī „neuzrunājošu” veidu. Ieteicams attīstīt pozitīvo praksi, kas aizsākta darbā ar jauniešiem, plašākā mērogā.

2.2. Atklātība un atbildība darbībā

KNAB darbs korupcijas novēršanā ir ļoti caurskatāms – regulāri tiek sūtītas preses relīzes, publiskota informācija mājas lapā, sniegtas intervijas. Arī korupcijas apkarošanas darbs, salīdzinot ar citām tiesībsargājošām iestādēm, tiek plašāk atspoguļots masu saziņas līdzekļos. Taču jāatzīst, ka šī īpatnība nav novērtēta viennozīmīgi. Tā, piemēram, LR Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un pretkorupcijas komisijas vadītājs J.Dalbiņš (TP) intervijā kā KNAB iepriekšējās darbības mīnusu, pirmkārt, norāda pārmērīgu publicitāti. Uzskatot, ka nav pieļaujams radīt iespaidu, ka kāds cilvēks ir noziedznieks, lai gan beigās, iespējams, būs attaisnojošs spriedums. Publicitāte, viņaprāt, jālieto saprātīgi.

Interesanti, ka arī Valsts kontroliere I.Sudraba, jautāta par KNAB līdzšinējās darbības nepilnībām un kļūdām, norāda, ka nepareiza ir milzīgā publicitāte, kamēr kāds nav atzīts par vainīgu.

Savukārt, LR Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un pretkorupcijas komisijas sekretārs A.Latkovskis (JL) intervijā pauž viedokli, ka vairāk atklātības KNAB nekaitētu.

Arī vairāki no intervētajiem NVO ekspertiem norāda uz to, ka KNAB pareizi būtu iet „publisko ceļu”. Tā, piemēram, politikas analītiķe L.Stafecka norāda, ka, šāda tipa iestādes darbības publiskums ir instruments iestādes rokās vairākos veidos. Pirmkārt, publiskums zināmā mērā palīdz mazināt atklātākas vai slēptākas politiskās iejaukšanās draudus. Otrkārt, tas palīdz KNAB pildīt savas funkcijas, īpaši attiecībā uz korupcijas novēršanu un apkarošanu, jo, regulāri publiskojot informāciju par KNAB darbību, iestāde ne vien informē par savu darbību, bet tādējādi arī veido sabiedrības noskaņojumu gan par pašu iestādi, gan arī par korupcijas jautājumiem. Tādējādi KNAB darbības publiskums ir priekšnoteikums sabiedrības uzticamībai šādai iestādei un ir arī lielāka gatavība tajā vērsties situācijās, kad persona ir saskārusies ar korupciju. Ja sabiedrība šāda tipa iestādei neuzticas, visai maz ticams, ka tā būs gatava tajā vērsties. Naudas izzagšanas gadījums KNAB devis būtisku triecienu. Taču ļoti svarīgi, ka KNAB pats publiskoja šo informāciju atklāti sabiedrībai, lai arī tas padarīja KNAB ne vien iekšēji, bet arī ārēji vājāku. Ja šādas situācijas netiktu izgaismotas, tas pavērtu plašākas iespējas KNAB izmeklēšanas subjektiem manipulēt publiskajā telpā ar dažāda veida gan patiesu, gan maldīgu informāciju, tādējādi sabiedrības acīs destruktivizējot KNAB darbu. Lielākais KNAB aizsegs ir sabiedrības uzticība. Līdz ar to glābiņš meklējams vienīgi publicitātē (piemēram, Rīgas domes sakarā).

Viens no plašāk izmantotajiem KNAB publicitātes elementiem ir preses relīzes.

2009. gadā KNAB izplatījis 91 preses relīzi²⁸. Salīdzinājumam – 2008. gadā – 59, 2007.gadā – 65 paziņojumi plašsaziņas līdzekļiem.²⁹

Relīzes tēma	Skaitis
Par izglītojošiem pasākumiem un pretkorupcijas akcijām	19
Par korupcijas apkarošanu	27
Par politikas plānošanas iniciatīvām un tiesiskā regulējuma pilnveidošanu	12
Par sēdēm un vizītēm	18
Par partiju finanšu kontroli, priekšvēlēšanu aģitāciju	5
Par interešu konfliktiem	1
Citas	9

KNAB darbinieki intervijās darbības atklātību novērtēja pozitīvi.

KNAB paziņojumi presei plaši tiek pārpublicēti populārākajos interneta portālos, piemēram, www.delfi.lv, www.apollo.lv, www.tvnet.lv, www.diena.lv u.c.

Īpašu publicitāti gūst paziņojumi korupcijas apkarošanas jomā (kriminālprocesa uzsākšana, kriminālvajāšanas rosināšana u.tml.), partiju finansēšanas noteikumu kontroles aktualitātes, kā arī informācija saistībā ar KNAB vadītāja apstiprināšanu amatā un vadītāja publiskiem izteikumiem.

Informācija par KNAB līdzīgās proporcijās tiek publicēta kā latviski, tā krieviski rakstošajos medijos („Diena”, „Neatkarīgā Rīta Avīze”, „Latvijas Avīze”, „Вести Сегодня”, „Чא”, „Телеграф”, „Бизнес & Балтия”).

Negatīvāki izteikumi par KNAB publicēti „Neatkarīgajā Rīta Avīzē”, par kuras saistību ar Ventspils mēru A.Lembergu vairākkārt tikuši pausti viedokļi masu medijos.

TV ziņās informācija saistībā ar KNAB darbību visbiežāk parādās tieši korupcijas apkarošanas kontekstā (kratīšanas, pārbaudes, komentāri par iespējamiem interešu konfliktiem un citiem tiesībpārkāpumiem). Parasti ieskats tiek sniegts arī KNAB organizētajos pasākumos – konferencēs, diskusijās. Mazāk sižetu par konceptuāliem KNAB ierosinājumiem tiesiskā regulējuma pilnveidošanai.

²⁸ Pēc KNAB mājas lapā publicētajās informācijās.

²⁹ 2008. gada KNAB Publiskais pārskats- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

Plašu atspoguļojumu medijos gūst jaunā KNAB priekšnieka Normunda Vilnīša apstiprināšana amatā. Rakstošie mediji izvērstāk pievērsušies arī apstiprināšanas procedūrai.

Pēc jaunā KNAB priekšnieka N.Vilnīša apstiprināšanas amatā KNAB vairākkārt pārmesta “klusēšanas pozīcija”. Sk., piemēram,

„Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) jaunā vadība ir izvēlējusies klusēšanas pozīciju”, intervijā Latvijas Radio sacīja bijušais KNAB priekšnieks Aleksejs Loskutovs (SCP). (09.12.2009.)³⁰ Analogiski arī www.apollo.lv.³¹

Taču arī pats KNAB priekšnieks pēc stāšanās amatā akcentējis, ka darbības vairs nebūs tik publiskas:

“Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja (KNAB) veiktās izmeklēšanas darbības vairs nebūs tik publiskas. Kā intervijā laikrakstam “Dienas Bizness” norāda jaunais KNAB vadītājs Normunds Vilnītis, birojs mainīs savu taktiku.”³² (19.03.2009.)

Jāatzīst, ka neraugoties uz to, ka publisko paziņojumu skaits no KNAB puses 2009. gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pat pieaudzis, tomēr KNAB priekšnieks nav aktīvi pēc savas iniciatīvas iesaistījies Latvijas aktualitāšu komentēšanā no pretkorupcijas viedokļa (piemēram, par tādiem sabiedrībai nozīmīgiem jautājumiem kā Rīgas Domes darbība, *Parx* bankas pārņemšana, Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas 2.iepirkums, kurā uzvar uzņēmums, kas saistīts ar korupcijas skandālu).

KNAB misija ne vien administratīvā līmeņa, bet arī politiskās korupcijas apkarošanā, nepieļauj pasivitāti viedokļu paušanā. Jāņem vērā, ka lielākais valsts nozagšanas risks izriet tieši no politiskās korupcijas un apzināta tiesiskā regulējuma pielāgošanu savtīgām interesēm. Savukārt, situācijās, kurās amatpersonu rīcība ir ētiski nosodāma vai tiesiski neviennozīmīga, sabiedrība ne vienmēr pārzina tiesisko regulējumu un faktus. Tādēļ KNAB priekšniekam jābūt ne vien labam administratīvam iestādes vadītājam, bet arī viedokļa līderim un sabiedrībai nozīmīgu iniciatīvu virzītājam korupcijas novēršanas un apkarošanas jautājumos, kā arī jāspēj atrast veidu, kā sabiedrībai izskaidrot tiesiski pamatotu uzvedības modeli sarežģītās situācijās, veicinot sabiedrības tiesiskās apziņas attīstību.

Vienlaikus KNAB svarīgi saglabāt augstu paškritikas līmeni kā indivīda līmenī, tā, rūpējoties par iestādes prestižu. Tā, piemēram, tādi gadījumi kā darbinieku „apbalvošana” ar dāvanu kartēm valsts taupības režīma laikā (2008. gada novembris), lai arī izskaidrojama no darbinieku motivēšanas viedokļa, tomēr neveicina pozitīvu KNAB sabiedrisko tēlu.

Nemaz nerunājot par līdzekļu piesavināšanās gadījumu pašā KNAB (2008. gada pavasarī savukārt klajā nāk informācija, ka no KNAB pazuduši 135 500 latu. Šī summa pazudusi 11 lietās, no kurām lielākā daļa jau izskatītas.), kura ietekme uz sabiedrību nav precīzi nomērāma, taču kopējā aina liecina, sabiedrībā šis gadījums izraisīja neizpratni un vilšanos, ka pat tāda veida iestādē kā KNAB var notikt tik nopietni noziegumi.

Ievērojot to, ka tieši Valsts kontrolei ir pieejama salīdzinoši precīzāka un dokumentāli pamatota informācija par KNAB finanšu vadību, intervijā Valsts kontroliere I.Sudraba tika vaicāta, vai naudas piesavināšanos izraisījušie riski KNAB novērsti, uz ko tika saņemta pozitīva atbilde.

Tomēr attiecībā uz KNAB atbildīgumu darbībā Valsts kontroliere I.Sudraba bija kritiska, uzskatot, ka tādai iestādei kā KNAB ir jākalpo par paraugu citām iestādēm. „Reizēm rodas iespaids, ka KNAB uzskata, ka likumi nav mums rakstīti!” vērtē I. Sudraba. Arī runājot par KNAB rakstisko komunikāciju, I.Sudraba norāda, ka KNAB saziņas veids mēdz būt nekorekts.

Šāds pārmetums pausts arī „Delnas” organizētā diskusijā no dalībnieka NVO sektorā, taču citā kontekstā. Viņa minētais piemērs bija saistīts ar atbildi uz vēstuli par iespējamu korupcijas gadījumu, kas bijusi formā, kas neveicina vēlmi atkārtoti vērsties KNAB. No teiktā izrietēja, ka atbilde iedzīvotājam bijusi ļoti formāla, kas uz cilvēku var atstāt noraidošu iespaidu, lai arī nav juridiski nepamatoti.

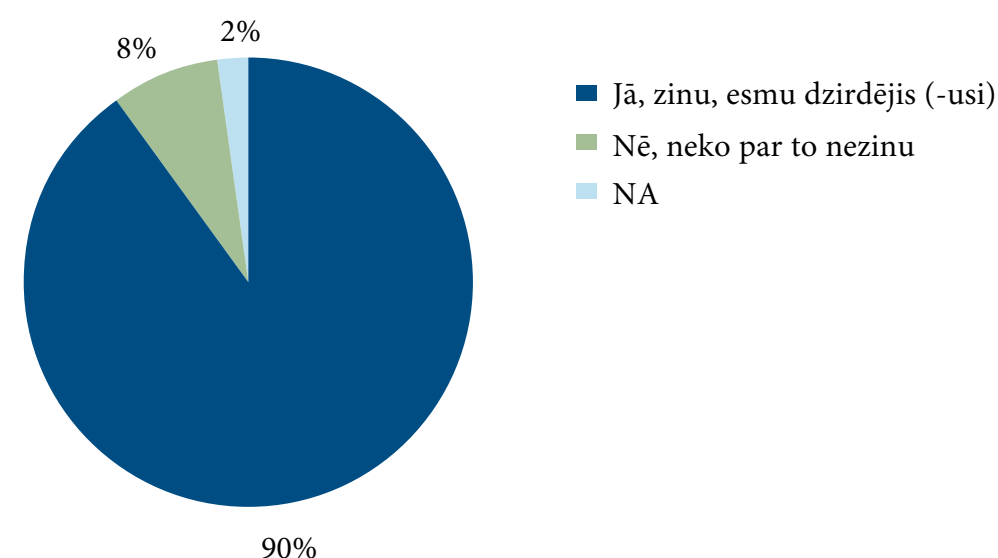
KNAB priekšniekam jābūt ne vien labam administratīvam iestādes vadītājam, bet arī viedokļa līderim un sabiedrībai nozīmīgu iniciatīvu virzītājam korupcijas novēršanas un apkarošanas jautājumos. Vienlaikus šī loma prasa augstu atbildības un paškritikas līmeni, lai nezaudētu sabiedrības uzticību un KNAB viedokli ieklausītos.

2.3. KNAB atpazīstamība un sabiedrības uzticība

KNAB atpazīstamība ir viens no rādītājiem, kas liecina par KNAB darba efektivitāti. To atzīst arī KNAB darbinieki. Tā, piemēram, Korupcijas novēršanas nodaļas vadītāja D.Kurpniece to atzīst par vienu no nozīmīgākajiem rādītājiem.

Saskaņā ar SKDS 2009. gada novembra sabiedrisko aptauju par KNAB ir dzirdējuši 90% respondentu. Tas ir pozitīvi vērtējams rādītājs, kas liecina par labu KNAB atpazīstamību.

Vai Jūs kaut ko zināt, esat kaut ko dzirdējis (-usi) par KNAB

³⁰ http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/295443-loskutovs_jauna_span_classhileknabspan_vadiba_izvelejusies_klusesanas_poziciju

³¹ <http://www.apollo.lv/portal/life/articles/187991/gallery/1/article>

³² http://www.tvnet.lv/zinas/latvija/216438-span_classhileknabspan_izmeklesanas_darbibas_vairs_nebus_tik_publiskas

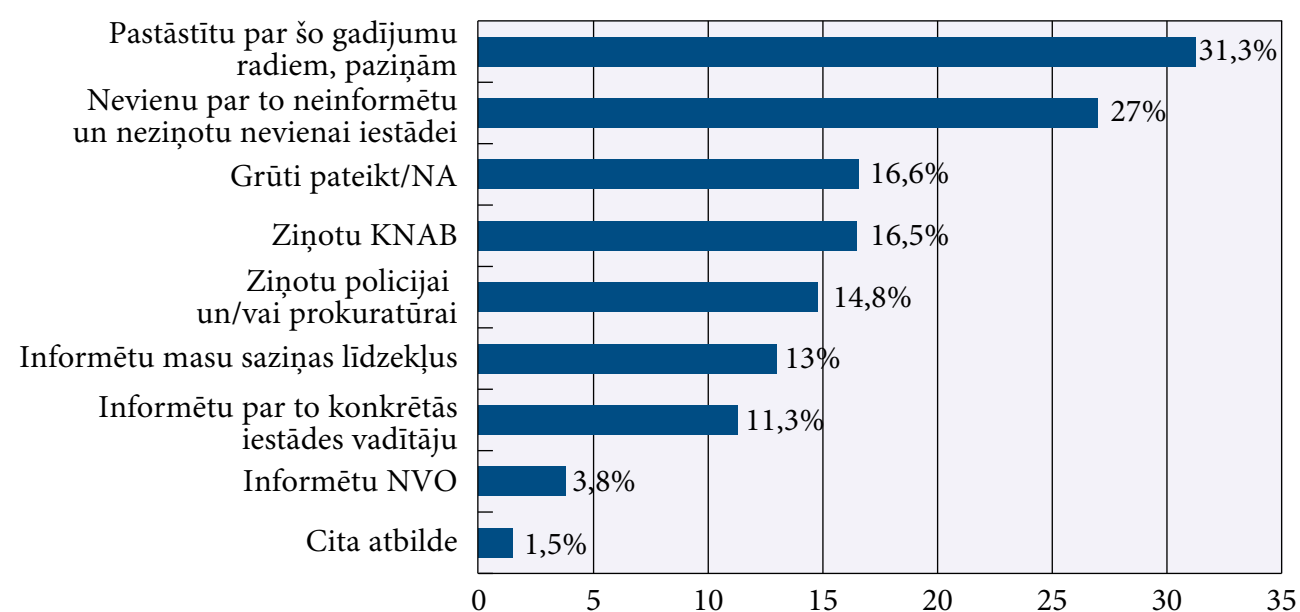
Konkrētāka izpratne par KNAB funkcijām (spēj atpazīt vismaz 2 juridiski pamatotus gadījumus, kuros var vērsties KNAB) saskaņā ar SKDS aptauju ir mazāk kā pusei iedzīvotāju. Lielā mērā gadījumu, kad vērsties KNAB, atpazīstamība korelē ar informāciju, kas publiskota KNAB darba sakarā.

Kādos gadījumos Jūs varat vērsties KNAB?

Uzticība KNAB, salīdzinot ar citām iestādēm, un gatavība ziņot KNAB, saskaroties ar korupciju, ir augstāka nekā citām iestādēm. Tomēr rādītājs, ka, saskaroties ar korupciju, par to KNAB ziņotu 16,5 % ir zems un atbilst pesimistiskai gaisotnei sabiedrībā. „Sabiedrības par atklātību – Delna” rīkotajās reģionālajās diskusijās bieži tika pausta nostāja, ka ziņošanai nav nozīmes, jo „nekas jau nemainīsies”. Šis rādītājs liecina, ka KNAB būtu mērķtiecīgāk jāveicina iedzīvotāju motivācija ziņot par korupcijas gadījumiem.

Kā Jūs rīkotos personiski saskaroties ar korupciju?

Par vienu no KNAB darbības efektivitātes rādītājiem tiek uzskatīts arī Korupcijas uztveres indekss. Korupcijas uztveres indekss tiek veidots kopš 1995.gada, mērot korupcijas uztveri 180 pasaules valstīs. Latvija tajā iekļauta jau desmit gadus – kopš 1998.gada. Korupcijas uztveres indekss pēta korupciju publiskajā (valsts) sektorā. Korupcijas uztveres indeksa noteikšanā izmantotais korupcijas jēdziens ir uzticētās publiskās varas izmantošana privātam labumam. 2009.gada Korupcijas uztveres indekss apkopo datus no 13 dažādām aptaujām, ko veikušas 10 ar *Transparency International* nesaistītas starptautiskas organizācijas. Tās veikuši profesionāli pētnieki, aptaujājot uzņēmējus, politiskos analītiķus, vietējos un ārvalstu ekspertus.

2009. gada korupcijas uztveres rādītājs Latvijā ir 4,5 (sliktāks rezultāts ir Itālijai, Bugārijai, Grieķijai, Rumānijai)

Salīdzinoši: 2007. gadā – 4,8, 2008. gadā – 5. Tādējādi Latvijā noticis Korupcijas uztveres rādītāja kritums.

Pretkorupcijas eksperti Latvijā šādu kritumu tomēr saista nevis ar KNAB darba pasliktināšanos, bet gan apstākļu kopumu:

- Notikumiem, kas saistīti ar KNAB iepriekšējā priekšnieka A.Loskutova atbrīvošanu no amata.
- Valsts kontroles publiskotajiem būtiskajiem pārkāpumiem valsts līdzekļu izmantošanā Veselības, Labklājības, Izglītības un Satiksmes ministrijās vērtēšanas periodā.
- Informāciju par Rīgas pašvaldības līdzekļu izšķērdēšanu Dienvidu tilta būvniecībā.
- Šaubas par *Parex* bankas pārņemšanas procesa caurskatāmību un godīgumu.
- Vairākus neviennozīmīgi vērtējamus faktus attiecībā uz politiskajām partijām, politiķiem, amatpersonām (piemēram, smagos noziegumos apsūdzētais Ventspils mērs Aivars Lembergs atkārtoti kļuvis par ZZS premjera kandidātu, bijušais VID Muitas kriminālpārvaldes vadītājs Vladimirs Vaškevičs pēc pielaišanas valsts noslēpumam anulēšanas tiek iecelts par VID Ģenerāldirektora vietnieku, "Jūrmalgeitā" iesaistītie Andris Šķēle un Ainārs Šlesers kļuvuši par savu partiju premjeru kandidātiem, lai gan tuvojās Saeimas vēlēšanas tiesvedība ar TP un LPP/LC par vēlēšanu tēriņu griestu pārkāpumiem turpinās bez rezultātiem.)

Iespējams, ka cēloņi, kas veicinājuši korupcijas uztveres rādītāju, ietekmē arī sabiedrības gatavību ziņot KNAB par iespējamiem korupcijas gadījumiem, jo veicina neuzticību valsts varai kopumā.

KNAB atpazīstamība vērtējama pozitīvi, taču gatavība ziņot par korupcijas gadījumiem ir zema. Tādēļ šī situācija ir jāapzinās un darbs ar iedzīvotājiem jāveic mērķtiecīgāk. Uzticību KNAB spējai apkarot korupciju veicina „veiksmes stāsti”, kad augsta līmeņa amatpersonas, kas veikušas ar korupciju saistītus noziedzīgus nodarījumus, tiek sauktas pie juridiskās atbildības. Tomēr, lai veicinātu iedzīvotājus ziņot KNAB par korupcijas gadījumiem, sabiedrībā nepieciešama pārliecība par KNAB kā „iedzīvotājiem draudzīgu” iestādi, kurā katrs, kas saskāries ar korupcijas gadījumiem, ir gaidīts. Šādu tēlu var veicināt, veidojot komunikāciju ar sabiedrību par tai aktuāliem jautājumiem uzskatāmā, viegli uztveramā veidā, paskaidrojot, kā tieši var izpausties sadarbība ar KNAB.

3. KNAB DARBĪBA KORUPCIJAS NOVĒRŠANAS JOMĀ

3.1. KNAB mērķu, uzdevumu, rezultatīvo rādītāju plānošana un sasniegšana

Politikas plānošanas dokumenti un rezultātu plānošana

KNAB darbības plānošanai tā kompetences jomās izmanto politikas plānošanas dokumentus. Nozīmīgākie šobrīd aktuālie politikas plānošanas dokumenti ir:

- 1) Korupcijas novēršanas un apkarošanas pamatnostādnes 2009.–2013.gadam;
- 2) Korupcijas novēršanas un apkarošanas programma 2009.–2013. gadam.

KNAB kā iestādes darba stratēģiskai plānošanai kontekstā ar valsts budžetu izstrādāta KNAB stratēģija 2008.–2010. gadam.

Pēdējo 2 gadu laikā izstrādātas arī vairākas koncepcijas:

- 1) Koncepcijas projekts „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja statusu”;
- 2) Koncepcija „Par normatīvo regulējumu interešu konflikta novēršanai valsts amatpersonu darbībā”;
- 3) Politisko partiju finansēšanas koncepcija;
- 4) Koncepcija par lobēšanas tiesiskās reglamentācijas nepieciešamību Latvijā.

Saskaņā ar KNAB darbinieku intervijām, politikas plānošanas dokumenti tiek izstrādāti, ievērojot aktualitātes valstī, rezultatīvie rādītāji tiek noteikti, ņemot vērā iepriekšējo gadu darbības rezultātus un izvērtējot tendences.

Visbiežāk tos nosaka struktūrvienība, kura darbojas attiecīgajā jomā. KNAB ierobežotie finanšu resursi neļauj izvērtēt situāciju un veikt prognozes padziļināti. Intervijās bija vērojamas situācijas, kad vadoša līmeņa darbinieki apšaubīja dažu plānoto rezultatīvo rādītāju, pamatotību un lietderību, taču nenoliedza, ka tie tiek saskaņoti ar struktūrvienībām uz kuru kompetenci attiecas.

KNAB, iesaistot visus struktūrvienību vadītājus, kas īsteno KNAB pamatfunkcijas, nepieciešams kritiski pārskatīt plānotos rezultatīvos rādītājus, lai tie vienlaikus būtu būtiski attiecībā pret aktuāliem sasniedzamajiem mērķiem un starptautiskiem vispāratzītiem pretkorupcijas principiem³³, reālistiski un stimulējoši uz darbības attīstību.

2008. gada un 2009.gada pirmā pusgada uzdevumi un to izpilde

Valsts politiku korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā **2004.–2008.gadā** noteica divi politikas plānošanas dokumenti. 2004.gada 9.martā Ministru kabinets apstiprināja pamatnostādnes „Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts stratēģija 2004.–2008.gadam”. Stratēģijas īstenošanai tika izstrādāta un 2004.gada 3.augustā Ministru kabinetā (Ministru kabineta 2004.gada 4.augusta rīkojums Nr.547 „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programmu 2004.–2008.gadam”) apstiprināta Korupcijas novēršanas un apkarošanas valsts programma 2004.–2008.gadam, kurā noteikti konkrēti uzdevumi, atbildīgās institūcijas, termiņi uzdevumu izpildei un izpildes kritēriji. Valsts programmas izpildes koordinēšanu veica KNAB.

³³ Piemēram, Eiropas Padomes Ministru komitejas rezolūcija (97)24 „Par divdesmit principiem cīņai pret korupciju” (Pieņemta 1997. gada 6. novembrī Ministru komitejā 101. Ministru komitejas sesijas laikā)

No valsts programmas 114 uzdevumiem 68 uzdevumi ir ar konkrētu izpildes termiņu, 37 uzdevumi veicami pastāvīgi, 2 uzdevumi veicami četras reizes gadā, 4 uzdevumi veicami divas reizes gadā un 3 uzdevumi veicami reizi gadā.

Pārskata periodā 9 Valsts programmas uzdevumi bija veicami visās valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēs.

No informatīvajā ziņojumā minētajiem uzdevumiem par laika posmu no 2004.gada līdz 2008. gadam, kuriem ir konkrēts izpildes termiņš, ir izpildīti 49 uzdevumi, 17 uzdevumi ir izpildīti daļēji, 1 uzdevums nav izpildīts.

Valsts programmā noteiktie uzdevumi uzskatāmi par izpildītiem, ja ir sasniegts sadaļā „Darbības rezultāts” norādītais. Par izpildītiem uzdevumiem un uzdevumiem, kas tiek pildīti (pastāvīgi veicamie uzdevumi) uzskatāmi 95 no informatīvajā ziņojumā minētajiem.

Kopumā izpildīti 83,3% no informatīvā ziņojuma pielikumā minētajiem uzdevumiem.

KNAB kā atbildīgā institūcija programmā 2008. gadā bijusi norādīta pastāvīgiem uzdevumiem: izglītojošiem, metodiskiem, kā arī uzdevumiem saistībā ar ārvalstu sadarbību un GRECO rekomendāciju ieviešanu. Šie uzdevumi pastāvīgi tikuši īstenoti. Vienlaikus 2008. gadam bija izvirzīts uzdevums – organizāciju finansēšanas nosacījumu izvērtēšana. (Plānotais darbības rezultāts – MK iesniegts politikas dokumenta projekts, izpildes laiks – 2008.01.) Arī šis uzdevums izpildīts- izstrādāta Koncepcija par politisko partiju finansēšanu, pieņemta Ministru kabinetā ar Ministru kabineta 2009.gada 15.janvāra rīkojumu Nr.14 „Par Politisko partiju finansēšanu”.

Vienlaikus 2008. gadā īstenoti vai daļēji īstenoti vairāki uzdevumi, kuru veikšana bijusi paredzēta iepriekšējos gados, piemēram, normatīvo aktu pieņemšanas ietekmēšanas (lobēšanas) tiesiskās reglamentācijas problēmas izpēte. Plānotais darbības rezultāts bija sagatavots politikas dokumenta projekts, izpildes laiks – 2006.09., atbildīgās institūcijas – KNAB, TM. Uzdevums izpildīts 2008.gada 21.jūlijā MK sēdē apstiprināta KNAB vadītās darba grupas izstrādātā koncepcija „Lobēšanas tiesiskās reglamentācijas nepieciešamība Latvijā”.

Tādējādi izvērtējot vienīgi uzdevumus, kas KNAB atbildībā bijuši 2008. gadā, var secināt, ka tie veikti praktiski par 100%.

Diemžēl, izvērtējot paveikto un nepaveikto četru gadu griezumā, stratēģijas un Valsts programmas īstenošanas gaitā netika ieviesti vairāki nozīmīgi pasākumi, piemēram, fizisko personu mantiskā stāvokļa kontroles mehānismu ieviešana un priekšvēlēšanu aģitācijas tiesiskās reglamentācijas pilnveidošana, neoficiālu maksājumu izskaušana, sniedzot medicīnas pakalpojumus, atbildīgās institūcijas noteikšana par personu saukšanu pie administratīvās atbildības par pārkāpumiem publisko iepirkumu jomā, kā arī valsts un pašvaldību īpašumu iznomāšanas kārtības noteikšana. KNAB ieskatā minēto pasākumu ieviešanai pietrūka politiskā atbalsta, jo ekspertu līmenī darbs tika paveikts – nepieciešamie normatīvo aktu un politikas plānošanas dokumentu projekti tika sagatavoti.³⁴

Detalizētāk par 2009. gada mērķiem un uzdevumiem.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas programmā 2009.–2013.gadam bija uzstādīti sekojoši mērķi un apakšmērķi:

Korupcijas novēršanas un apkarošanas politikas mērķis – nodrošināt valsts amatpersonām uzticētās varas godprātīgu un likumīgu izmantošanu valsts un sabiedrības interesēs.

Apakšmērķi:

1. Uzlabot politisko partiju un to apvienību finansiālās darbības kontroli.
2. Nodrošināt lietderīgu un likumīgu rīcību ar valsts un pašvaldību mantu, tai skaitā Eiropas Savienības un citu starptautisko organizāciju, kā arī ārvalstu piešķirtā finansējuma izlietošanu.

³⁴ Informatīvais ziņojums „Valsts politikas īstenošana korupcijas novēršanas un apkarošanas jomā 2004.-2008.gadā”// KNAB mājas lapa.- http://www.knab.gov.lv/lv/legislations/policy_planning/zino/

3. Ierobežot valsts amatpersonu rīcību interešu konflikta situācijās, kā arī ierobežot valsts amatpersonu iespējas legalizēt nelikumīgi iegūtos ienākumus.
4. Pilnveidot iekšējās pretkorupcijas sistēmas un stiprināt ētiskumu valsts un pašvaldību iestādēs, pilnveidot valsts amatpersonu zināšanas par korupcijas novēršanas prasībām.
5. Mazināt iedzīvotāju toleranci pret korupciju, nostiprināt izpratni par korupcijas nepieļaujamību un tās negatīvajām sekām.
6. Nostiprināt labas pārvaldības principu valsts un pašvaldību darbībā.
7. Nodrošināt savlaicīgu un kvalitatīvu lietu izskatīšanu tiesās.
8. Pilnveidot noziedzīgu nodarījumu valsts institūciju dienestā apkarošanas iespējas, kā arī mazināt korupciju tiesās.

Minēto mērķu sasniegšanai KNAB plānojis/izpildījis:

Plānots	Izpildīts
1. Izstrādāt koncepciju par iespējām stiprināt Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja neatkarību, tādējādi nodrošinot Eiropas Padomes rekomendācijā REC (2003) 4 „Par kopīgiem pretkorupcijas noteikumiem politisko partiju un vēlēšanu kampaņu finansēšanā” noteiktā ieviešanu. Terminš – 30.11.2009.	KNAB 2009. gada septembrī izstrādājis koncepcijas „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja statusu” projektu un iesniedzis izskatīšanai Ministru kabinetā.
2. KNAB lobēšanas sakarā plānoja veikt grozījumus normatīvajos aktos, nosakot, kur un cik lielā apmērā publicējama informācija par institūciju un pašvaldību komunikāciju ar lobētājiem; veikt grozījumus normatīvajos aktos, nosakot, ka priekšlikumi par grozījumiem Saeimā izskatāmajos likumprojektos publicējami savlaicīgi, pievienojot pamatojumu un informāciju par notikušajām konsultācijām ar privātpersonām. Terminš – atbilstoši MK 28.07.08. rīkojumam Nr.435.- 31.12.2008.	<i>Daļēji – Ministru kabineta kārtības rullis paredz fiksēt notikušās konsultācijas, savukārt, Saeimas kārtības rullis, likums “Par pašvaldībām” – nē.</i>
3. Izstrādāt vadlīnijas, nosakot pārbaudāmo amatpersonu loku pēc korupcijas riskiem un pārbaudīto apjoma, kā arī izstrādāt pārbaudīto plānu. Terminš – 31.12.2009.	Izstrādāts vadlīniju projekts.
4. Izstrādāt koncepcijas projektu par turpmāku Likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” attīstību. Terminš – 31.12.2009.	Koncepcija apstiprināta ar Ministru kabineta 2009. gada 19.oktobra rīkojumu Nr. 715. No koncepcijas izrietošie likumprojekti izstrādāti, iesniegti tālākai virzībai Ministru kabinetā.
5. Pilnveidot un paplašināt to pasākumu loku, kas tiek veikti, lai efektīvi identificētu valsts amatpersonas ienākumus, kā arī precīzi noteiktu valsts amatpersonas mantisko stāvokli, īpaši pārbaudes vai izmeklēšanas sākuma stadijā. Rezultāts – apkopota ārvalstu pieredze, izstrādāti ieteikumi. Terminš – 31.12.2009.	Pēc KNAB reorganizācijas šī pasākuma izpilde 2009.gadā nebija iespējama. Pašlaik tiek vērtētas turpmākās tā realizācijas iespējas, tiek plānots to iekļaut šī gada darba plānā.

6. Aktualizēt vadlīnijas par iestāžu korupcijas risku identificēšanu, vadību un pretkorupcijas pasākumiem, t.sk. gadījumos, kad konstatēts koruptīvs pārkāpums, kā arī izstrādāt pretkorupcijas plāna paraugu jeb „standartu”. Terminš – 31.10.2009.	Vadlīnijas aktualizētas, tās, kā arī plāna paraugs pieejams KNAB mājas lapā http://www.knab.gov.lv/lv/education/internal_control/ Par vadlīniju aktualizēšanu informētas institūciju kontaktpersonas, kā arī tās tiek izmantotas izglītošanas semināros.
7. Apzināt un analizēt institūciju praksi iekšējo pretkorupcijas pasākumu organizēšanā, ieviešot regulāru valsts iestāžu un pašvaldību korupcijas prevencijas mehānismu novērtēšanu. Terminš – 31.12.2009.	2009. gada maijā veikta institūciju aptauja, plānots uz tā pamata veikt regulārus novērtējumus.
8. Personu, kas ziņo par koruptīviem pārkāpumiem (ziņotāju), aizsardzības sistēmas pilnveidošana, t.sk. ieviešot normatīvo regulējumu to valsts amatpersonu aizsardzībai, kuras informē par citas attiecīgās institūcijas valsts amatpersonu iespējamo interešu konfliktu vai citiem koruptīva rakstura pārkāpumiem attiecīgajās institūcijās, kā arī par koruptīviem nodarījumiem, ko valsts amatpersona identificējusi, pildot tiešos pienākumus. Terminš – 31.12.2009.	Ministru kabinets 2009. gada 8. septembrī atbalstījis KNAB vadītās darba grupas izstrādāto koncepciju par normatīvā regulējuma pilnveidošanas iespējām attiecībā uz tām amatpersonām, kuras sniedz informāciju par koruptīviem nodarījumiem savās institūcijās. Koncepcijas projekts paredz pastiprināt iestāžu vadītāju lomu koruptīvu nodarījumu novēršanā to vadītajās iestādēs un izveidot atbilstošu tiesiskās aizsardzības sistēmu tām amatpersonām, kas sniedz informāciju par citu amatpersonu pārkāpumiem.
9. Valsts un pašvaldību institūciju darbinieku un iedzīvotāju izglītošana par nepieciešamību ziņot par likumpārkāpumiem iestādēs. Ne retāk kā reizi pusgadā.	Tiek sniegta informācija izglītošajos pasākumos.
10. Sabiedrības informēšana par sūdzību iesniegšanas iespējām un izskatīšanas kārtību. Terminš – pastāvīgi.	Pastāvīgi pieejama informācija mājas lapā (diemžēl nav ātri atrodamā), tiek sniegta informācija izglītojošos pasākumos.
11. Popularizēt tiesību aizsardzības iestāžu anonīmo telefonu, interneta resursu darbību sadarbībai ar sabiedrību. Terminš – pastāvīgi.	Pastāvīgi pieejama informācija mājas lapā.
12. Sabiedrības un plašsaziņas līdzekļu informēšana par īstenotajiem pretkorupcijas pasākumiem un atklātajiem korupcijas gadījumiem. Terminš – pastāvīgi.	Pastāvīga informācija mājas lapās, relīzes un informatīvi-izglītojoši pasākumi.
13. Nodrošināt iestāžu vadītāju un atbildīgo amatpersonu apmācības par korupcijas risku identificēšanu iestādēs un pretkorupcijas organizatoriskajiem pasākumiem. Terminš – pastāvīgi. Vismaz 1 seminārs gadā.	Kopā 2009. gadā organizēti šādi apmācību semināri: - 4 semināri Valsts administrācijas skolā, kuros kā viena no apskatītajām tēmām ir korupcijas risku novēršana un pretkorupcijas pasākumi. Šajos semināros piedalās dažāda līmeņa darbinieki – gan vadītāji, gan arī auditori, speciālisti, u.c.; - 3 semināri dažādās institūcijās pēc to lūguma par iekšējo kontroli; - 2 semināri dažādu institūciju atbildīgajām amatpersonām par iekšējo kontroli.

14. Turpināt mācību programmu valsts pārvaldes iestādēs strādājošo izglītošanai un informēšanai par ētikas jautājumiem, interešu konflikta novēršanas un pretkorupcijas pasākumu jautājumiem, lai šīs personas apmācītu citus savas iestādes darbiniekus. Termiņš – pastāvīgi.	<i>KNAB piedāvā apmācību iespējas pieejamo resursu ietvaros.</i>
15. Popularizēt elektronisko zināšanu pašpārbaudes sistēmu valsts amatpersonāmparpretkorupcijas rādītājiem. Informācija KNAĢī. Termiņš – pastāvīgi.	<i>Pastāvīgi pieejams tests internetā, tiek regulāri publiskots KNAĢIS.</i>
16. Sagatavot un izplatīt elektroniski informatīvu materiālu visām valsts amatpersonām par pretkorupcijas jomas aktualitātēm. 4 reizes gadā.	<i>Līdz 2009. gada beigām sagatavoti un izplatīti četri elektroniski informatīvi materiāli („Knaģis”) dažādām mērķauditorijām par šādām tēmām: - pretkorupcijas dienas izdevums (pamattēma grozījumi Krimināllikumā); - speciālizlaidums vidusskolēniem (http://www.knab.gov.lv/uploads/free/knagis/e-izd_3_knagis_skoleniem.pdf); - iekšējā kontrole korupcijas novēršanai; - valsts amatpersonu profesionālā ētika.</i>
17. Balstoties uz iesniegtajām sūdzībām par korumpētu rīcību dažādās valsts iestādēs un sabiedrisko aptauju datiem par institūcijām, kas visvairāk pakļautas korupcijas riskam, rīkot apspriedes ar attiecīgo institūciju un nozares pārstāvjiem, lai izstrādātu ieteikumus problēmas risināšanai. Termiņš – reizi gadā.	<i>2009. gadā organizētas šādas publiskās diskusijas: - Iekšējā kontrole – izmaksu samazināšana, nevis jauni izdevumi - “Grozījumi Krimināllikumā – jauni ieroči cīņai pret kukuļošanu” Arī Biroja Sabiedriskās konsultatīvās padomes tikšanās tikuši apspriesti dažādi aktuālie jautājumi, t.sk., pieaicinot nozaru pārstāvjus viedokļa paušanai. (2009. gadā notikušas 2 padomes sēdes)</i>
18. Tiesnešu izglītošana korupcijas novēršanas un ētikas jautājumos. Termiņš – reizi gadā.	<i>Specializētas tiesnešu apmācības 2009. gadā nav notikušas.</i>

Tādējādi var secināt, ka vairums uzdevumu korupcijas novēršanas jomā 2009. gadā ir īstenoti. Izpildi novērtējot kvantitatīvi, var konstatēt, ka nav īstenoti nedaudz vairāk kā 10%. Tomēr neizpildīto uzdevumu vidū ir arī būtiski uzdevumi, piemēram, tiesiskā regulējuma valsts un pašvaldību komunikācijā ar lobijiem jomā. Jāatzīst, ka minētā uzdevuma neizpildīšanā bijuši arī objektīvi šķēršļi – KNAB mēģinājumi panākt grozījumus Saeimas kārtības rullī tika kavēti no koalīcijas padomes puses.

Arī uzdevums par tiesnešu izglītošanu korupcijas novēršanas un ētikas jautājumos nav zaudējis aktualitāti, un būtu apsveramas tā efektīvas īstenošanas iespējas, piemēram, sadarbībā ar Tiesnešu mācību centru.

Visumā KNAB īsteno plānotos uzdevumus – pētījuma periodā vidēji par 90%. Tomēr mērķu efektīvāku sasniegšanu traucē politisku lēmumu trūkums un vilcināšanās, tai skaitā izmantojot procesuālus līdzekļus vairākos konceptuāli nozīmīgos jautājumos.

KNAB darba rezultatīvie rādītāji korupcijas novēršanas jomā

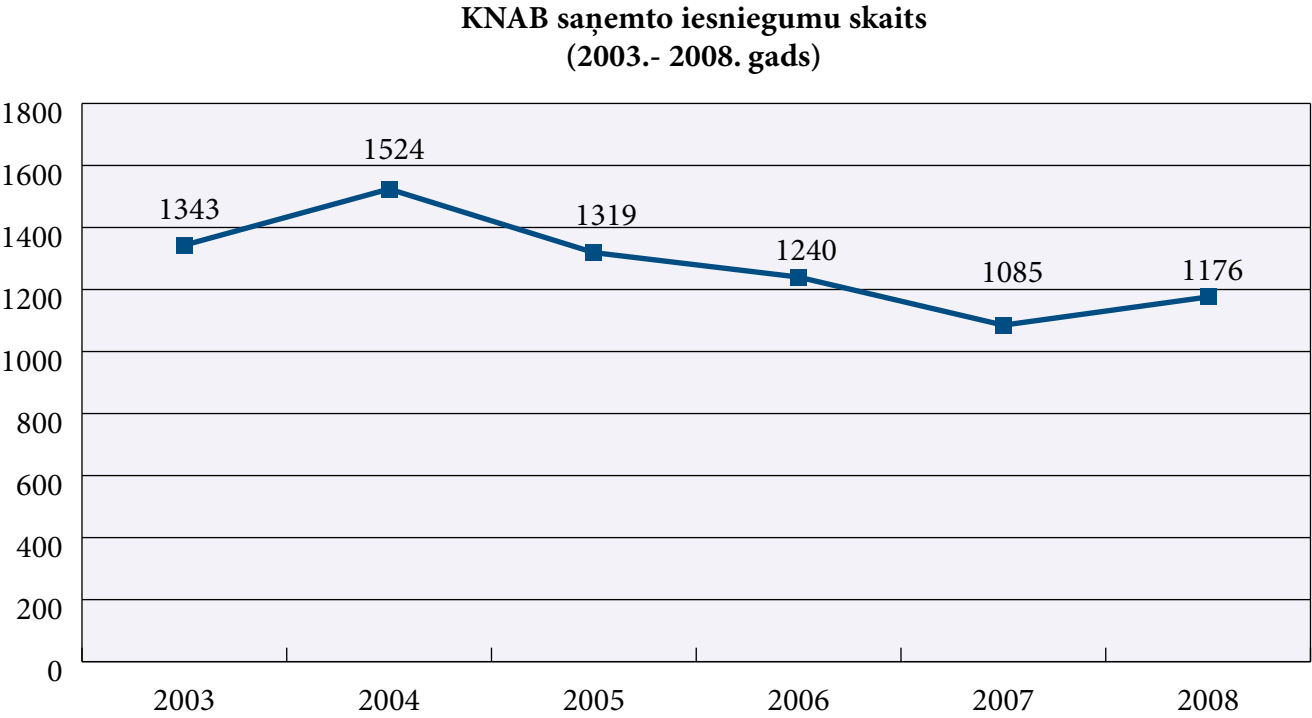
KNAB nozīmīgākie plānotie darbības rezultāti apkopoti KNAB stratēģijā.

KNAB stratēģijā 2008.–2010. gadam kā darbības rezultāti korupcijas novēršanas jomā paredzēti ienākošo iesniegumu skaits, kā arī sabiedrības izglītošanas un informēšanas pasākumu skaits (šī rādītāja faktiskā izpilde aplūkota 3.3.nodaļā).

Iesniegumi

KNAB stratēģijā kā viens no rezultatīvajiem rādītājiem minēts ienākošo iesniegumu skaits. 2008. gadam **tika plānoti 1112 iesniegumi**. Iesniegumu daudzums tiešā veidā saistīts ar sabiedrības uzticību KNAB, tādēļ korupcijas novēršanas jomā tas ir būtisks rezultatīvais rādītājs. Kaut arī šis rādītājs ir neviennozīmīgs, jo iesniegumu skaita kritums varētu liecināt arī par korupcijas mazināšanos valstī, nevis sabiedrības pasivitāti, kamēr citi rādītāji neuzrāda korupcijas mazināšanos, augsts iesniegumu skaits liecina par labu uzticībai KNAB.

2008.gadā kopumā KNAB saņemti **1176 iesniegumi** par iespējamu valsts amatpersonu koruptīvu rīcību, no kuriem 996 bija fizisku personu un 180 juridisku personu iesniegumi³⁵. Tādējādi KNAB pārsniedzis plānoto rezultatīvo rādītāju. Arī salīdzinot ar 2007. gadu, iesniegumu skaits pieaudzis. Tomēr, salīdzinot šo rādītāju ar iesniegumu skaitu ilgstošākā periodā, tas būtiski neatšķiras no vidējā iesniegumu skaita iepriekšējos 5 gados. Sk. shēmu par iesniegumu skaitu 6 gadu periodā:³⁶

Kā norāda KNAB, analizējot 2008.gadā saņemtos iesniegumus pēc to satura, nedaudz pieaudzis tādu iesniegumu skaits, kuros sniegta informācija par iespējamiem pašvaldību amatpersonu pārkāpumiem (pagasta padomēs, pilsētas un novada domēs, pašvaldību kapitālsabiedrībās), organizējot pašvaldības iepirkumus, lemjot par zemes nomas vai privatizācijas jautājumiem, kā arī norādīts uz iespējamu administratīvo resursu nelietderīgu izmantošanu – 28% (pērn – 25%). Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, par 8% samazinājies iesniegumu skaits par iespējamiem

³⁵ 2008. gada Publiskais pārskats.
³⁶ Informācijas avots- KNAB attiecīgo gadu publiskie pārskati.

koruptīviem pārkāpumiem tiesībsardzības iestādēs (policijas, prokuratūras un tiesu darbībā). Salīdzinoši mazāk iesniegumos minētas pretlikumīgas darbības valsts tiešās pārvaldes institūcijās, jo šīm iestādēm ir mazāk tiešo kontaktu ar privātpersonām; tajos biežāk bijušas norādes uz iespējamiem pārkāpumiem publiskajos iepirkumos vai būvniecības projektu realizēšanā. 4% gadījumu Birojs saņēmis informāciju par iespējamu interešu konflikta situāciju vai neatļautiem maksājumiem izglītības vai medicīnas iestādēs. Raksturīgi, ka ceturtdaļa no saņemtajiem iesniegumiem ir par dažādiem sadzīviskiem jautājumiem vai arī iesniegumi tiek saņemti par tādām tēmām, kas attiecīgajā laikā ir nonākušas plašsaziņas līdzekļu dienaskārtībā, piemēram, par banku darbību, maksātspējas administratoru rīcību, darījumiem ar nekustamo īpašumu u.c.³⁷

2009.gada pirmajā pusgadā KNAB lietvedībā saņemti un reģistrēti **565 iesniegumi: 92** juridisku personu iesniegumi un **473** fizisku personu iesniegumi par, iespējams, koruptīvu valsts amatpersonu rīcību.

Kopumā 2009.gada pirmajā pusgadā saņemts par 20% jeb 145 iesniegumiem mazāk nekā attiecīgajā periodā 2008.gadā. Aptuveni **21%** no saņemtajiem iesniegumiem bija anonīmi. Izvērtēšanai atbilstoši Biroja kompetencei tika pieņemti 35% iesniegumu.

Visvairāk sūdzību saņemts par iespējamiem pārkāpumiem pašvaldību institūcijās, valsts iestādēs un kapitālsabiedrībās, kā arī priekšvēlēšanu aģitācijā.³⁸

No darbinieku intervijām izriet, ka iesniegumu kvalitāte pēdējo gadu laikā nav būtiski mainījusies.

Iesniegumi ir sabiedrības uzticības indikators un būtisks instruments sadarbībā ar sabiedrību. Tādēļ fakts, ka iesniegumu skaits nekritis, pirms valsti būtiski samazināta korupcija, liecina par labu KNAB darbam.

3.2. Preventīvais darbs ar valsts un pašvaldību iestādēm

Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likums paredz KNAB uzdevumu izstrādāt metodiku korupcijas novēršanai un apkarošanai valsts un pašvaldību iestādēs.

Līdz 2009. gada 31. decembrim KNAB izstrādājis sekojošus metodiskus materiālus:

1. KNAB sagatavotais informatīvais materiāls "Iekšējās kontroles standarti pretkorupcijas organizatorisko pasākumu kontekstā" (KNAB, 2009.).
2. Interešu konflikta novēršanas vadlīnijas (KNAB, Providus 2008). Satur 3 blokus:
 - Vadlīnijas policijas amatpersonām.
 - Vadlīnijas valsts civildienesta ierēdņiem.
 - Vadlīnijas valsts amatpersonām kapitālsabiedrībās un ostās.
3. Dāvanu pieņemšanas ierobežojumi (KNAB, 2007.).
4. Ētika valsts amatpersonu darbībā (KNAB, 2006.).
5. Publiskās pārvaldes ētikas materiālu krājums (KNAB, 2006.).

6. Interešu konflikta novēršanas un atklāšanas rokasgrāmata pašvaldību amatpersonām (KNAB, 2004.).

7. Vadlīnijas iestādes pretkorupcijas pasākumu plāna izstrādei ar pielikumu – pretkorupcijas pasākumu plāna paraugs.

Visi materiāli KNAB mājas lapā nav atrodamī vienkopos. Būtu ieteicams tos sistematizēt viegli atrodamā veidā.

Saskaņā ar darbinieku intervijām metodisku darbu korupcijas risku mazināšanai valsts un pašvaldību iestādēs KNAB veic, izmantojot divas pieejas – izvērtējot konkrētu institūciju vai procedūru (piemēram, humāno zāļu reģistrācijas process). Ierobežoto resursu dēļ šāda izvērtēšana nenotiek plašā apjomā, bet vienīgi dažas gadā.

KNAB bijis iniciators idejai par pretkorupcijas plānu izstrādi iestādēs, ņemot vērā iestādes korupcijas riskus. Taču mēdz būt gadījumi, kad šādi plāni tiek izstrādāti pavirši un formāli.

Tādēļ KNAB plāno analizēt iestāžu pretkorupcijas plānus padziļināti. Nozīmīgi sadarbības partneri līdz šim bijuši iestāžu iekšējie auditori, kas labi pārzina iestādes darbu un pieraduši strādāt ar dažādu risku novērtēšanu. Pavājinoties audita sistēmai valsts pārvaldē, pie kā novedusi ekonomiskā krīze, tas var atstāt ietekmi arī uz korupcijas risku izvērtēšanu.

Jāatzīst, ka jautājumā par pretkorupcijas plānu lietderību un efektivitāti KNAB uzskati nesakrīt ar Valsts kontroli. Valsts kontroliere I. Sudraba uzskata, ka korupcijas risks ir viens no risku veidiem un, ja iestādē funkcionē efektīva iekšējās kontroles sistēma, atsevišķu plānu fiksēt ir bezjēdzīgi.

Tā, piemēram, Valsts kontrole korupcijas risku identificēšanu, vadību un pretkorupcijas pasākumus neskata atsevišķu pretkorupcijas plānu griezumā, uzskatot, ka ikvienas institūcijas iekšējiem regulējumiem, darbības metodēm, amatpersonām un darbiniekiem pienākumu izpildē izvirzītajām prasībām un noteiktajām atbildībām pēc būtības ir jāietver atbilstoši mehānismi, lai izslēgtu vai vismaz minimizētu korupcijas riskus. (Valsts kontrolē darba organizācijas īstenošanai ir ieviesta kvalitātes vadības sistēma, kuras ietvaros tiek dokumentēta Valsts kontroles darbība, norādot darba procesu secību, to savstarpējo saistību, darbinieku sadarbību un atbildību, tādējādi nodrošinot pastāvīgu Valsts kontroles darba uzraudzību un veicinot tās pilnveidošanu.)

Arī Tiesībsarga birojā nav pretkorupcijas pasākuma plāna, bet ir veikta korupcijas risku analīze. Pretkorupcijas pasākumi vai darbības ir ietvertas vairākos iekšējos normatīvajos aktos, piemēram: 2008.gada 29.februāra noteikumi Nr.3 „Personālētikas kodekss”, 2007.gada 31.oktobra Tiesībsarga biroja Publisko iepirkumu veikšanas kārtība, 2008.gada 8.augusta Rīkojums Par Tiesībsarga biroja ārvalstu komandējumu komisiju.

Minēto iestāžu prakse liecina, ka, tā kā iekšējie pretkorupcijas jautājumi ir iekšējās kontroles sistēmas elements, iestādes ne vienmēr izjūt nepieciešamību pēc atsevišķa pretkorupcijas plāna.

Tomēr atteikšanās no ieteikuma iestādēm par pretkorupcijas plānu izstrādi būtu pārsteidzīga, jo, pat uztverot tā izstrādi kā formālu pasākumu, tas liek iestādes vadībai aizdomāties par pretkorupcijas risku novēršanas iespējām. Iespējams, izvērtējama šāda plāna uzbūve un loma iestādē. Tam nevajadzētu dublēt citus iestādes iekšējās kontroles sistēmas dokumentus, bet gan tikai veicināt to pilnveidošanu.

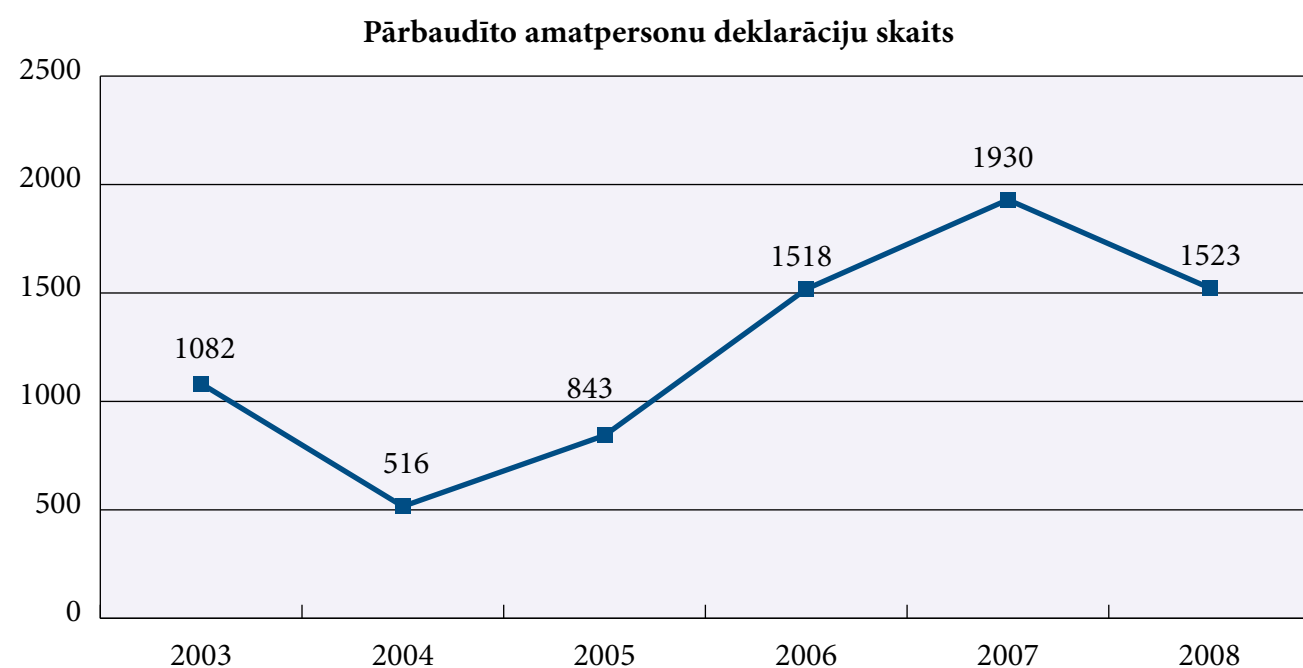
Kā atzīst KNAB priekšnieka vietnieks A.Vilks, korupcijas novēršanā ietilpst arī amatpersonu interešu konflikta novēršana.

³⁷ 2008. gada Publiskais pārskats.

³⁸ Informatīvais ziņojums par KNAB darbību no 2009. gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam //http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review-semireport/

Izskatot iedzīvotāju iesniegumus un sūdzības par **815** valsts amatpersonu iespējamo darbību interešu konflikta situācijā, vienlaicīgi Biroja kompetences ietvaros analizētas arī attiecīgo valsts amatpersonu deklarācijas, kopumā 2008. gadā izvērtējot **1523** deklarācijās norādītās ziņas.³⁹ Kopējais iesniegto amatpersonu deklarāciju skaits 2008. gadā ir 83 707.⁴⁰ Tādējādi KNAB izvērtējis 1,8% deklarāciju. Pārbaudīto deklarāciju skaits 2008. gadā samazinājies, salīdzinot ar 2007.gadu, taču vēl arvien paliek augstākā līmenī nekā 2003.–2006. gadā.

KNAB Valsts amatpersonu kontroles nodaļas vadītāja I.Jurča, komentējot darbu amatpersonu deklarāciju pārbaudes jomā, norāda, ka valsts amatpersonu deklarācijas valsts amatpersonu darbības pārbaudēs, pārbaudot, vai valsts amatpersona nav realizējusi amata pilnvaras interešu konflikta situācijā, tiek izmantotas tikai kā paliginstrumenti, tāpēc, pārbaudot valsts amatpersonu darbības atbilstību likuma normām, ne visos gadījumos ir nepieciešamība pārbaudīt valsts amatpersonu deklarācijas. Ņemot vērā samazinājušos nodaļas kapacitāti, prioritāte tiek dota valsts amatpersonu darbības pārbaudei, nevis deklarāciju pārbaudēm.

3.3. Sabiedrības izglītošana

Izglītošanas jomā KNAB uzdevums ir veicināt sabiedrības informētību par korupcijas negatīvajām sekām. Tādēļ KNAB izvērtē sabiedrības, jo īpaši amatpersonu, zināšanas un izpratni pretkorupcijas jautājumos un, balstoties uz rezultātiem, veic izglītošanas pasākumus tādās jomās kā pretkorupcijas likumdošana, iestāžu veiktie korupcijas novēršanas profilaktiskie pasākumi un ētika; informē sabiedrību par korupcijas attīstības tendencēm un atklātajām korupcijas lietām, kā arī par veiktajiem pasākumiem korupcijas novēršanā un apkarošanā (sk.vairāk 2.2.nodaļā.)

Īpašu vērību KNAB velta jauniešu izglītošanai. Tā, piemēram, KNAB izstrādājis izglītojošu un informatīvu izdevumu „KNAGIS”, kura primārā auditorija ir valsts amatpersonas, speciālizlaidumu vidusskolēniem par pretkorupcijas jautājumiem. KNAB to definē kā korupcijas novēršanas aģentu, kurš elektroniskas avīzes formā aicina vidusskolēnus iesaistīties pretkorupcijas aktivitātēs. Jauniešiem tiek rīkotas arī izglītojošas aktivitātes, konkursi, lai stimulētu tos izprast korupcijas izpausmes un kaitīgās sekas.

Tomēr lielāko izglītojošo pasākumu īpatsvaru veido valsts un pašvaldības darbinieku izglītošana. 2008. gadā KNAB īstenojis izglītojošus seminārus par tādām tēmām kā valsts amatpersonu profesionālā ētika, kā amatpersonām rīkoties situācijās, kad piedāvā kukuli, interešu konflikta novēršana 29 valsts un pašvaldību institūcijās. No tiem lielākais semināru īpatsvars (16 semināri) organizēti valsts iestādēs un institūcijās, 8 pašvaldību iestādēs, 4 izglītības iestādēs un 1 valsts uzņēmumā. Valsts iestādes, kurās notikuši semināri, ir dažādu ministriju padotībā, arī pašvaldības – dažādas.

KNAB speciālisti intervijās norāda, ka iestādes, kurās īstenojama apmācība, izvēlas galvenokārt, pamatojoties uz to aicinājumu, vienīgi atsevišķos gadījumos – pēc savas iniciatīvas.

Šāda prakse ieviesta, jo KNAB tādējādi vēlas apmācības nevis uzspiest, bet mudināt iestādes izrādīt iniciatīvu pašām, panākot augstāku motivācijas līmeni apgūt zināšanas apmācību laikā.

Atgriezeniskai saiknei tiešu pētījumu anketēšanas KNAB neveic, taču speciālisti atzīst, ka izpratnes līmenis pamazām pieaug, jo īpaši valsts iestādēs.

Īpaša sadaļa apmācībām veltīta KNAB mājas lapā. Īstenojot sabiedrības izglītošanas pasākumus, KNAB valsts un pašvaldību institūciju amatpersonām piedāvā skaidrot likumu prasības un konsultēt par korupcijas novēršanas un ētikas jautājumiem. Semināri tiek rīkoti bezmaksas, institūcijai, kura aicina KNAB pārstāvjus, jānodrošina semināra norises telpa. KNAB piedāvā aplūkot šādas tēmas:

- Interešu konflikta novēršanas aktuālie jautājumi, likuma piemērošanas prakse. Valsts amatpersonām noteiktie ierobežojumi un aizliegumi. To ievērošanas kārtība.
- Valsts amatpersonu profesionālā ētika, tās nozīme korupcijas mazināšanā.
- Iestādes iekšējie pretkorupcijas pasākumi. Vadītāja pienākumi interešu konflikta novēršanā institūcijā.
- Korupcijas izpausmes formas un kā no tās izvairīties.
- Administratīvo resursu izmantošanas ierobežošana priekšvēlēšanu aģitācijas laikā.
- Publiskās pārvaldes ētikas materiālu krājums un tā izmantošana valsts amatpersonu apmācībā.
- KNAB piedāvā iespēju izskatīt vienu vai vairākas tēmas pēc iestādes izvēles. Tiek piedāvāti trīs mācību moduļi:
 - **1.modulis.** Interešu konflikta novēršana un valsts amatpersonu profesionālā ētika.
 - **2.modulis.** Korupcijas risku izvērtēšana un pretkorupcijas pasākumu plānu izstrāde.
 - **3.modulis.** Korupcija, tās izpausmes formas. Pētījumi, atzinumi, statistika.

Katra mācību moduļa ilgums ir līdz 3 stundām. KNAB iesaka, organizējot semināru, apvienot ne vairāk kā divus moduļus.

Ja iestāde ir ieinteresēta noklausīties priekšlasījumu un saņemt atbildes uz interesējošiem jautājumiem par kādu no šīm tēmām, tai ir dota iespēja izteikt vēlmi organizēt šādu semināru, sazinoties ar KNAB.

KNAB darbojies arī proaktīvi, īstenojot semināru valsts iestādēm ne vien par minētajām tēmām, bet arī par aktuālām korupcijas novēršanas tēmām, piemēram, koncepcijas „Lobēšanas tiesiskās reglamentācijas nepieciešamība Latvijā” prasību ieviešanu, kā arī bijis atsaucis, informējot par biroja darbību un pretkorupcijas jautājumiem plašāku interesentu loku (Norvēģu žurnālistu vizīte, Vidzemes augstskolas ārzemju studentu apmaiņas grupa).

³⁹ KNAB 2008. gada publiskais pārskats.

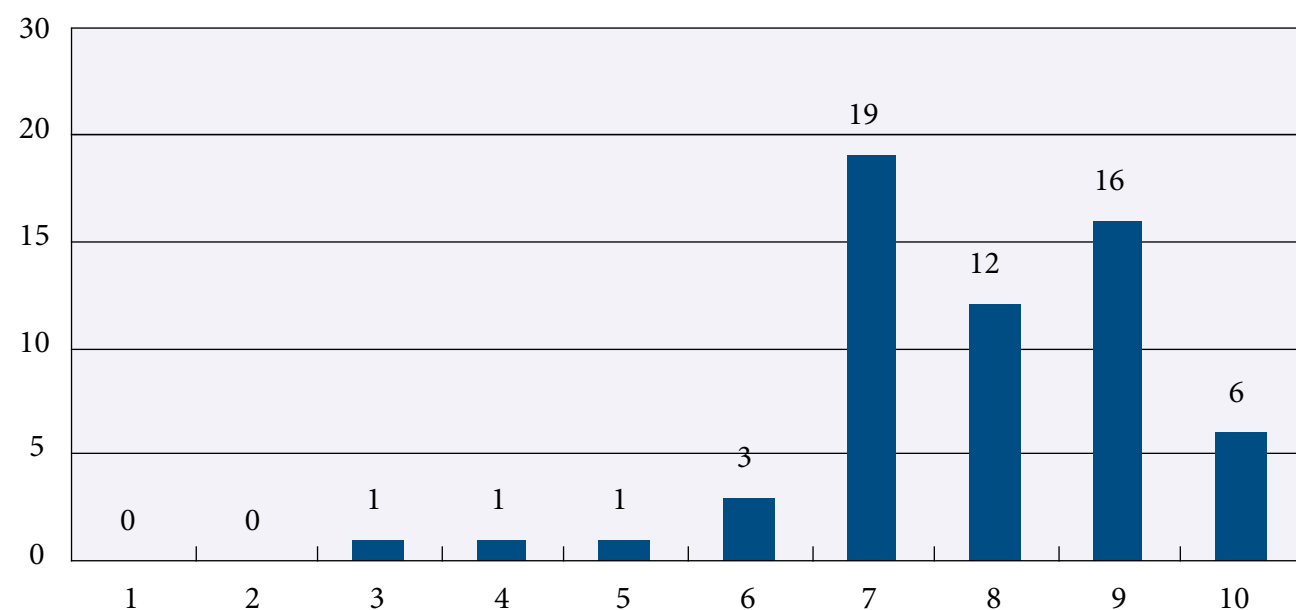
⁴⁰ LETA, 21.02.2008.

Sabiedrības par atklātību – Delna 2009. gada aptaujā par KNAB īstenotajām apmācībām valsts un Rīgas domes iestādēs tika iegūti šādi rezultāti:

Valsts un pašvaldības iestāžu darbinieki, kas piedalījušies apmācībās, **kopumā to kvalitāti novērtē pozitīvi.**

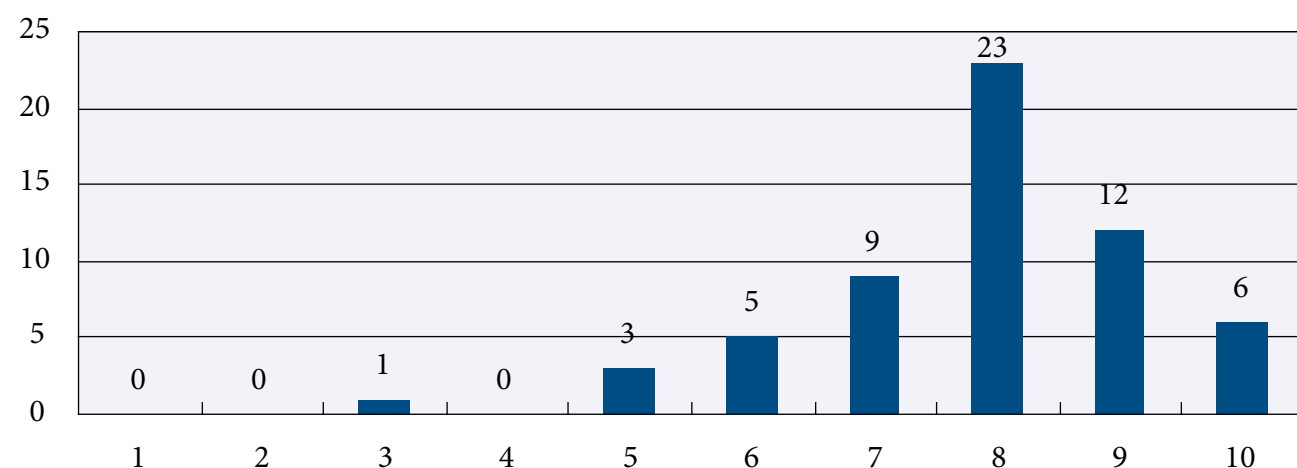
- a. Informācijas pietiekamība pienākumu veikšanai tiek vērtēta vidēji ar 7, 8 punktiem no 10 iespējamiem, tostarp 10% pat to novērtējuši ar maksimālo iespējamo punktu skaitu.

Informācijas pietiekamība pienākumu veikšanai (1-10 punkti)

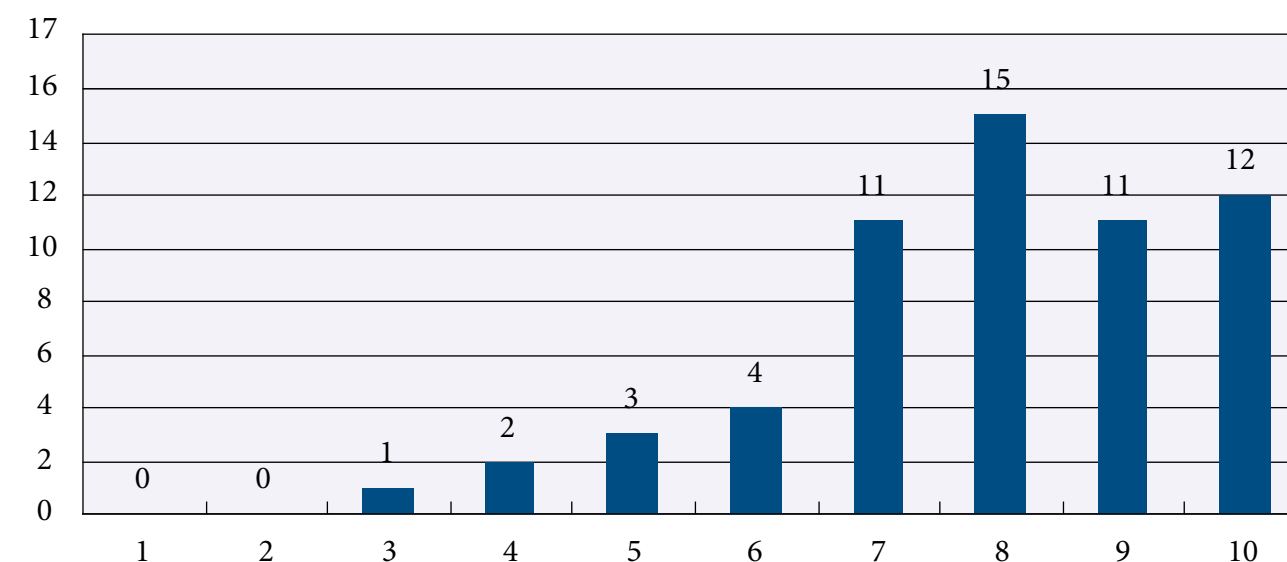
- b. Analogiski novērtēta informācijas sniegšanas metodikas kvalitātes vidējais vērtējums – **7,8 punkti.**

Informācijas sniegšanas metodikas kvalitāte (1-10 punkti)

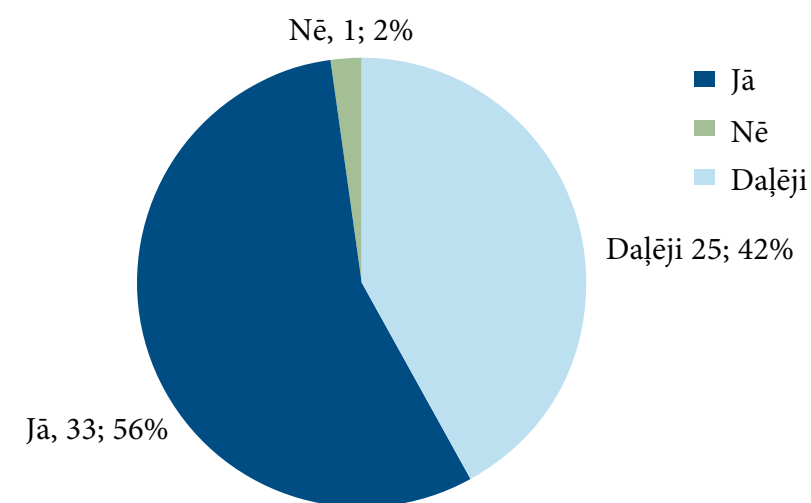
- c. Ļoti labi novērtēta apmācības pasākumu gaisotne no atklātības, uzticēšanās viedokļa. Vidējais vērtējums – **7,9 punkti**. 20 % respondentu to novērtējuši ar maksimālo iespējamo punktu skaitu, 19% ar 9 punktiem, 25% ar 8 punktiem un 19% ar 7 punktiem.

Pasākumu gaisotne no uzticēšanās, atklātības viedokļa (1-10 punkti)

- d. Vairums respondentu (56%) apmācībās guvuši atbildes arī uz tos personiski interesējošiem jautājumiem, tomēr gandrīz puse respondentu norāda, ka atbildes guvuši tikai daļēji (42%). 2% norāda, ka atbildes nav guvuši.

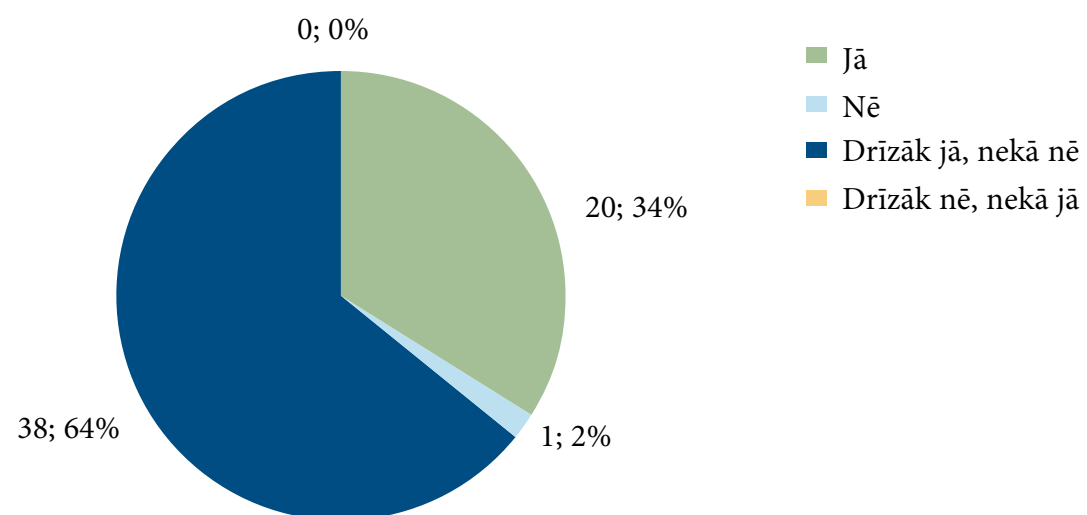
Vai guvāt atbildes uz personiski interesējošiem jautājumiem?

Šāds rezultāts liek domāt, ka KNAB apmācības nepietiekami nodrošina apmācību pietuvinātību iestādes aktuālajām problēmām. Par to liecina arī anketas atvērtie jautājumi. Arī atzinīgajos vērtējumos nozīmīgi respondentiem šķitis akcentēt praktisku piemēru esamību vai trūkumu izklāstā. Par to pietiekamību domas dalījās, taču pats fakts, ka no virknes iespējamo rādītāju, respondenti akcentējuši tieši šo, rada pamatu secināt, ka praktisku situāciju analīzei iestādes darba kontekstā apmācību procesā pievēršama īpaša uzmanība.

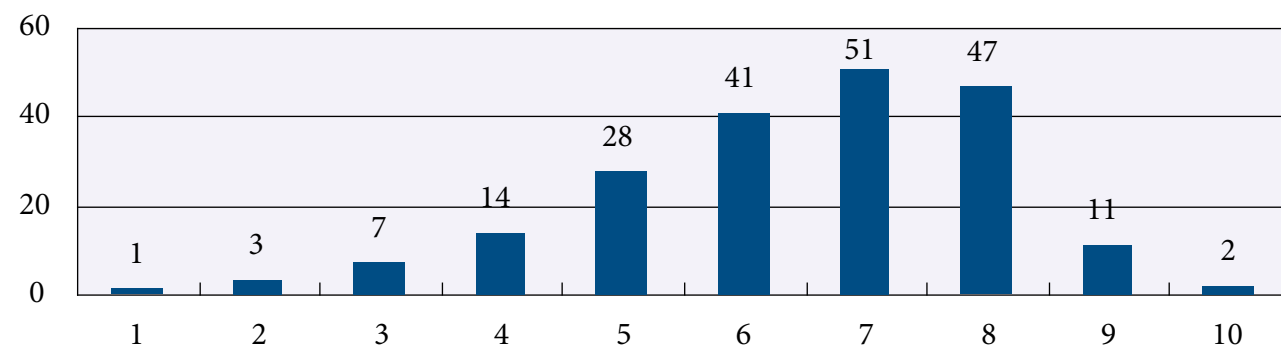
Interesanti, ka no apmācītajiem darbiniekiem pilnīgi **pārliecināti, ka viņu zināšanas pietiekamas, lai neizdarītu tiesībpārkāpumu korupcijas jomā**, ir tikai **34%**, 2% zināšanas uzskata par nepietiekamām, bet vairums – **64%** uzskata, ka zināšanas drīzāk ir pietiekamas, nekā nē. Salīdzinot ar darbiniekiem, kuri nav piedalījušies apmācībās, pārliecība par savām zināšanām ir pieaugusi, jo no apmācības neapguvušajiem **6%** uzskata savas zināšanas par nepietiekamām, lai neizdarītu tiesībpārkāpumu korupcijas jomā, bet **9%** uzskata, ka zināšanas drīzāk nav pietiekamas, nekā ir.

Vai Jūsu zināšanas ir pietiekamas, lai neizdarītu tiesībpārkāpumus korupcijas jomā

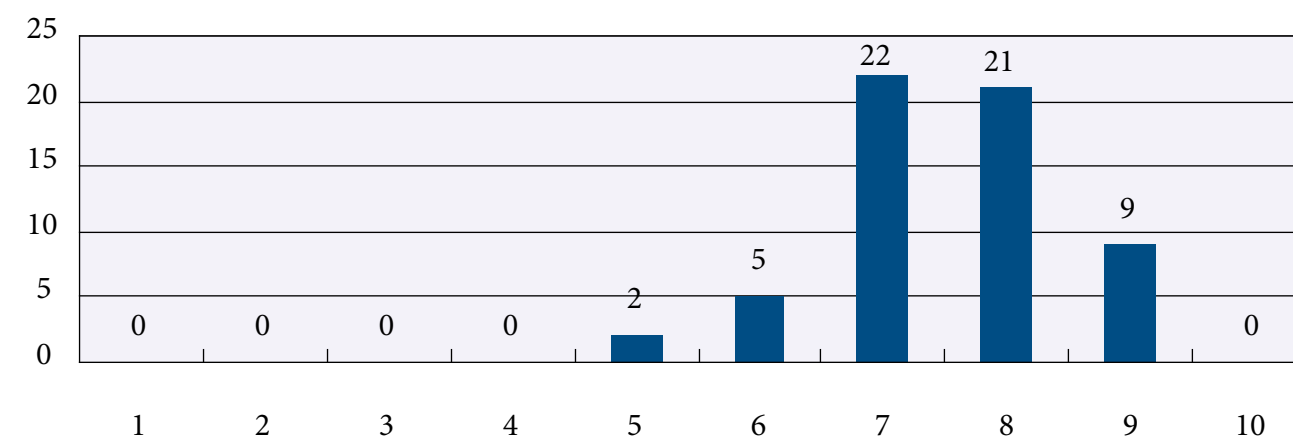

Aptauja liecina, ka cilvēki, kas piedalījušies KNAB organizētajās apmācībās, vidēji par vienu punktu augstāk 10 punktu sistēmā novērtē savas zināšanas par korupcijas novēršanas jautājumiem (attiecinīgi vidēji – **7,5 un 6,4**).

Valsts un pašvaldības iestāžu darbinieku, kas piedalījušies KNAB apmācībās, zināšanu pašnovērtējums par korupcijas novēršanas jautājumiem 10 punktu sistēmā

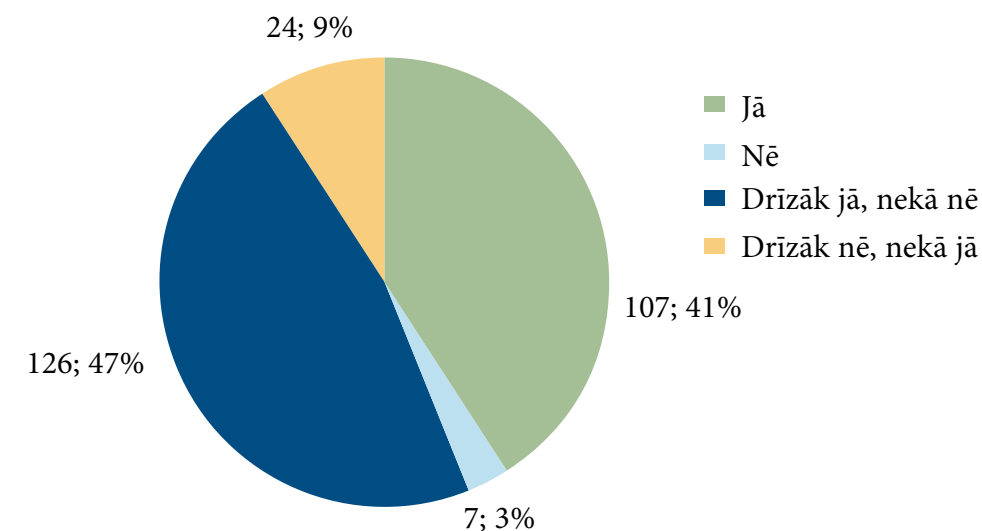

Valsts un pašvaldības iestāžu darbinieku, kas nav piedalījušies KNAB apmācībās, zināšanu pašnovērtējums par korupcijas novēršanas jautājumiem 10 punktu sistēmā

Jautājumā par KNAB organizētu apmācību nepieciešamību **41%** no respondentiem apmācības par korupcijas novēršanas jautājumiem uzskata par nepieciešamām, kā arī **47%** procenti vairāk sliecas domāt, ka šādas apmācības vairāk ir nepieciešamas, nekā nav. Tikai **3%** neatbalsta šādu apmācību nepieciešamību.

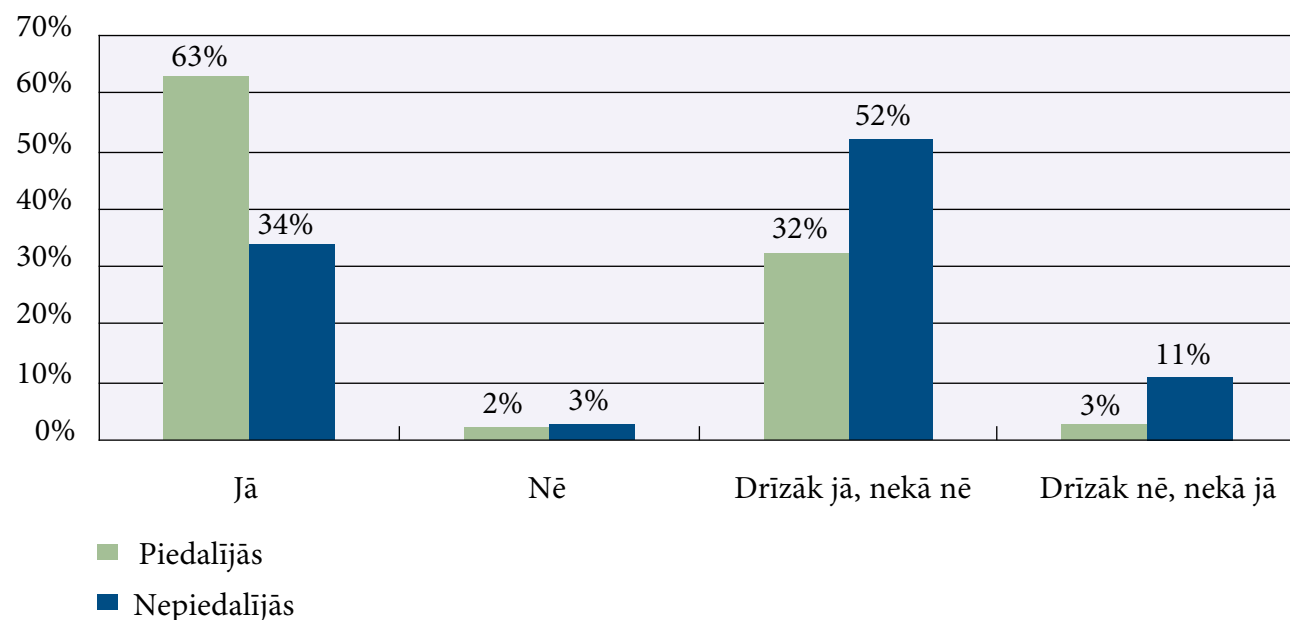
Vai uzskatāt par nepieciešamām apmācības par korupcijas novēršanas jautājumiem?
(Summāri respondenti, kas piedalījušies un nav piedalījušies KNAB apmācībās)

Pārlicinātāki par apmācību nepieciešamību ir cilvēki, kas apmācībās jau ir piedalījušies (attiecīgi – 95% un 86% no respondentiem).

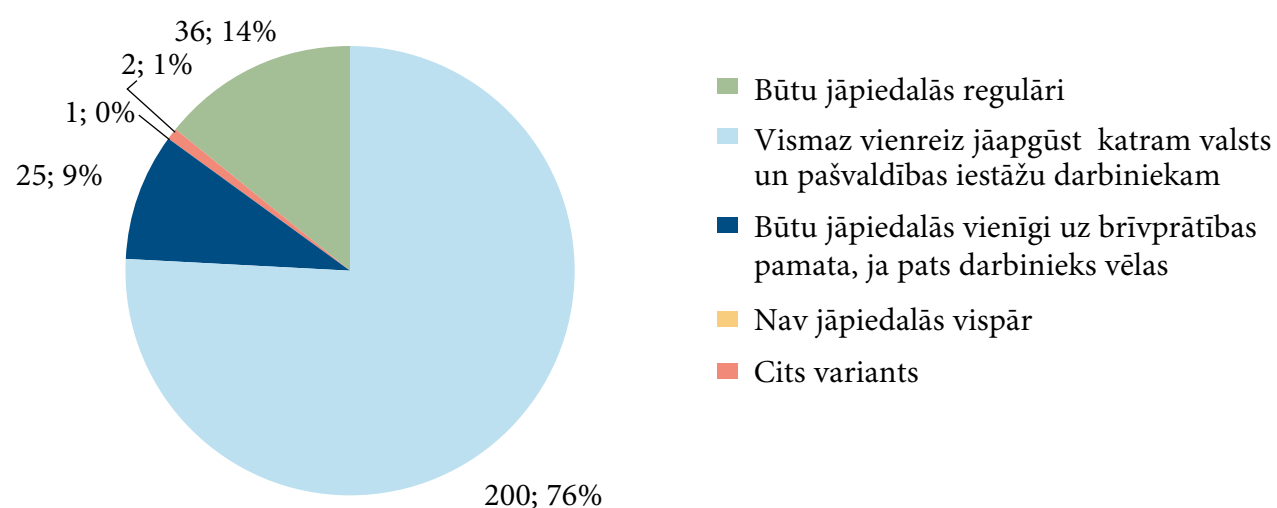
Tomēr 54% no respondentiem, kas apmācībās vēl nav piedalījušies, to būtu gatavi darīt, 41% piedalītos, ja tas neaizņemtu daudz laika, un tikai 3% no šāda piedāvājuma atteiktos.

Valsts un pašvaldības iestāžu darbinieku viedoklis par KNAB organizētu apmācību nepieciešamību (salīdzinoši-darbinieki, kas jau piedalījušies apmācībās/kas nav piedalījušies)

76% respondentu uzskata, ka KNAB apmācības **vismaz vienreiz jāapgūst katram valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekam**, bet 14% norāda, ka šādās apmācībās būtu jāpiedalās regulāri, 9% atbalsta apmācības vienīgi uz brīvprātības pamata, ja pats darbinieks vēlas.

Cik bieži valsts un pašvaldību darbiniekiem būtu jāpiedalās apmācībās par korupcijas novēršanas jautājumiem?

Kopumā valsts un pašvaldību darbinieku attieksme pret apmācību kvalitāti un nepieciešamību vērtējama kā pozitīva. Izglītojošo pasākumu norisē lielāka uzmanība pievēršama praktiskiem piemēriem, atbildēm uz iestādes darbinieku jautājumiem, kas saistīti ar iestādes specifiku.

Izskatāmas apmācību paplašināšanas iespējas vai pat to obligātuma noteikšana vismaz valsts amatpersonām, jo vairāk kā ¾ respondentu – valsts un pašvaldības iestāžu darbinieku – atzīst, ka KNAB apmācības vismaz vienreiz jāapgūst katram valsts un pašvaldību iestāžu darbiniekam.

KNAB ieteicams ieviest pastāvīgu apmācāmo anketēšanu, lai turpinātu pilnveidot apmācību kvalitāti.

Pozitīvi sabiedrības izglītošana novērtēta arī sabiedriskās domas aptaujā. Novērtējot KNAB darbību dažādās jomās, gandrīz puse (47,2%) aptaujāto Latvijas iedzīvotāju atbildēja, ka pozitīvi vērtē KNAB darbību sabiedrības izglītošanā par korupcijas jautājumiem, t.i., par 12,5% vairāk nekā to, kas vērtēja negatīvi. KNAB darbība sabiedrības izglītošanā, salīdzinot ar citām KNAB darbības jomām, ir pozitīvāk vērtēta KNAB darbības joma (sk. aptaujas rezultātus KNAB izpēti kopsavilkumā.)

4. KNAB DARBĪBA KORUPCIJAS APKAROŠANAS JOMĀ

4.1. Noziedzīgu nodarījumu izmeklēšana

Saskaņā ar KNAB Publiskā pārskata par 2008. gadu informāciju no 2008.gada 1.janvāra līdz 31.decembrim prokuratūras iestādēm kriminālvajāšanas uzsākšanai nosūtīti 16 kriminālprocesi, lūdzot celt apsūdzību 55 personām, uzsākti 26 kriminālprocesi, no citām iestādēm izmeklēšanai saņemti 6 kriminālprocesi materiāli. 16 kriminālprocesi izbeigti un pieņemti 33 lēmumi atteikt uzsākt kriminālprocesi. Puse no Biroja uzsāktajiem kriminālprocesi uzsākta, pamatojoties uz Operatīvo izstrāžu nodaļas iesniegtajiem materiāliem.⁴¹ Savukārt 2009. gada pirmajā pusgadā kriminālvajāšanai nosūtīti jau 14 kriminālprocesi un uzsākti 14 kriminālprocesi.⁴² Šāds kvantitatīvs pieaugums vērtējams pozitīvi, jo publiskajā vidē pieejamā informācija neliecina, ka varbūtēji koruptīvu gadījumu skaits Latvijā būtiski kristos, savukārt, kriminālvajāšanai nosūtīto kriminālprocesi skaits 2007. un 2008. gadā bijis mazāks nekā iepriekš.

No kriminālvajāšanai nosūtītajām lietām 94% nav izbeigtas prokuratūras iestādēs, atzīstot, ka izmeklēšanas laikā savāktie pierādījumi norāda uz personu vainu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā tādā apmērā, lai tās varētu saukt pie kriminālatbildības.⁴³

KNAB stratēģijā 2008. gadā tika plānots 90% lietu īpatsvars, kas netiek izbeigti prokuratūras iestādēs. **Tādējādi plānotais rezultatīvais rādītājs ir pat pārsniegts.**

Vidējais krimināllietas izskatīšanas ilgums Birojā līdz nosūtīšanai kriminālvajāšanas uzsākšanai ir 328 kalendāra dienas, kas ir par 13% **ilgāk nekā tika plānots.**⁴⁴ Plānotas bija 290 dienas.

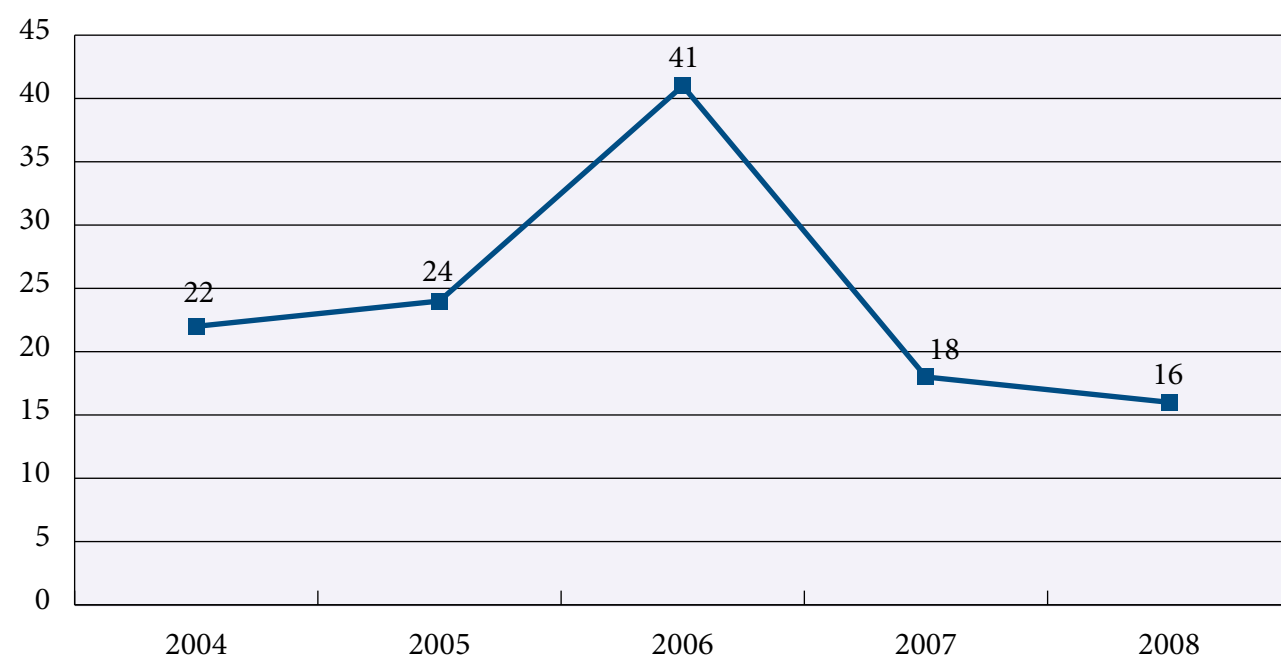
⁴¹ KNAB Publiskais pārskats par 2008. gadu- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

⁴² Informatīvais ziņojums „Par Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja darbību no 2009. gada 1.janvāra līdz 30.jūnijam”.

⁴³ KNAB Publiskais pārskats par 2008. gadu- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

⁴⁴ Turpat.

Kriminālprocesu/lietu skaits, kas nosūtīti kriminālvajāšanai

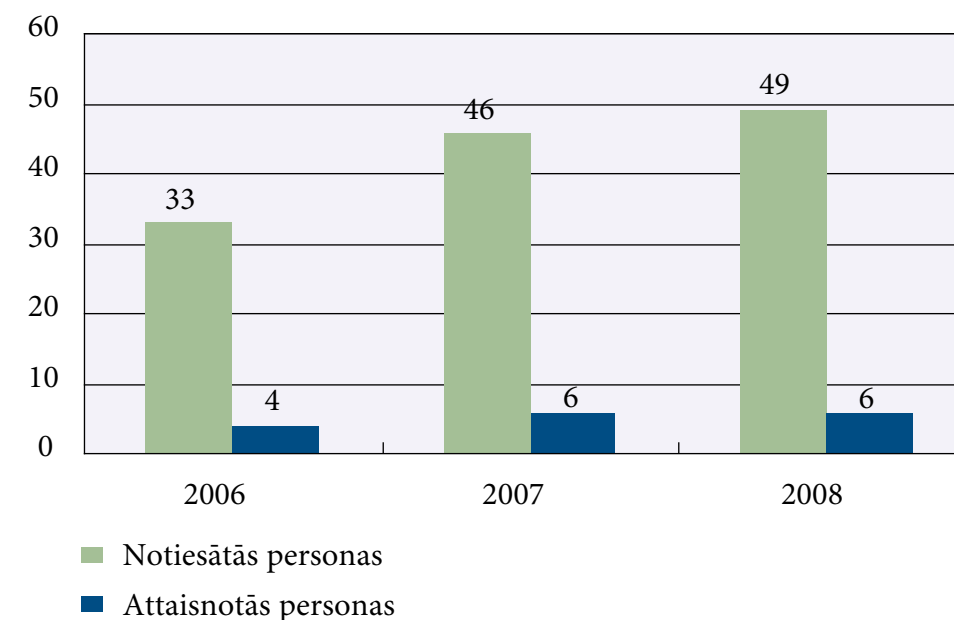
Šī rādītāja pieauguma iemesli KNAB Publiskajā pārskatā argumentēti ar to, ka KNAB izmeklētāju lietvedībā atradās vairākas liela apjoma, sarežģītas daudzepizožu lietas un pastāvēja dažādi ārējie faktori, piemēram, ekspertīžu rezultātu saņemšanas aizkavēšanās un kriminālprocesā iesaistīto personu darbības un aizstāvības taktika ar mērķi novilcināt lietas izskatīšanu.⁴⁵ Intervijā ar KNAB priekšnieka vietnieci J.Strīķi arī tiek akcentēta ekonomisko noziegumu izmeklēšanas sarežģītība. Savukārt, uzraugošais prokurors M.Adlers uzskata, ka jautājumu par rezultātiem nedrīkst vispārināt. „Viens un tas pats termiņš dažādām lietām var būt īss vai ilgs. Rādītājiem jābūt izpildāmiem, bet stimulējošiem,” uzskata M.Adlers.

Izvērtējot KNAB Izmeklēšanas nodaļas lietvedībā esošos kriminālprocesus no iepriekšējiem gadiem, 2008.gadā uzsāktos un no citām iestādēm saņemtos, viena izmeklētāja lietvedībā vidēji gadā bija 5 kriminālprocesi⁴⁶. (KNAB bija plānojis 6 kriminālprocesus uz 1 izmeklētāju gadā.) Runājot par darba prioritātēm, intervijā J.Strīķe atzina, ka tās lielā mērā izriet no Kriminālprocesa likuma regulējuma, kā arī personas sabiedriskās bīstamības.

2008. gadā tiesā pirmajā instancē izskatītas 25 KNAB izmeklētās krimināllietas pret 55 personām. To skaitā 14 krimināllietas saistībā ar kukuļošanu – kopumā pret 36 personām, kuras visas ar pirmās instances tiesas spriedumu atzītas par vainīgām.

Līdz 2008.gada beigām tiesās dažādās instancēs ir izskatītas 89 krimināllietas, kurās KNAB veicis pirmstiesas izmeklēšanu. Kopumā šajās lietās tiesa vērtējusi 164 personu vainu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā. No minētajiem tiesu spriedumiem 71 stājies likumīgā spēkā kopumā par 111 personām, un **90% gadījumu tiesas vērtējums ir sakritis ar KNAB pirmstiesas izmeklēšanas laikā konstatēto par iespējamo izdarīto noziedzīgo nodarījumu**. Attaisnoto personu skaits pirmās instances tiesās arī, salīdzinot ar notiesāto skaitu, ir neliels.⁴⁷

Tiesā pirmajā instancē izskatītās lietas (notiesātās un attaisnotās personas)

Pozitīvi vērtējams KNAB norādītais fakts, ka korupcijas apkarošanas jomā arvien lielāka uzmanība un darbs tiek veltīts organizētu koruptīvu noziedzīgo shēmu izmeklēšanai, nevis tikai atsevišķu personu veiktu noziegumu atklāšanai. Publiskajā pārskatā norādīts, ka biroja izmeklētāju profesionalitāte attīstījusies un pilnveidojusies tiktāl, ka vairākās krimināllietās ir bijis iespējams atklāt visas noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā iesaistītās personas – kukuļdevējus, kukuļošanas starpniekus, kukuļņēmējus, kā arī kukuļošanas organizētājus. Pieaug tādu atklāto noziedzīgo nodarījumu īpatsvars, kuru izdarīšanā ir iesaistītas augsta līmeņa amatpersonas vai ļoti turīgi uzņēmēji.⁴⁸ Šāda tendence atbilst sabiedrības ekspektācijām attiecībā uz KNAB darbu.

Sabiedriskās domas aptaujā korupcijas apkarošanas darbs novērtēts neviennozīmīgi – administratīvās korupcijas apkarošanas darbs saņemis 2.pozitīvāko novērtējumu (pēc sabiedrības izglītošanas), salīdzinot ar citām jomām – 46,5%, savukārt, augsta līmeņa korupcijas apkarošana/valsts nozagšanas apkarošana saņemusi negatīvāko vērtējumu – to negatīvi novērtējuši 39,6% respondentu.

Līdzīgu viedokli intervijā pauž Valsts kontroliere I. Sudraba, uzskatot, ka politiskās korupcijas apkarošana ir daudz būtiskāka, KNAB šobrīd nedara visu iespējamo tās mazināšanai.

Intervijās ar cilvēkiem, kas saskārušies ar KNAB kriminālprocesuālām darbībām, pausti atšķirīgi viedokļi – pārņemta nekorekta informācijas ieguve, nevilus izpaužot informāciju, kas saistīta ar noziedzīgu nodarījumu cilvēkiem, kas vēlāk slēpuši pierādījumus; attiecībā uz attieksmi, veicot izmeklēšanas darbības iestādē, pārkāpjot ētikas normas; savukārt, citi – izmeklēšanas darbības vērtējuši kā korektas, attieksmi – profesionālu un pieklājīgu.

⁴⁵ KNAB Publiskais pārskats par 2008. gadu- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

⁴⁶ Turpat.

⁴⁷ Turpat.

⁴⁷ KNAB Publiskais pārskats par 2008. gadu- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

⁴⁸ Turpat.

Atšķirīgi viedokļi pausti saistībā ar KNAB korupcijas apkarošanas darba kvalitāti atkarībā no izmeklējamā noziedzīgā nodarījuma sastāva.

Vairāki KNAB darbinieki uzskatīja, ka gadījumos, kad izmeklēta kukuļošana vai citi veci, praksē labi zināmi panti, darba kvalitāte ir augstāka.

Savukārt, intervijā ar uzraugošo prokuroru M.Adleru tika pausts viedoklis, ka darba kvalitāte vairāk atkarīga no konkrētā darbinieka sagatavotības. „Kvalificētie darbinieki nerodas no nekuriens, pēc kādas juridiskās augstskolas. Pašam KNAB tie ir jāsagatavo,” atzīmēja M.Adlers. Jautāts par KNAB darba nepilnībām korupcijas apkarošanas jomā, M.Adlers norādīja, ka KNAB darba nepilnības ne ar ko īpašu neatšķiras no citiem, kas veic izmeklēšanu. Nav tikai KNAB raksturīgu nepilnību. Par svarīgu prokurors uzskatīja jautājumu par kvalificētu darbinieku atlasi. „Te nozīmīga atalgojuma sistēma. Darbs ir intensīvs, tas ir attiecīgi jānovērtē. Darbiniekiem ir ģimenes un ar entuziasmu vien nepietiek,” piebilda prokurors. Atzinīgi tika novērtēta KNAB darbinieku degsme korupcijas apkarošanā.

Jautājumā par korupcijas apkarošanā iesaistīto darbinieku atalgojumu vienisprātis bija arī paši KNAB darbinieki, vērsot uzmanību uz kadru aizplūšanas risku un norādot, ka atalgojumā sasniegta kritiskā zemākā robeža.

KNAB darba rezultāti korupcijas apkarošanas jomā attiecībā pret plānoto kopumā vērtējami kā pozitīvi un atbilstoši. Taču apsveramas iespējas, kā turpināt attīstīt augsta līmeņa politiskās korupcijas apkarošanu, kā, ieguldot resursus darbinieku profesionālo zināšanu un prasmju attīstīšanā, atvieglot sarežģītu noziegumu izmeklēšanu, kuru izmeklēšanā nav pietiekamas pieredzes, tā meklējot veidus, kā ar tiesiskā regulējuma palīdzību atslogot darbiniekus, kas strādā korupcijas apkarošanas jomā no maznozīmīgu korupcijas gadījumu izmeklēšanas, jo KNAB kā specializētas iestādes potenciāls no sabiedrības viedokļa būtiskāks tieši augsta līmeņa/politiskās korupcijas apkarošanai. Tieši darbs šajā līmenī nosaka KNAB neatkarības un daudzfunkcionalitātes pamatojumu.

4.2. Administratīvo pārkāpumu lietvedība⁴⁹

2008. gadā par valsts amatpersonām noteikto ierobežojumu neievērošanu, kas noteikti likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” uzsāka lietvedība 190 administratīvā pārkāpuma lietās, kas ir par 59 lietām vairāk nekā 2007.gadā.

Kopējais izskatītais administratīvo pārkāpumu lietu skaits, kas tika plānots stratēģijā, bija 160 lietas.

Saskaņā ar Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas sniegto informāciju, 2008., 2009. gadā 8 darbinieki izvērtēja valsts amatpersonu rīcību ar valsts un pašvaldību mantu un finanšu līdzekļiem, minētie darbinieki 2008.gadā izskatīja 38 administratīvo pārkāpumu lietas (t.i., vidēji 5 lietas uz cilvēku), bet 2009.gadā – 15 (t.i., vidēji 2 lietas uz cilvēku).

Kontrolējot likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpildi, kā arī citos normatīvajos aktos valsts amatpersonām noteikto papildu ierobežojumu ievērošanu, izskatīto administratīvo pārkāpumu lietu skaits uz 1 darbinieku 2008.gadā bijis 16, 2009.gadā – 21. (Šo darbu 2008.gadā veica 9 darbinieki, 2009. gadā – 7 darbinieki.)

⁴⁹ KNAB struktūrā Valsts amatpersonu kontroles nodaļa padota priekšnieka vietniekam korupcijas novēršanas jautājumos, taču tā kā monitoringam par pamatu ņemta KNAB likuma struktūra un likumā valsts amatpersonu saukšana pie administratīvās atbildības un sodu piemērošana par administratīviem pārkāpumiem korupcijas novēršanas jomā noteikta kā korupcijas apkarošanas funkcija, apakšnodaļa iekļauta nodaļā par korupcijas apkarošanu.

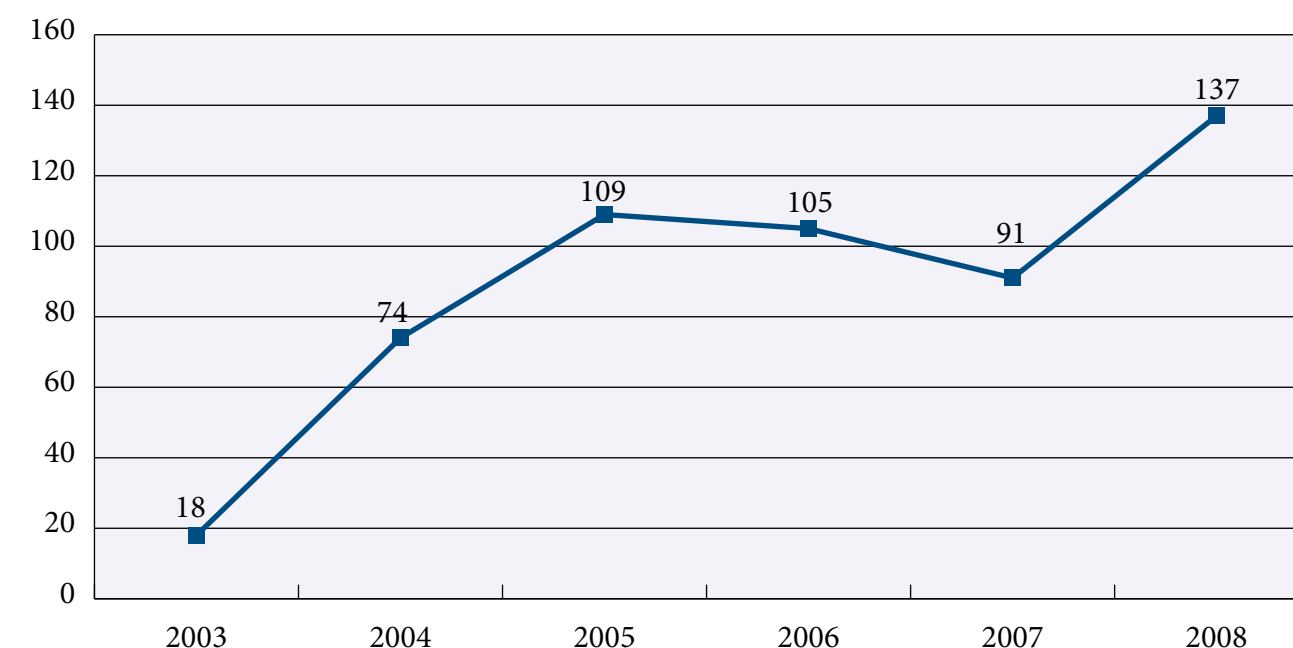
KNAB darbības stratēģijā valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas izskatīto lietu skaits uz vienu darbinieku gadā tika paredzēts **47 lietas**, kas acīmredzot bijis optimistisks rādītājs.

Lietvedības administratīvo pārkāpumu lietās plānotais ilgums bija 100 dienas.

Vidējais ilgums lietvedības administratīvo pārkāpumu lietās 2008.gadā – 80 kalendārās dienas, rādītājs par 2009.gadu vēl nav aprēķināts, prognozētais – 70 līdz 85 kalendārās dienas.

Pie administratīvās atbildības sauktas 137 valsts amatpersonas (2007.gadā – 91), kopumā piemērojot naudas sodu 10105 latu apmērā, savukārt, 28 valsts amatpersonām saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 21.pantu izteikts mutvārdu aizrādījums, atzīstot izdarīto administratīvo pārkāpumu par maznozīmīgu.

Pie administratīvās atbildības saukto skaits

Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas vadītāja I. Jurča šādu pieaugumu saista ar to, ka, pirmkārt, 2009.gadā, salīdzinot ar 2008.gadu, gandrīz par 25% ir pieaudzis nodaļai izpildei nodoto dokumentu (t.sk. iesniegumu un sūdzību, arī no valsts un pašvaldību institūcijām, kā arī biroja iekšējo ziņojumu u.c.) skaits. Tātad faktiski pie samazinātiem resursiem ir pieaugusi nodaļas noslodze un darbinieki ir strādājuši intensīvāk. Otrkārt, palielināties saņemto iesniegumu skaits no valsts un pašvaldību institūcijām par tajās strādājošo valsts amatpersonu iespējamiem likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” pārkāpumiem.

Pārkāpumu lietās pieņemto lēmumu īpatsvars (%), kas nav KNAB priekšnieka atcelti, tika plānoti 94,1%. 2008.gadā 34 valsts amatpersonas ir apstrīdējušas Biroja priekšniekam Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas pieņemto lēmumu administratīvo pārkāpumu lietā: 22 no pārsūdzētajiem lēmumiem tika atstāti negrozīti, no tiem 4 lēmumi pārsūdzēti tiesā; 4 lēmumi atcelti daļā; 6 lēmumi atcelti un administratīvā pārkāpuma lietvedība izbeigta; pieņemti 2 lēmumi par atteikumu atjaunot procesuālo termiņu Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas lēmuma administratīvā pārkāpuma lietā apstrīdēšanai. Lēmumu īpatsvars, kas nav KNAB priekšnieka atcelti, ir 94,2 % (ieskaitot lēmumus, ko nav atcēlis priekšnieks, bet, kas ir pārsūdzēti, kā arī daļēji atceltos lēmumus). **Tādējādi KNAB plānotais rezultatīvais rādītājs ir sasniegts.**

Par likumā „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikto ierobežojumu neievērošanu **2009.gada pirmajā pusgadā uzsākta lietvedība 90** administratīvo pārkāpumu lietās. Tas ir par 13,5% mazāk nekā 2008. gada pirmajā pusgadā. Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļa **administratīvi sodījusi 34** valsts amatpersonas, piemērojot naudas sodu **2 165** latu apmērā. Tas ir par 44,3% mazāks skaits nekā 2008. gada 1.pusgadā un attiecīgi naudas sodi iekasēti par 3005 Ls mazāk. **31** amatpersonai izteikts mutvārdu aizrādījums (2008. gada 1.pusgadā – **16** valsts amatpersonām saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 21.pantu izteikts mutvārdu aizrādījums, atzīstot izdarīto administratīvo pārkāpumu par maznozīmīgu.)

Administratīvā atbildība neizslēdz civiltiesisko:

Saskaņā ar 30.pantu par likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” noteikumu pārkāpumiem **ir paredzēta arī civiltiesiskā atbildība**. Tas nozīmē, ka ienākumi un mantiskie labumi, kas gūti, pārkāpjot šajā likumā noteiktos ierobežojumus, vai proporcionāls to pieaugums ir piekritīgi valstij, prezumējot, ka, pārkāpjot valsts noteiktos ierobežojumus un prettiesiski gūstot ienākumus vai mantiskos labumus, valsts amatpersona ir nodarījusi tādu kaitējumu valsts pārvaldības kārtībai, kas ir novērtējams mantiskā izteiksmē un ir proporcionāls aizliegtā veidā gūtu ienākumu, mantisko labumu un īpašuma vai mantas pieauguma vērtībai.

Noteikumi par valstij nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu nav piemērojami gadījumos, ja amatu savienošana ir pieļaujama, saņemot augstākstāvošas amatpersonas (institūcijas) rakstveida atļauju, bet valsts amatpersona rakstveida atļauju nav lūgusi un šāda amatu savienošana nav radījusi interešu konfliktu. Citos gadījumos valsts amatpersonu pilnībā vai daļēji atbrīvo no to ienākumu un mantisko labumu atmaksas, kuri gūti, pārkāpjot likumā noteiktos ierobežojumus, ja pienākums atmaksāt ienākumus un mantiskos labumus nav samērīgs ar administratīvā pārkāpuma rezultātā radīto kaitējumu valsts pārvaldes kārtībai.

Likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 30.panta trešajā daļā ir noteikts, ka, ja valsts amatpersona labprātīgi neatlīdzina valstij nodarītos zaudējumus, Birojam ir pienākums veikt nepieciešamās darbības, lai Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā prasītu atlīdzināt valstij nodarītos zaudējumus.

2008.gadā Birojs **7** valsts amatpersonām ir lūdzis labprātīgi atlīdzināt valstij nodarītos zaudējumus par kopējo summu **19 425,64** latiem. Minēto Biroja priekšnieka lēmumu labprātīgi ir izpildījušas 4 valsts amatpersonas, kopā valstij nodarītos zaudējumus atlīdzinot Ls 1 225,96 apmērā. Savukārt pārējos 3 gadījumos notiek tiesvedības process.

2009. gada pirmajā pusgadā KNAB jau **29** valsts amatpersonām ir lūdzis atlīdzināt valstij nodarītos zaudējumus par kopējo summu **29 902,41** latiem. Salīdzinājumam – 2008.gada pirmajā pusgadā **3** valsts amatpersonām tika lūgts labprātīgi atlīdzināt valstij nodarītos zaudējumus Ls **15 292** apmērā.

Detalizētākam ieskatam KNAB publiskoti fakti par valsts amatpersonu kontroli 2008. gadā, kas liecina par šī darba specifiku:

- 2008.gadā KNAB administratīvi sodīja 8 Saeimas deputātus (pārkāpumi tika konstatēti vēl 6 deputātu darbībā, bet administratīvā pārkāpuma lietas izbeigtas noilguma dēļ), 17 pašvaldību vadītājus un viņu vietniekus, 19 valsts un pašvaldību iestāžu vadītājus (tai skaitā 8 skolu direktorus), 15 valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību amatpersonas. Citu administratīvi sodīto amatpersonu vidū ir ostu valžu locekļi, ministriju un valsts iestāžu departamentu un nodaļu vadītāji, pašvaldību deputāti, tiesībsargājošo institūciju darbinieki, ierēdņi u.c.

- Lielākā daļa pie administratīvās atbildības saukto valsts amatpersonu (60%) sodītas par amata savienošanas ierobežojumu pārkāpšanu. Valsts amatpersonas vai nu ieņēma amatus, kas tām aizliegti ar likumu, vai arī savienoja amatus, nesaņemot nepieciešamo atļauju. Pārkāpjot amata savienošanas ierobežojumus, lielākajā daļā gadījumu amatpersonas nav ievērojušas arī ienākumu gūšanas ierobežojumus (55% no sodītajām amatpersonām), gūstot ienākumus par neatļautu amata pienākumu pildīšanu.
- Trešā daļa sodīto valsts amatpersonu (32%) veikušas ar amata pienākumu pildīšanu saistītas darbības interešu konflikta situācijā. Piemēram, piešķirušas mantiskus labumus (piemaksas, prēmijas) sev vai saviem radniekiem, veikušas uzraudzības un kontroles funkcijas attiecībā uz padotībā strādājošiem radniekiem, pieņēmušas lēmumus par saviem vai radnieku īpašumiem vai lēmušas par privatizācijas noteikumu un izsoles noteikumu apstiprināšanu savās vai darījumu partneru interesēs. Vairākos gadījumos amatpersonas piedalījušas lēmumu pieņemšanā par pašvaldības iepirkumu piešķiršanu sev piederošiem uzņēmumiem vai saimniecībām.
- Konstatēti arī 7 neatļautu dāvanu pieņemšanas gadījumi, piemēram, kādas pašvaldības deputāti devušies pieredzes apmaiņas vizītē uz ārzemēm, kur viesnīcas izdevumus apmaksājis uzņēmums, attiecībā uz kuru amatpersonas pieņēmušas lēmumu.
- Vērtējot valsts amatpersonu darbības tiesiskumu kopumā, KNAB secinājis, ka nelietderīga rīcība ar valsts un pašvaldību mantu un finanšu resursiem visbiežāk notiek četrās jomās:

- 1) publisko iepirkumu veikšanā,
- 2) īpašumu privatizācijas un atsavināšanas procesā,
- 3) valstij vai pašvaldībai piederošo nekustamā īpašuma objektu iznomāšanā,
- 4) valsts un pašvaldību rīcībā ar mantu, ieguldot to kapitālsabiedrībās.

Lai gan likums „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” paredz nodrošināt valsts amatpersonu darbību un tās atklātumu sabiedrības interesēs, diemžēl patlaban sabiedrībai publiski pieejama ir tikai informācija par valsts amatpersonu mantisko stāvokli. Ziņas par to, kas raksturo valsts amatpersonu darbību vistiešākajā veidā – likumā noteikto ierobežojumu un aizliegumu pārkāpumiem, pēc 2007.gadā izdarītajiem grozījumiem Fizisko personu datu aizsardzības likumā, saskaņā ar Datu valsts inspekcijas un Tieslietu ministrijas skaidrojumiem, kopš 2007.gada 1.septembra vairs nav publiskojamas. Ņemot vērā, ka sabiedrībai ir tiesības zināt, cik tiesiski amatpersonas realizē savus amata pienākumus, KNAB uzskata, ka arī informācijai par valsts amatpersonām piemērotajiem administratīvajiem sodiem un to izdarītajiem pārkāpumiem jābūt publiski pieejamai.⁵⁰

Izvērtējot publiski pieejamo informāciju par administratīvajiem pārkāpumiem, var secināt, ka par vienu un tā paša Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 166.30 panta pārkāpumiem līdzīgās situācijās piemēroti atšķirīgi sodi, *piemēram:*

1. Militāra atašeja palīgs savienoja savu atašeja palīga amatu ar biedrības valdes priekšsēdētāja amatu un nesaņēma ministrijas valsts sekretāra rakstveida atļauju.

Pārkāpta likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” 7. panta astotā daļa.

Piemērotais sods/pieņemtais lēmums – administratīvo pārkāpumu atzīt par maznozīmīgu un izteikt mutvārdu aizrādījumu.

⁵⁰ KNAB informācija- 2009-03-18.- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/press/?page=6>

2. Vecākā referente ministrijā savienoja vecākās referentes amatu ar Eiropas Parlamenta ārštata tulkā amatu, nesaņemot ministrijas valsts sekretāra rakstveida atļauju un saņemot par neatļauta amata ienākumu pildīšanu ienākumus.

Pārkāptas likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas:

7. panta sestās daļas trešais punkts;

9.panta pirmā daļa.

Piemērotais sods/pieņemtais lēmums – Ls 50

3. Departamenta direktore ministrijā savienoja savu valsts amatpersonas amatu ar darbu vēlēšanu komisijā ES valstī, nesaņemot ministrijas valsts sekretāra rakstveida atļauju, un saņēma par neatļauta amata pienākumu pildīšanu ienākumus.

Pārkāptas likuma „Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” normas: 7.panta sestās daļas 3.punkts; 9.panta pirmā daļa.

Piemērotais sods/pieņemtais lēmums – izbeigt lietvedību, izsakot mutvārdu aizrādījumu.⁵¹

Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļas vadītāja I.Jurča skaidro, ka sodi atkarīgi no tā, kad/vai novērstas sekas – paprasījis atļauju apvienot amatus; vai nav radusies interešu konflikta situācija; attieksmes (nožēla, atzīšana); vai ir jau sodīta disciplināri.

KNAB darbs administratīvo lietu izskatīšanā saistībā ar valsts amatpersonu rīcību ar valsts un pašvaldību mantu un finanšu līdzekļiem, kā arī kontrolējot likuma “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” izpēti, vērtējams kā intensīvs. Atsevišķos gadījumos darbiniekiem nepieciešams veikt apjomīgas un laikietilpīgas izpētes, lai nodrošinātu saukšanu pie administratīvās atbildības, ko pie tam kavē tiesību aktu nepilnības. Ņemot vērā to, ka Valsts amatpersonu darbības kontroles nodaļa tiek iesaistīta arī politikas plānošanas un normatīvo aktu izstrādes aktivitātēs, KNAB ieteicams pārskatīt tai plānotos rezultatīvos rādītājus vai palielināt darbinieku skaitu iestādei paredzēto štata vietu ietvaros.

5. KNAB DARBĪBA PARTIJU FINANSĒŠANAS UN PRIEKŠVĒLĒŠANU AĢITĀCIJAS KONTROLES JOMĀS

5.1. Politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas kontrole

Rezultatīvie rādītāji

Politisko organizāciju finansiālās un saimnieciskās darbības kontroli Birojs veic četros posmos: iesniegto deklarāciju pārbaude saskaņā ar Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma prasībām, grāmatvedības uzskaites pārbaudes, ziedojuma patiesuma un likumības pārbaudes, pretpārbaudes.⁵²

Vienlaikus KNAB veic priekšvēlēšanu aģitācijas ierobežojumu kontroli.

KNAB ir tiesīgs pieņemt lēmumus par pretlikumīgi saņemto finanšu līdzekļu atmaksāšanu valsts budžetā un administratīvā soda piemērošanu par partiju finansēšanas noteikumu pārkāpšanu.

⁵¹ Sk. pārskatu- Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja lēmumi administratīvo pārkāpumu lietās 2008.gadā.-<http://www.knab.gov.lv/lv/prevention/conflict/offences/article.php?id=195996> (50.,8.,22.pozīcija pārskatā).

⁵² 2008. gada KNAB Pulbiskais pārskats- <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/review/report/>

Kopš 31.01.2009., ja priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs konstatē, ka politiskā organizācija vai politisko organizāciju apvienība ir veikusi priekšvēlēšanu aģitāciju par summu, kas pārsniedz Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā noteikto pieļaujamo priekšvēlēšanu izdevumu apmēru, vai trešā persona veikusi aģitāciju par summu, kas pārsniedz atļauto izdevumu apmēru, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja priekšniekam piešķirtas pilnvaras pieņemt lēmumu par aizliegumu veikt turpmāko priekšvēlēšanu aģitāciju par maksu.

KNAB stratēģijā 2008.–2010. gadam kā darbības rezultatīvais rādītājs partiju finansēšanas kontroles jomā minēts – politisko partiju finansēšanas kontroles nodaļas pieņemto lēmumu skaits uz vienu darbinieku gadā – 6,3 lēmumi. Rezultatīvie rādītāji priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē nav minēti.

Par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma normu pārkāpumiem Politisko organizāciju finansēšanas kontroles nodaļa sastādīja **21** administratīvā pārkāpuma protokolu un pieņēma **6** lēmumus par administratīvā soda piemērošanu kopumā **2250** latu apmērā.

Tika pieņemti **16** lēmumi par pretlikumīgi saņemto finanšu līdzekļu atmaksāšanu valsts budžetā **934 884,78** latu apmērā un par priekšvēlēšanu izdevumu apmēra pārsnieguma atmaksāšanu valsts budžetā **665 696,78** latu apmērā. T.i., 2 lēmumi gadā uz vienu no 11 atbildīgās nodaļas darbiniekiem. Lēmumu skaits būtiski neatšķiras no iepriekšējiem gadiem. Tādējādi kvantitatīvie rādītāji neliecina par darba kvalitātes pasliktināšanos vai uzlabošanos KNAB darbības laikā aplūkojamā jomā. Savukārt, stratēģijā plānotais rezultatīvais rādītājs ir nekonkrēts un nav sasaistīts ar KNAB faktiskos darbu būtiskajos partiju finanšu kontroles un priekšvēlēšanu aģitācijas kontroles aspektos.

Saeimas priekšvēlēšanu aģitācijas izdevumu kontrole

Tā kā KNAB pieņemto lēmumu pieņemšana saistībā ar 2006.gada Saeimas priekšvēlēšanu aģitācijas periodā konstatētajiem partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem notikusi 2008. gadā, atzīmējami KNAB darba rezultāti arī attiecībā uz Saeimas priekšvēlēšanu periodu.

KNAB uzdevis **5 partijām** atmaksāt valsts budžetā finanšu līdzekļus **1 055 582,83** latu apmērā.

- 1) **Tautas partijai** (TP) uzdots pārskaitīt valsts budžetā pretlikumīgi saņemtos un iztērētos finanšu līdzekļus **1 027 366,67 latu** apmērā.

Veicot pārbaudi, KNAB secināja, kas pastāv tieša saikne starp TP priekšvēlēšanu kampaņu un vairāku juridisko personu veidotajām kampaņām, kuras bija vērstas tieši uz TP reklamēšanu, kā rezultātā tika veicināta partijas popularitāte 9.Saeimas priekšvēlēšanu periodā. Līdz ar to citu juridisko personu izdevumi par šo kampaņu veidošanu, kā arī papildus atklātie partijas priekšvēlēšanu izdevumi ir pieskaitāmi TP priekšvēlēšanu izdevumiem, tādējādi vēlēšanu izdevumu limitu pārsniedzot par 767 775,76 latiem, taču valsts budžetā saskaņā ar likuma grozījumiem jāpārskaita tikai pēc 2006.gada 25.maija radušies priekšvēlēšanu izdevumi **235 856,17 latu** apmērā.

Turklāt juridiskajām personām veiktie dāvinājumi (ziedojumi) šo kampaņu izdevumu apmērā ir pieskaitāmi TP dāvinājumiem (ziedojumiem). Tādējādi par pretlikumīgi saņemtajiem finanšu līdzekļiem tika atzīti divi juridisko personu dāvinājumi un trīs fizisko personu ziedojumu daļas, kas pārsniedz likumā noteikto kopējo ierobežojumu – 10 000 latu partijas biedra iemaksām, biedra naudai, iestāšanās naudai un dāvinājumiem kalendārā gada laikā – kopsummā **791 510,50 latu** apmērā.

- 2) **Zaļo un Zemnieku savienībai** (ZZS) uzdots pārskaitīt valsts budžetā pretlikumīgi saņemtos un iztērētos finanšu līdzekļus **11 626,89 latu** apmērā.

Veicot pārbaudi, KNAB secināja, ka pastāv tieša saikne starp ZZS un politiskās organizācijas „Latvijai un Ventspilij” valdes priekšsēdētāja organizēto priekšvēlēšanu aģitāciju, kuras izvietojumu medijos viņš un viņa dzīvesbiedre bija apmaksājuši. Turklāt KNAB konstatēja, ka priekšvēlēšanu periodā „Latvijai un Ventspilij” vadītājs politiskās organizācijas vārdā parakstījis vienošanos ar ZZS par kopīgas vēlēšanu kampaņas organizēšanu. Vienlaikus viņš no ZZS tika izvirzīts par Ministru prezidenta amata kandidātu un tika plaši reklamēts ZZS apmaksātajos priekšvēlēšanu aģitācijas materiālos.

Līdz ar to šo divu fizisko personu izdevumi – 2 374,25 un 18 276,11 latu, apmaksājot aģitācijas izvietojumu, ir uzskatāmi par dāvinājumiem ZZS un ir pieskaitāmi ZZS priekšvēlēšanu aģitācijas izdevumiem. Turklāt pēdējais saņemts pretrunā ar likuma 4.panta otrajā daļā noteikto, proti, pārsniedz fiziskas personas dāvinājuma (ziedojuma) apmēru – 10 000 latu – vienai partijai kalendārā gada laikā par 8 276,11 latiem. Aprēķinot kopējo ZZS priekšvēlēšanu izdevumiem izlietoto summu, konstatēts, ka tā ir 282 981,98 lati, kas pārsniedz saskaņā ar likumu noteikto izdevumu apmēru par 3 350,78 latiem.

- 3) **Partijai "Dzimtene"** uzdots pārskaitīt valsts budžetā pretlikumīgi saņemtos finanšu līdzekļus **9 810,42 latu** apmērā.

Partija pieņēmusi dāvinājumus (ziedojumus) no juridiskajām personām - kopsummā 9 713,94 latu, proti, nav apmaksāts saņemtais rēķins 9 481,48 latu apmērā par reklāmas materiālu publicēšanu laikrakstā, savukārt, juridiskas personas apmaksājušas gan rēķinu par 212,40 latiem saistībā ar autotransporta nomu partijas priekšvēlēšanu reklāmai, gan skrejlapas izgatavošanu, ko organizēja deputāta kandidāts, par 20,06 latiem.

Turklāt pieņemts 1 anonīms ziedojums 96,48 latu apmērā, proti, rēķinu par autotransporta nomu partijas priekšvēlēšanu reklāmai skaidrā naudā apmaksājusi kāda anonīma persona.

- 4) **Partijai "Saskaņas Centrs" (SC)** uzdots pārskaitīt valsts budžetā pretlikumīgi saņemtos un iztērētos finanšu līdzekļus **4 691,69 latu** apmērā.

Veicot pārbaudi, KNAB secināja, ka pastāv tieša saikne starp SC priekšvēlēšanu kampaņu un citu personu veidotajām kampaņām, kuras bija vērstas tieši uz SC reklamēšanu. Tā rezultātā tika veicināta partijas popularitāte 9.Saeimas vēlēšanu priekšvēlēšanu periodā. Vairāku personu izdevumi par šo kampaņu veidošanu kopsummā 10 811,07 latu ir pieskaitāmi SC priekšvēlēšanu izdevumiem, tādējādi partijai pārsniedzot vēlēšanu izdevumu limitu par **4 463,58 latiem**. KNAB konstatēja, ka vienas fiziskas personas ziedojums pārsniedz likumā noteikto 10 000 latu ierobežojumu kalendārā gada laikā par **228,11 latiem**.

- 5) **Partijai "Jaunais laiks"** – uzdots pārskaitīt valsts budžetā pārsniegto pieļaujamo priekšvēlēšanu izdevumu apmēru – **2 087,16 latus**.

- 6) Izvērtējot 9. Saeimas vēlēšanās piedalījušās **Latvijas Pirmās partijas un „Latvijas Ceļš” vēlēšanu apvienības** (turpmāk – apvienība) priekšvēlēšanu kampaņu un ar to saistītos faktiski izlietos finanšu līdzekļus, KNAB konstatējis, ka pastāv tieša saikne starp apvienības priekšvēlēšanu kampaņu un citu juridisko personu veidotajām kampaņām. Līdz ar to arī šie izdevumi būtu pieskaitāmi apvienības priekšvēlēšanu izdevumiem, kuru kopsumma pārsniedz saskaņā ar likumu atļauto izdevumu apmēru.

Tāču apvienību dibinājušās divas partijas ir reorganizētas un ar Uzņēmumu reģistra 2007. gada 2.novembra lēmumu ir izslēgtas no politisko organizāciju (partiju) reģistra sakarā ar to, ka tās kopā ar vēl divām citām partijām 2007.gada 25.augustā dibinājušas un vēlāk reģistrējušas jaunu politisku organizāciju „Partija „LPP/LC””. Apvienības darbība uzskatāma par izbeigtu, jo tā nav pieteikusies reģistrācijai politisko partiju reģistrā (Uzņēmumu reģistra 2008.gada 24.janvāra informācija). Līdz ar to tās administratīvi procesuālā tiesībspēja un rīcībspēja ir zudusi.

KNAB uzskata, ka konkrētajā gadījumā apvienība, izmantojot politisko partiju pārreģistrācijas

kārtību, ir izvairījusies no saistībām pret valsti, tādējādi rīkojusies pretēji likuma mērķim, kas paredz nodrošināt partiju finansiālās darbības atbilstību parlamentārās demokrātijas sistēmai.

KNAB ar 2008.gada 13.novembra lēmumu partijai uzdeva līdz decembra vidum Valsts kasē atmaksāt pretlikumīgi saņemtos finanšu līdzekļus 528 870 latu apmērā, ko LPP/LC apstrīdējusi tiesā.

Partijas nosaukums	Pārsniegtais priekšvēlēšanu izdevumu apmērs (latos)	Neatļautie dāvinājumi (latos)	Uzdotā atmaksājamā summa (latos)	Lēmuma datums
Tautas partija	235 856,17 (pēc 25.05.2006.)	791 510,50	1 027 366,67	22.04.2008.
Zaļo un Zemnieku savienība	3 350,78	8 276,11	11 626,89	01.04.2008.
Dzimtene	-	9 810,42	9 810,42	07.02.2008.
Saskaņas Centrs	4 463,58	228,11	4 691,69 (228,11 - atmaksāts)	05.03.2008. 01.11.2007.
Jaunais Laiks	2 087,16	-	2 087,16 (atmaksāts)	14.11.2007.
LPP/LC	422 226	106 643		13.11.2008.

53

9.Saeimas vēlēšanās 2006.gadā pirmo reizi bija jāievēro Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā priekšvēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojumi. 9.Saeimas vēlēšanās pieļaujamie priekšvēlēšanu aģitācijas tēriņu griesti, kandidējot visos piecos vēlēšanu apgabalos, bija **279 631,20 lati**.

Saskaņā ar likumu priekšvēlēšanu periods ir laika posms no 270.dienas pirms vēlēšanām līdz vēlēšanu dienai: 9.Saeimas vēlēšanās minētais periods tika noteikts no 2006.gada 11.janvāra līdz 2006.gada 7.oktobrim. Savukārt, **2006.gada 26.maijā** spēkā stājās nozīmīgs likuma jauninājums – partijām tika noteikts pienākums ieskaitīt valsts budžetā finanšu līdzekļus tādā apmērā, kas atbilst pārsniegtajam priekšvēlēšanu izdevumu apjomam pēc 2006.gada 25.maija (likuma 10.panta 2.1 daļa).

Par 2006.gada vēlēšanu ieņēmumu un izdevumu deklarāciju pārbaudēs konstatētajiem pārkāpumiem KNAB sabiedrību informēja 2007.gada 24.oktobrī. Plašāka informācija par pārbaužu rezultātiem, partiju saņemtajiem ziedojumiem un iesniegtajām deklarācijām ir pieejama KNAB mājas lapā – www.knab.gov.lv.⁵⁴

Pašvaldību un Eiropas Parlamenta priekšvēlēšanu aģitācijas izdevumu kontrole

Izvērtējamā periodā 2009. gada jūnijā notikušas pašvaldību un Eiropas Parlamenta vēlēšanas.

Pašvaldību vēlēšanās divas politiskās organizācijas pietuvojās atļauto tēriņu limitu maksimālajai robežai, iztērējot vismaz 90% no pieļaujamajiem finanšu resursiem. Vairāk nekā 70% no pieļaujamā priekšvēlēšanu izdevumu apmēra iztērējušas vēl četras partijas, bet kopumā vairāk nekā pusi no atļautā – desmit politiskie spēki, aģentūru LETA informēja KNAB Sabiedrisko attiecību un izglītošanas nodaļas vadītāja Diāna Kurpniece.

Apkopojot plašsaziņas līdzekļu, vides reklāmas izvietotāju un lielāko interneta portālu sniegtos datus, kā arī veicot sākotnējās pārbaudes, priekšvēlēšanu aģitācijas perioda laikā KNAB nav konstatējis, ka kāda politiskā partija vai politisko partiju apvienība būtu pārsniegusi likumā noteikto pieļaujamo priekšvēlēšanu izdevumu apmēru.

⁵³ KNAB informācija. - <http://www.knab.gov.lv/lv/knab/press/article.php?id=4183>

⁵⁴ Turpat.

Līdz ar to KNAB nebija nepieciešams realizēt ar likumu piešķirtās tiesības apturēt maksas priekšvēlēšanu aģitāciju. Vienlaikus KNAB uzsver, ka, sākot ar šā gada vēlēšanām, pieļaujamais izdevumu apmērs likumā noteikts gandrīz divas reizes augstāks nekā iepriekšējās un attiecināts tikai uz dažiem ar vēlēšanu kampaņu saistītajiem izdevumiem.

Saskaņā ar KNAB rīcībā esošo informāciju, apkopojot vairāk nekā 700 paziņojumus par priekšvēlēšanu aģitācijas materiālu izvietojumu preses izdevumos un raidorganizācijās, kā arī informāciju, kas izlases veidā iegūta no lielāko vides reklāmas izvietotāju un lielāko pašvaldību sniegtajām ziņām par vides reklāmas izvietojumu attiecīgās pašvaldības teritorijā, kā arī no pasta pakalpojumu sniedzējiem un populārākajiem interneta portāliem, KNAB secinājis, ka divas politiskās organizācijas pietuvojušās atļauto tēriņu limitu maksimālajai robežai.

Tāpat nav konstatēts, ka kāda ar politiskajām partijām un to apvienībām nesaistīta persona jeb tā dēvētā trešā persona būtu pārsniegusi tai noteiktos priekšvēlēšanu aģitācijas maksājumu ierobežojumus – 2700 latus. Priekšvēlēšanu periodā KNAB saņēmis informāciju par vairāk nekā 40 ar partijām nesaistītu personu veikto aģitāciju, taču KNAB vēl atsevišķi vērtēs, vai tomēr šīm personām nepastāv kāda saistība ar politiskajām partijām, un šādā gadījumā izdevumi tiks pieskaitīti attiecīgās politiskās partijas tēriņiem. Tiek vērtēti arī tie gadījumi, kad atsevišķi deputātu kandidāti priekšvēlēšanu aģitācijas periodā izvietoja reklāmu, izmantojot Eiropas Parlamenta (EP) finanšu līdzekļus, un, vai šīs darbības atbilst Latvijas normatīvo aktu prasībām.

Maksimālā summa, kādu politiskā partija drīkst izlietot priekšvēlēšanu izdevumiem, ir pieļaujamā priekšvēlēšanu izdevumu apmēra limits EP vēlēšanām, summēts ar tēriņu limitu visās pašvaldībās, kur politiskā organizācija ir iesniegusi kandidātu sarakstu. Turklāt tēriņu ierobežojumi attiecas tikai uz trim izdevumu pozīcijām: reklāmas izvietošana preses izdevumos, elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos un publiskās vietās, pasta izdevumi un labdarības pasākumi un sponsorēšana.

Salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām, kad pieļaujamo tēriņu apmērs attiecās uz visām ar priekšvēlēšanu aģitāciju saistītajām izdevumu pozīcijām un tas bija 0,20 latu uz vienu vēlēšanu, 2009.gada priekšvēlēšanu kampaņas izmaksu limits uz trim kontrolei pakļautajām pozīcijām vērtējams kā ļoti augsts: pašvaldību vēlēšanās – 0,32 lati un EP vēlēšanās – gandrīz 0,06 lati uz vēlēšanu.⁵⁵

5.2. KNAB iniciatīvas partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas tiesiskā regulējuma pilnveidošanai

2008. gadā un 2009. gada pirmajā pusē KNAB iniciējis un strādājis pie vairākiem nozīmīgiem politikas plānošanas un normatīvo aktu projektiem partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas kontroles jomā (sk. 3. pielikumu par iniciatīvu virzību), tostarp:

- Lai uzlabotu partiju finansēšanas sistēmu Latvijā, tika izstrādāta „Politisko partiju finansēšanas koncepcija” par politisko partiju finansēšanas jautājumiem, kurā izvērtētas partiju finansēšanas no valsts budžeta līdzekļiem ieviešanas iespējas, kas ļautu mazināt valstisku lēmumu pieņemšanu politisko organizāciju sponsoru interesēs. Ministru kabinets 2009.gada 6.janvāra sēdē atbalstīja koncepcijā piedāvāto trešo risinājuma variantu, kas paredz pilnveidot spēkā esošos normatīvos aktus; piešķirt valsts finansējumu partijām priekšvēlēšanu aģitācijai un ikdienas izdevumiem; noteikt kriminālatbildību, administratīvo atbildību un finansiāla rakstura sankcijas par pretlikumīgu valsts finansējuma izmantošanu.
- Likumu grozījumi, nostiprinot partiju priekšvēlēšanu aģitācijas kontroli un papildinot KNAB funkcijas ar funkcijām priekšvēlēšanu aģitācijas kontrolē:

- Grozījumi Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā (9.¹ pants);
- Grozījumi likumā „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms Saeimas vēlēšanām un Eiropas Parlamenta vēlēšanām”;
- Grozījumi likumā „Par priekšvēlēšanu aģitāciju pirms pašvaldību vēlēšanām”;
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā.
- Priekšlikumi grozījumiem Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, kas atcēla ierobežojumu politiskās organizācijas finansēt fiziskajām personām, kuras sodītas par tīšu noziegumu pret īpašumu, tautsaimniecībā, kā arī valsts institūciju dienestā un kurām sodāmība nav dzēsta vai noņemta, izņemot reabilitētās personas un bijušajiem Valsts drošības komitejas štata, ārštata darbiniekiem un informatoriem. Tika atcelta priekšvēlēšanu perioda izdevumu deklarācija un paziņojumi par plānotajiem vēlēšanu izdevumiem, kā arī ikgadējās finansiālās darbības deklarācijas tika pilnībā aizstātas ar gada pārskatiem. Ar šiem grozījumiem tiek ieviesta formula, pēc kuras tiek aprēķināti priekšvēlēšanu kampaņas izmaksu limiti, un turpmāk pieļaujamie tēriņu griesti Eiropas Parlamenta vēlēšanās būs zemāki nekā Saeimas un pašvaldību vēlēšanās. Turklāt tēriņu ierobežojumi attieksies tikai uz trim izdevumu pozīcijām: reklāmas izvietojumu preses izdevumos, elektroniskajos plašsaziņas līdzekļos un publiskās vietās, uz pasta izdevumiem un uz labdarības pasākumu finansēšanu un sponsorēšanu. Saskaņā ar šiem grozījumiem 2009.gada priekšvēlēšanu kampaņas izmaksu limits uz trim kontrolei pakļautajām pozīcijām pašvaldību vēlēšanās sasniedz 31,84 santimus un Eiropas Parlamenta vēlēšanās – 5,97 santimus uz vēlēšanu. Precizēta politisko partiju priekšvēlēšanu izdevumu definīcija, nosakot, ka tēriņu griestos ietilpst politisko partiju izdevumu izmaksas neatkarīgi no tā, kad veikts maksājums. Pienākums reizi gadā iesniegt zvērināta revidenta atzinumu saglabāts tām politiskajām partijām, kurām līdzekļu apgrozījums kalendārajā gadā ir lielāks par 10 minimālajām mēnešalgām. Pēc grozījumu stāšanās spēkā 2008.gada 13.augustā, atbilstoši likumā noteiktajam deleģējumam, Birojs izstrādāja un izskatīšanai Valsts sekretāru sanāksmē iesniedza Ministru kabineta noteikumu projektus.
- Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā un Krimināllikumā saistībā ar politisko partiju finansēšanas noteikumu pārkāpšanu.

Partiju finansēšanas tiesiskā regulējuma pārkāpšanas kontekstā būtiski atzīmēt faktu, ka vēl arvien nav pieņemti KNAB rosinātie grozījumi Krimināllikumā nozīmīgāku pārkāpumu gadījumā.

Pašlaik nav diferencēta atbildība par Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likuma pārkāpumiem, jo par minētajiem pārkāpumiem neatkarīgi no dāvinājuma (ziedojuma) apmēra paredzēta administratīvā atbildība, savukārt, Krimināllikumā noteikta atbildība tikai par politisko organizāciju (partiju) finansēšanu, izmantojot starpniecību (288.² pants). Nav paredzēta kriminālatbildība par cita veida pārkāpumiem politisko organizāciju (partiju) finansēšanas jomā, tai skaitā arī par nelikumīgu finansēšanu, kas izpaudusies atļautā finansējuma apmēra pārsniegšanā, dāvinājuma (ziedojuma) netiešā nodošanā vai finanšu līdzekļu dāvināšanā (ziedošanā) bez pārskaitījuma attiecīgās politiskās organizācijas (partijas) bankas kontā, ja tā izdarīta lielā apmērā. Tāpat nav paredzēta kriminālatbildība par pieprasīšanu veikt politiskās organizācijas (partijas) vai tās apvienības nelikumīgu finansēšanu lielā apmērā.

KNAB priekšnieka vietnieks A.Vilks atzīst, ka grozījumu izdarīšana Latvijā bieži saistās ar skandāliem. Partiju finansēšana cieši saistīta ar ekonomisko situāciju. A.Vilks norāda, ka jābūt labam kontroles mehānismam un būtu jāatgriežas pie Krimināllikuma grozījumiem. Bez tiem būtiska sankcionēšana nav iespējama. Bažas saistās ar administratīvo resursu izmantošanu un slēpto reklāmu, bet, ja saglabājas šie griesti, būtiska vajadzība pārkāpt likumu nebūs.⁵⁶

⁵⁵ LETA, 05.06.09.

⁵⁶ LTV1 raidījums „Kas notiek Latvijā?” 03.02.2009.

Diemžēl partiju pārstāvji publiskajā telpā nav pauduši vienprātīgu gatavību *būtiskiem* grozījumiem saistībā ar partiju finansēšanu un priekšvēlēšanu aģitāciju. Tā, piemēram, V.Muižniece (TP) vērtē šo brīdi kā nepiemērotu partiju finansēšanas tiesību aktu grozīšanā, norāda, ka koalīcijas padomē vienojās, ka bez diskusijas grozījumi nav virzāmi, kā arī vērs uzmanību, ka šobrīd katra partija pauž atšķirīgas idejas. Tautas partijas pārstāve uzskata, ka tuvu vēlēšanām vēlēšanu likums nebūtu jāgroza. Arī Zaļo uz Zemnieku savienība to uzskata par nepiemērotu brīdi.⁵⁷

Savukārt, A.Latkovskis (JL) uzskata, ka nepieciešamas radikālākas izmaiņas, priekšvēlēšanu limits ir paliels, ziedojumu limits ir divreiz lielāks. Vajadzētu, lai ir vairāk mazo ziedotāju. Nepieciešams vēlēšanu reģistrs. JL piedāvās konceptuālu projektu.⁵⁸

Novērtējot KNAB ieguldījumu tiesiskās vides sakārtošanā, vēl arvien ir jautājumi, kas būtiski valsts demokrātijai un tiesiskumam. Īpaši partiju finansēšanas no valsts budžeta sistēma.

Nekavējoties būtu risināms jautājums par priekšvēlēšanu tēriņu griestu samazināšanu, jo ekonomiskās krīzes apstākļos, kad vērojams pakalpojumu cenu kritums, limits *de facto* palielinājies.

Jāpaplašina tiesiskais regulējums attiecībā uz vidi, kurā tiek uzskaitīti priekšvēlēšanu tēriņi (internets, pasākumi publiskā telpā), jo pašvaldību vēlēšanas pierādīja tiesiskā regulējuma trūkumus attiecībā uz šīm formām. Tajās tika izmantotas formas, kas pēc būtības bija reklāma, taču netika atzītas par atbilstošām likuma normām saistībā ar reklāmas izvietošanu (masu pasākumi ar izklaid elementiem, reklāmas internetā).

KNAB darbība politisko partiju finansēšanas jomā ir viena no vissensitīvākajām KNAB darbības jomām, jo vistiešākajā veidā skar politiskās partijas, kas veido valdību un no kuru vidus izraudzīts premjers, kura pārraudzībā KNAB pašlaik atrodas. Lai gan publiskajā telpā dažreiz dzirdami izteikumi par to, ka partiju un priekšvēlēšanu kampaņas finanšu kontrole nav KNAB tipa aģentūrām raksturīga funkcija un būtiski apgrūtina to darbību citās jomās, KNAB kopš šīs funkcijas saņemšanas gan ar saviem lēmumiem, gan likumdošanas iniciatīvām ir būtiski uzlabojis gan partiju finansēšanas tiesisko regulējumu, gan politisko partiju praksi tiesiskuma principu ievērošanā. KNAB sniedzis arī būtisku atbalstu ļoti nepieciešamā valsts finansējuma politiskajām partijām ieviešanas veicināšanā.

Partiju un kampaņu finansēšanai ir būtiska ietekme uz centrālo demokrātiskas valsts institūtu - vēlēšanām. To lomas nozīmīgums atzīts arī senās, labi attīstītās demokrātijās, un atbilstoša regulējuma meklējumi joprojām turpinās. Ar partiju un kampaņu finansēšanu strādājošiem KNAB darbiniekiem ir nepieciešama labāka izpratne par partiju un kampaņu finansējuma regulējumu citās demokrātiskās valstīs, lai maksimāli izvairītos no situācijām, ka būtiski uzlabojumu partiju un kampaņas finansēšanā tiek veikti tikai pēc tam, kad nodarīts būtisks kaitējums vēlēšanu tiesībām un no tā radies ievērojama mēroga skandāls. Tāpat nepieciešams, lai KNAB darbinieki, kas atbildīgi par politisko partiju un kampaņas finansēšanu, proaktīvi strādātu ar politiskajām partijām, lai veicinātu to izpratni par tiesiskā regulējuma būtību. Vienlaicīgi, saskaroties ar politisko pretestību savām likumdošanas iniciatīvām, no KNAB puses nepieciešama radošāka un elastīgāka pieeja, domājot par to, kā veidot plašāku atbalstu un arī pieprasījumu pēc labāka tiesiskā regulējuma šajā KNAB darbības jomā.

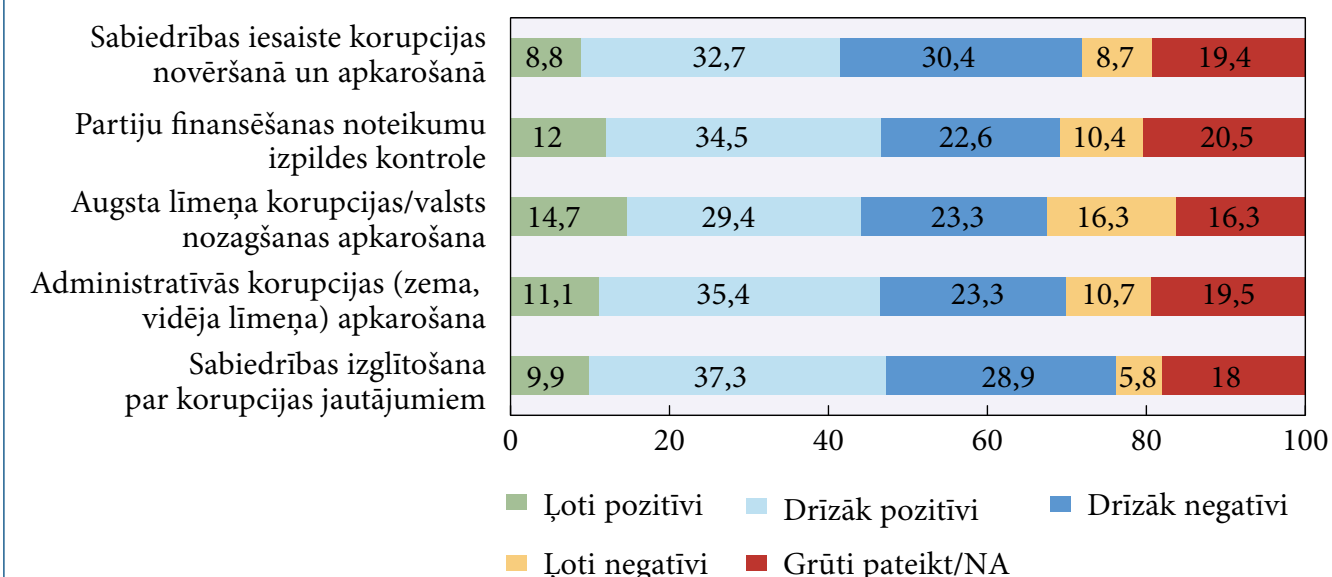
⁵⁷ LTV1 raidījums „Kas notiek Latvijā?” 03.02.2009.

⁵⁸ Turpat.

KNAB IZPĒTES KOPSAVILKUMS

(Pārbaudes lapa progresa mērījumiem un risku fiksēšanai, salīdzināšanai, veicot atkārtotu monitoringu.)

- Iestādes nosaukums – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
- Iestādes statuss (padotība) – Ministru kabineta pārraudzībā
- Iestādes budžets: 2009.g. – 2 574 468 LVL; 2008. g. – 3 650 108 LVL
- Darbinieku skaits uz darbības jomu:
 - Iestādes vadība – 3;
 - Iestādes darba nodrošināšana (administratīvā; finanšu; iekšējās drošības; audits; sevišķā lietvedība; sabiedriskās attiecības; starptautiskā sadarbība; datu uzglabāšana un operatīvās informācijas analīze (10)) – 41;
 - Korupcijas apkarošana – 60;
 - Korupcijas novēršana (t.sk. amatpersonu kontrole) – 27;
 - Politisko organizāciju finansēšanas kontrole – 11.
- Iestādes atpazīstamība – 90%
- Plānoto uzdevumu īstenošana vidēji 1,5 gados – 90 %
- Plānoto rezultātīvo rādītāju sasniegšana – vairumā rādītāju sasniegti.
- Iestādes darbības jomu sabiedriskais novērtējums (SKDS sabiedriskās aptaujas dati) – visas funkcijas vairāk kā puse respondentu, kuri formulējuši savu viedokli, vērtē pozitīvi, % sadalījums:

- Tendence uz attīstību: vāja tendence uz attīstību, kas daļēji saistīts ar resursu nepietiekamību, daļēji – darbinieku „izdegšanas sindromu” un iestādes vadības procesa nepilnībām.
- Darbības riski (augsta risināšanas prioritāte):
 - iestādes tiesiskā statusa regulējums – spēkā esošā vadītāja iecelšanas un atcelšanas kārtība rada augstu politiskās ietekmes uz ikdienas darbu risku;
 - iestādes darba organizācija – vāja horizontālā sadarbība, informācijas apmaiņa, jo īpaši starp novēršanas un apkarošanas jomā funkcionējošajām struktūrvienībām; darbinieku neskaidrības kompetences sadalījumā; nepietiekami mehānismi darbinieku stimulēšanai un kvalifikācijas celšanai;
 - nepietiekama sabiedrības iesaiste korupcijas apkarošanā.

KNAB MONITORINGA IETEIKUMI

1. Nepieciešams veikt grozījumus Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā, **paredzot KNAB neatkarīgas iestādes statusu** un parlamentāru kontroli, vienlaikus grozot KNAB priekšnieka atlases procesu un atbrīvošanu no amata. Priekšnieka kandidāta atlasī nepieciešams paredzēt kā divpakāpju procesu, kur vispirms notiek kandidāta profesionālo īpašību vērtēšana, ko veic komisija, kas sastāv no iestāžu vadītājiem, kuru vadīto iestāžu kompetence saistīta ar tiesiskuma aizsardzību, kā arī pretkorupcijas ekspertiem. Otrajā posmā – Saeima apstiprina (vai neapstiprina) komisijas izvirzīto kandidātu. Šajā gadījumā komisija iesaka nākamo.
2. KNAB ieteicams regulāri informēt sabiedrību par politiskajiem šķēršļiem politikas plānošanas dokumentu un normatīvo aktu jaunrades iniciatīvām, kas ir nozīmīgas *valsts nozagšanas* un citu korupcijas formu novēršanai. Mērķtiecīgi virzīt šādas iniciatīvas, neraugoties uz pagātnes piemēriem, kur līdzīgas ieceres ne vienmēr ir guvušas atsaucību. Politiskos lēmumus pieņem deputāti un ministri, taču KNAB **pienākums** ir veicināt tiesiskā regulējuma pilnveidošanu, neraugoties uz varbūtēji pesimistiskām prognozēm. Pirmām kārtām, sabiedrība plaši informējama par iecerēm, kuras jau tikušas detalizēti izstrādātas KNAB politikas plānošanas un normatīvo aktu projektos, bet bez pamatojuma vai ar apšaubāmu pamatojumu netiek virzītas tālākai izskatīšanai.
3. KNAB priekšniekam jābūt ne vien labam administratīvam iestādes vadītājam, bet arī viedokļa līderim un sabiedrībai nozīmīgu iniciatīvu virzītājam korupcijas novēršanas un apkarošanas jautājumos, kā arī jāspēj atrast veidu, kā sabiedrībai izskaidrot tiesiski pamatotu uzvedības modeli sarežģītās situācijās, veicinot sabiedrības tiesiskās apziņas attīstību. Vienlaikus KNAB svarīgi saglabāt augstu darba kvalitātes un paškritikas līmeni kā indivīda līmeni, tā, rūpējoties par iestādes prestižu.
4. KNAB aktīvāk veicināt sabiedrības līdzdalību korupcijas novēršanā un apkarošanā, skaidrot sabiedrības palīdzības nepieciešamību KNAB darbā, dot padomus pozitīviem rīcības modeļiem konkrētu tipisku korupcijas situāciju kontekstā un uzskatāmi iezīmēt sabiedrībai iespējamās sadarbības veidus ar KNAB. Izvērtējama īpašu „pilotprojektu” īstenošana korupcijas izskaušanai sektoros ar augstu korupcijas risku, attīstot konkrētus sadarbības mehānismus ar iespējamiem partneriem noziegumu atklāšanā, novēršanā. Pilnveidot komunikācijas stilu gadījumos, kad cilvēki vērsas KNAB ar informāciju par varbūtējiem korupcijas gadījumiem, lai tā būtu iedrošinoša un nemazinātu cilvēku vēlmi sadarboties ar KNAB.
5. Izvērtēt KNAB Sabiedriskās konsultatīvās padomes lomu KNAB darbībā un organizēt tās darbu mērķtiecīgi un regulāri.
6. KNAB plaši, regulāri un saprotami izskaidrot vēlamās rīcības modeļus korupcijas situācijās, ar kurām cilvēki visbiežāk saskaras ikdienā.
7. Ieviest amatpersonu obligātu apmācību par korupcijas novēršanas jautājumiem.
8. KNAB ieviest pastāvīgu to īstenoto izglītošanas pasākumu novērtēšanas sistēmu.
9. Nepieciešams KNAB iekšienē vadības līmenī skaidri definēt iestādes darba prioritātes, lai visi struktūrvienību vadītāji noteiktu sava darba prioritātes saskaņā ar iestādes prioritātēm un varētu tās adekvāti izskaidrot padotajiem darbiniekiem, ņemot vērā struktūrvienības darba specifiku.
10. KNAB personālvadības sistēmas ietvaros:
 - 10.1. pilnveidot un fiksēt iekšējā tiesību aktā darbinieku atlases sistēmu. Ievērojot to, ka KNAB ir iestāde, kurai būtu jākalpo par paraugu citām valsts iestādēm korupcijas risku novēršanā, ieteicams rīkot amatu konkursus, nodrošinot līdztiesību un

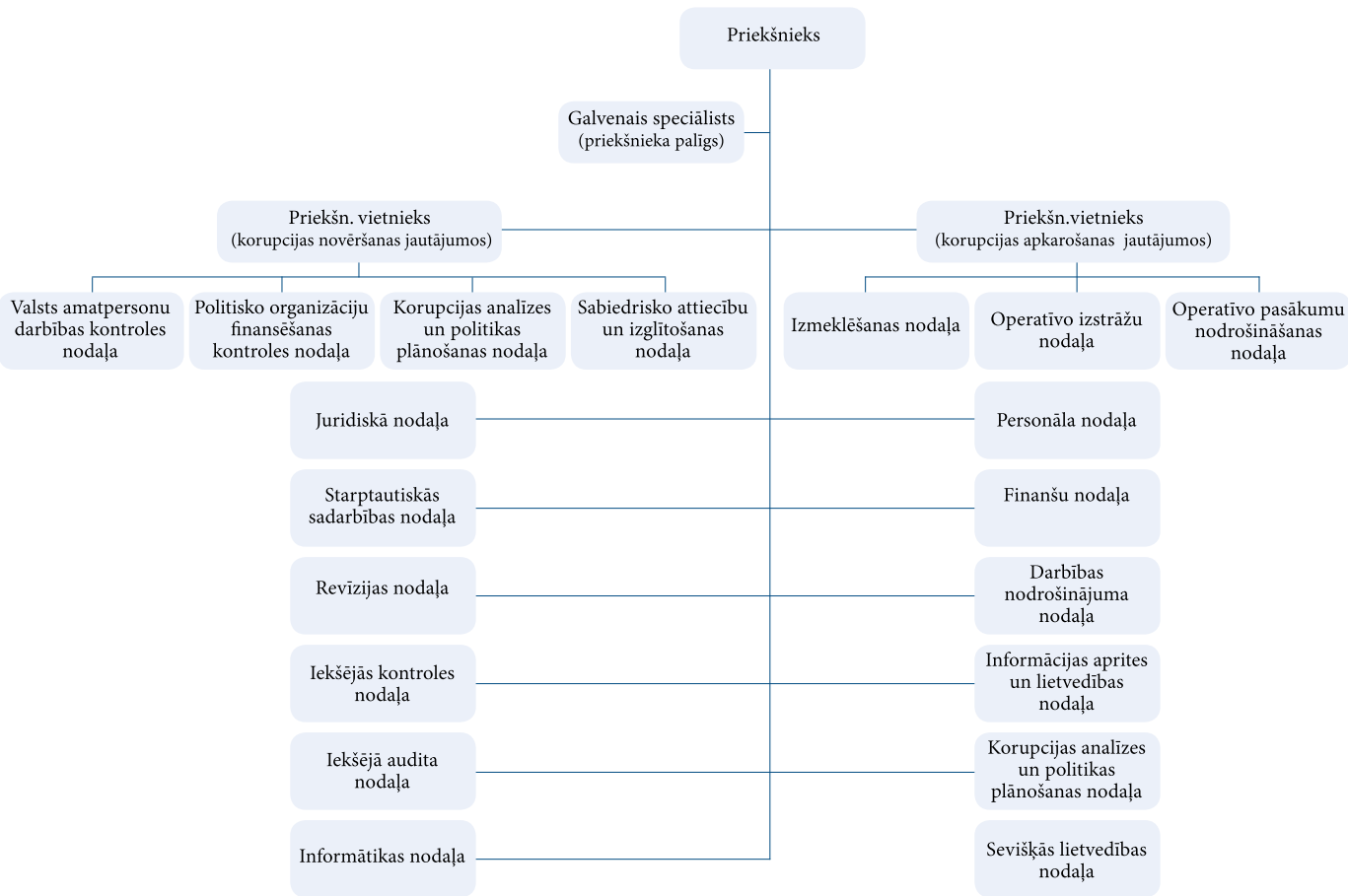
caurskatāmību personāla atlasē, izvirzot kritērijus, kas ļautu atlasīt profesionālākos no iespējamiem pretendentiem.

- 10.2. izstrādāt konkrētu mehānismu KNAB darbinieku kvalifikācijas celšanai, motivācijai un supervīzijai, lai mazinātu darbiniekos „izdegšanas sindromu”, palīdzētu pielāgoties aizvien pieaugošajai darba sarežģītībai sakarā ar tehnoloģiju, finanšu sistēmu attīstību, tiesiskā regulējuma pastāvīgām izmaiņām, kā arī faktu, ka ikdienā arvien biežāk ekonomiskās attiecības tiek realizētas starptautiskā vidē.
- 10.3. pārskatīt KNAB struktūrvienības regulējošos iekšējos tiesību aktus, novēršot neviennozīmīgi izprotamos jautājumus attiecībā uz kompetences nošķiršanu, kas jau ir izraisījušas un var izraisīt arī nākotnē problemātiskas situācijas (piemēram, Korupcijas novēršanas nodaļa un Datu uzglabāšanas un informācijas analīzes nodaļa.)
- 10.4. Ieteicams izvērtēt darbinieku skaitlisko proporciju – vai atbalsta funkcijas veicošo skaits ir samērojams ar tiešās iestādes funkcijas īstenojošiem. Korupcijas novēršanas jomas darbinieku skaits, ņemot vērā funkciju apjomu, šobrīd ir neproporcionāli mazs.
11. Ievērojot KNAB priekšnieka publiski pausto viedokli par speciālistu trūkumu ekonomiskajos noziegumos, KNAB būtu ieteicams iespējami īsā laikā attīstīt darbinieku, kuriem nepieciešamas attiecīgas zināšanas, specializāciju, nepieciešamības gadījumā, piesaistot to kompetences attīstīšanā vietējos un starptautiskos ekspertus. Apzināmas iespējas kompetences paaugstināšanā izmantot ES un citu finanšu palīdzības mehānismu ietvaros piesaistāmo finansējumu.
12. Pilnveidot KNAB vadības procesu, stiprināt horizontālo saikni struktūrvienību sadarbības attīstīšanai. Īstenot iekšējās komunikācijas stiprināšanas aktivitātes.
13. Izmantot Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likumā paredzēto mehānismu – Biroja padomes sēdes, jo īpaši stratēģisku un konceptuālu jautājumu risināšanai.
14. Iekšējos tiesību aktos detalizētāk izstrādāt trauksmes celšanas mehānismu, saskaroties ar tiesībpārkāpumiem pašā KNAB un trauksmes cēlēju aizsardzību.
15. Pārskatīt politikas plānošanas rezultātīvos rādītājus un tos, kas vairāku gadu garumā izrādījušies neadekvāti, nomainīt, lai darba plānošanas un novērtēšanas sistēma būtu reāla, nevis tikai atskaitīšanās vajadzībām. Visumā KNAB darbība atbilst uzstādītajiem rezultativajiem rādītājiem, taču korupcijas apkarošanas jomā attiecībā uz lietu izskatīšanas ilgumu acīmredzami nav ņemta vērā reālā kapacitāte, lietu dažādība, laiks, kas nepieciešams informācijas iegūšanai no ārvalstīm, u.tml., rādītāji pārskatāmi arī saistībā ar funkciju paplašināšanu politisko partiju finanšu kontroles un priekšvēlēšanu aģitācijas jomā.
16. Turpināt izmantot iespējas, ko sniedz starptautiskā sadarbība kā korupcijas novēršanas un apkarošanas uzdevumu efektīvākai sasniegšanai, tā darbinieku kvalifikācijas celšanai un motivācijai.
17. Neraugoties uz ekonomisko krīzi, nav pieļaujama KNAB resursu tālāka samazināšana, jo pretējā gadījumā KNAB darbība būtiski pasliktināsies, attiecīgi palielinoties izmaksām, ko valstī izraisa korupcija.

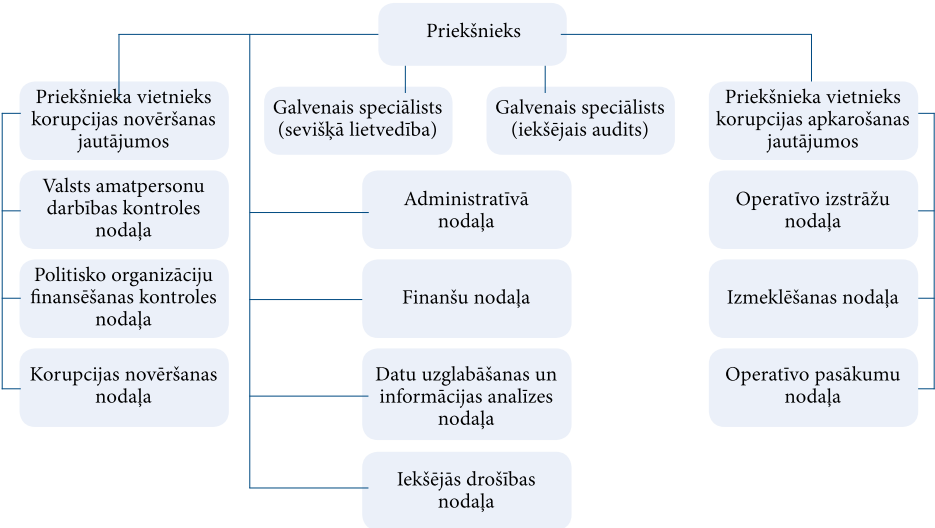
1.pielikums

KNAB struktūrshēma

Līdz 2009. gada 1. jūlijam:

No 2009. gada 1. jūlija – optimizētā KNAB struktūra:

2. pielikums

KNAB budžets 2008., 2009. gadā

Budžeta programma – 04. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs	2008.	2009.
Resursi izdevumu segšanai	3 650 108	2 574 468
Dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	3 650 108	2 574 468
Vispārējā kārtībā sadalāmā dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	3 650 108	2 574 468
Izdevumi – kopā	3 650 108	2 574 468
Uzturēšanas izdevumi	3 568 271	2 506 368
Kārtējie izdevumi	3 564 326	2 502 247
Atlīdzība	2 908 838	2 050 690
Atalgojums	2 121 030	1 473 172
Preces un pakalpojumi	655 488	451 557
Kārtējie maksājumi Eiropas Kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	3 945	4 121
Starptautiskā sadarbība	3 945	4 121
Kapitālie izdevumi	81 837	68 100
Pamatkapitāla veidošana	81 837	68 100
01.00.00. Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs		
Resursi izdevumu segšanai	3 550 108	2 529 468
Dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	3 550 108	2 529 468
Vispārējā kārtībā sadalāmā dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	3 550 108	2 529 468
Izdevumi – kopā	3 550 108	2 529 468
Uzturēšanas izdevumi	3 468 271	2 461 368
Kārtējie izdevumi	3 464 326	2 457 247
Atlīdzība	2 908 838	2 050 690
Atalgojums	2 121 030	1 473 172
Preces un pakalpojumi	555 488	406 557
Kārtējie maksājumi Eiropas Kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	3 945	4 121
Starptautiskā sadarbība	3 945	4 121
Kapitālie izdevumi	81 837	68 100
Pamatkapitāla veidošana	81 837	68 100
02.00.00 Operatīvās darbības pasākumu nodrošināšana		
Resursi izdevumu segšanai	100 000	45 000
Dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	100 000	45 000
Vispārējā kārtībā sadalāmā dotācija no vispārējiem ieņēmumiem	100 000	45 000
Izdevumi – kopā	100 000	45 000
Uzturēšanas izdevumi	100 000	45 000
Kārtējie izdevumi	100 000	45 000
Preces un pakalpojumi	100 000	45 000

Iniciatīvu virzība politisko partiju finansēšanas un priekšvēlēšanu aģitācijas jomā*										
Valsts finansējums										
	VSS izsludināts	VSS izskatīts	MKK	MK	Saeimā iesniegts	Saeimā 1.lasījumā	Saeimā 2.lasījumā	Saeimā 3.lasījumā	Izsludināts	Stājies Spēkā
Politisko partiju finansēšanas koncepcija	2008. 17.04.		2008. 22.09.	2009. 06.01.	TM: līdz 30.03.2009 iesniegt projektus Divreiz – 06. un 13.10.2009. iekļauti un atsaukti no izskatīšanas MK sēdē. 23.11.2009. MKK izskatīti grozījumi POFL					
					<u>Priekšvēlēšanu aģitācija – trešās personas, pienākumi medijiem, funkcijas KNAB, sankcijas</u>					
								Saeimā 3.lasījumā	Izsludināts	Stājies spēkā
Saeimas, EP vēlēšanu aģitācija								2009. 15.01.	2009. 30.01.	2009. 31.01.
Pašvaldību vēlēšanu aģitācija								2009. 15.01.	2009. 30.01.	2009. 31.01.
Grozījumi KNAB likumā (9. ¹)								2009. 11.06.	2009. 30.06.	2009. 14.07.
APK grozījumi 204. ²								2009. 03.09.	2009. 03.09.	2009. 07.10.
					<u>Grozījumi APK par pārkāpumiem saistībā ar priekšvēlēšanu aģitācijas kārtības neievērošanu</u>					
					<u>Partiju melnās kases</u>					
				MK	Saeimā iesniegts	Saeimā 1.lasījumā	Saeimā 2.lasījumā	Saeimā 3.lasījumā	Izsludināts	Stājies spēkā
APK 166 ^{3,4}				2008. 03.18.	2008. 20.03.	2008. 12.06.	2008. 13.11.	2008. 18.12.	2009. 07.01.	2009. 21.01.
KL 288. ² - 288. ⁵				2009. 02.06.	2009. 09.06.					
					<u>Kriminālbildības ieviešana par partiju finansēšanas kārtības neievērošanu lielos apmēros</u>					
					Saeimas atbildīgā Juridiskā komisija 1.septembra sēdē atbalstīja likumprojekta virzīšanu uz 1.lasījumu					
					<u>Priekšvēlēšanu izdevumu apmēra ierobežojumi</u>					
Grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā					2007. 01.02.	2007. 01.03.	2008. 03.04.	2008. 17.07.	2008. 30.07.	2008. 13.08.

* Saskaņā ar KNAB nodaļas vadītāja I.Solovejas 15.02.2010. sniegto informāciju.

Spilgtākie notikumi KNAB darbībā 2008. gadā un 2009. gada pirmajā pusē

- 2008.gada 14.februārī uzsākts kriminālprocess par vairākiem iespējamajiem noziedzīgiem nodarījumiem saistībā ar Rīgas domes un to struktūrvienību pieņemtajiem lēmumiem. (Jūlijā par aizdomās turētām ir atzītas sešas personas. Saistībā ar kukuļošanu par aizdomās turētām ir atzītas divas esošās un viena bijusī Rīgas domes Pilsētas attīstības departamenta amatpersona.)
- Saistībā ar 2006.gada priekšvēlēšanu aģitācijas periodā konstatētajiem partiju finansēšanas noteikumu pārkāpumiem Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs uzdevis 5 partijām atmaksāt valsts budžetā finanšu līdzekļus 1 055 582,83 latu apmērā. (24.04.2008.)
- 2008. gada pavasarī klajā nāk informācija, ka no KNAB pazuduši 135 500 latu. Šī summa pazudusi 11 lietās, no kurām lielākā daļa jau izskatītas. To, kur nauda palikusi, pētīja īpaši izveidotā prokuroru darba grupa.
- 2008. gada 29. jūnijā Saeima nobalso par A.Loskutova atbrīvošanu no KNAB priekšnieka amata.
- 2008. gada 26. septembrī Ģenerālprokuratūras Sevišķi svarīgu lietu izmeklēšanas nodaļa tiesai nodevusi lietu, kurā uzrādīta apsūdzība KNAB darbiniekiem Jānim Imšam un Indrai Veipai par arestētās naudas, kas tikusi atzīta par lietiskajiem pierādījumiem, piesavināšanos. Saskaņā ar masu medijos pieejamo informāciju, abu apsūdzēto darbības prokuratūra kvalificējusi pēc Krimināllikuma (KL) 179. panta 3. daļas. Veipa apsūdzēta arī pēc KL 319. panta 2. daļas par valsts amatpersonas bezdarbību, ja tā izraisījusi smagas sekas. Saskaņā ar apsūdzību J.Imša laika posmā no 2004. gada 1. janvāra līdz 2008. gada 15. aprīlim no kriminālprocesos izņemtās un arī arestētās naudas kopumā piesavināties 82 908 latus, 24 500 eiro (17 219 latus) un 7800 ASV dolārus (3720 latus). I.Veipa, savukārt, apsūdzēta par 14 270 latu, 19 487 ASV dolāru (9295 latu) un 13 995 eiro (9836 latu) piesavināšanos laika periodā no 2007. gada 20. novembra līdz 2008. gada 15. aprīlim. (Aktuālā informācija- 2010. gada 15. februārī Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palāta pasludināja spriedumu Jāņa Imšas un Indras Veipas apsūdzībā par naudas piesavināšanos Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā (KNAB). Jānis Imša sodīts ar brīvības atņemšanu uz 6 gadiem, konfiscējot mantu. Tiesa atzina Indru Veipu par vainīgu pēc KL 179.panta trešā daļas par naudas piesavināšanos un sodīja viņu ar brīvības atņemšanu uz 6 gadiem, konfiscējot mantu. Tāpat tiesa nosprieda piedzīt par labu KNAB kaitējuma kompensāciju Ls 102 272,42 no J. Imšas Ls un Ls 33 634,88 no I. Veipas.)
- KNAB izmeklētājs nosūtījis prokuratūrai 2007. gada oktobrī uzsāktā kriminālprocesa materiālus par kukuļošanu Terehovas muitas kontrolpunktā, ierosinot par dažādiem koruptīviem noziegumiem saukt pie kriminālbildības kopumā 12 personas. (30.10.2008.)
- KNAB darbinieki 2008. gada 17.oktobrī uzsāktā kriminālprocesa ietvaros aizturējuši Jūrmalas pilsētas prokurori par kukuļa izspiešanu un sadarbībā ar Ģenerālprokuratūru veikuši neatliekamās procesuālas darbības. Kukuļa nodošana amatpersonai notikusi ar starpnieku – kādu privātpersonu, kura arī tika aizturēta kriminālprocesa ietvaros. (10.20.2008.)
- 2009. gada 12. martā par KNAB priekšnieku iecelts Normunds Vilnītis.
- Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs nosūtījis Ģenerālprokuratūrai kriminālprocesa materiālus, ierosinot saukt pie kriminālbildības divus Valsts ieņēmumu dienesta Finanšu policijas pārvaldes (VID FPP) Iekšējās drošības daļas izmeklētājus par

kukuļņemšanu un dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu mantkārīgā nolūkā, kā arī par izvairīšanos no nodokļu nomaksas lielā apmērā atbalstīšanu. (07.05.2009.)

- Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs nodevis Rīgas tiesas apgabala prokuratūrai kriminālprocesa materiālus saistībā ar ilgstošu kukuļošanu tehniskās apskates stacijā Rīgā, ierosinot saukt pie kriminālatbildības 17 bijušos un esošos transportlīdzekļu tehniskā stāvokļa kontroles inspektoros. (12.05.2009.)

PĒTĪJUMA METODIKA

Pētījuma „KNAB darbības monitorings” mērķis ir nodrošināt sabiedrībai nozīmīgu informāciju par KNAB darbu, tā rezultātiem, tos ietekmējošiem apstākļiem un darbības riskiem, nodrošināt šīs informācijas izvērtējumu, kā arī dot ieteikumus KNAB darbības pilnveidošanai sabiedriskā skatījumā.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izvērtēt KNAB funkciju īstenošanu;
- 2) identificēt šķēršļus un riskus efektīvai KNAB darbībai;
- 3) izvērtēt politisko ietekmi uz KNAB darbību.

Pētījums izstrādāts, pamatojoties uz Sabiedrības par atklātību – Delna (turpmāk- Delna) 2009. gadā izstrādāto *Metodiku KNAB darbības monitoringam*. Pētījuma uzdevumi noteikti atbilstoši minētajā KNAB sabiedriskā monitoringa metodikā paredzētajiem pētniecības virzieniem. Vienlaikus 3. izvirzītais uzdevums saistīts ar hipotēzi, kas tiek izvirzīta starptautisko pretkorupcijas ekspertu diskusijās – pretkorupcijas aģentūru darbības efektivitātes sekas ir to politiska vājināšana.

Pētījumā izmantotas gan kvalitatīvās, gan kvantitatīvās datu vākšanas metodes.

Pētījumā tika izmantota Delnas pasūtīta SKDS iedzīvotāju aptauja „Attieksme pret korupciju Latvijā” (2009. gada novembris). Pilnu tekstu sk. <http://www.delna.lv/lat/petijumi/>

Pētījuma ietvaros tika veikta valsts pārvaldes darbinieku aptauja par KNAB īstenotajām apmācībām. Aptaujā piedalījās valsts institūcijas (ministrijas un padotības institūcijas), kā arī Rīgas domes institūcijas. Aptauja tika veikta anonīmi, elektroniskas saziņas formā. Tika nodrošināta plaša institūciju pārstāvība, jo anketas tika izsūtītas visām ministrijām un pārsūtītas padotības institūcijām.

Pētījumam derīgas bija 264 anketas. No tām – 231 valsts institūcijas anketa un 33 – pašvaldības.

Atbildes sniedza **14** iestāžu vadītāji, **112** struktūrvienību vadītāji un **137** referenti, speciālisti, eksperti.

No aptaujātajiem 59 cilvēki bija piedalījušies KNAB organizētās apmācībās, 205 – nebija. 42 cilvēki bija piedalījušies apmācībās pēdējo 2 gadu periodā, 7 – pirms tam.

Pētījumā tika intervēti 11 KNAB dažāda līmeņa darbinieki, notikušas arī papildus konsultācijas ar KNAB darbiniekiem. Intervēti Saeimas Aizsardzības, iekšlietu un pretkorupcijas komisijas vadītājs, Valsts kontroliere, KNAB uzraugošais prokurors, 7 NVO pārstāvji, kas sadarbojušies ar KNAB. Vienlaikus izmantoti viedokļi, ko pauduši projekta „KNAB darbības monitorings” apaļo galdu, diskusiju un konferenču dalībnieki. Anonīmi viedokli pauduši 5 cilvēki, kas saskārušies ar KNAB korupcijas apkarošanas aktivitātēm (informācija par iespēju paust viedokli, sniegt informāciju bija ievietota Delnas mājas lapā un sniegta vairākos Delnas organizētajos pasākumos).

Rakstisks viedoklis par KNAB statusu un darbības pozitīviem un negatīviem aspektiem lūgts 2008. gadā Saeimā un Rīgas domē pārstāvētām partijām. Atbildes saņemtas no Apvienības „Tēvzemei un Brīvībai”, Pilsoniskās savienības un Latvijas Sociāldemokrātiskās Strādnieku partijas.

Pētījuma ietvaros tika veikta KNAB darbību regulējošo dokumentu analīze, mediju informācijas pastāvīgs monitorings, analizēti KNAB ziņojumi, publiskie pārskati, politikas dokumenti u.c. KNAB darbību raksturojoši dokumenti, kā arī dokumenti salīdzinājumam ar citām

institūcijām. No KNAB lūgti un izmantoti dokumenti attiecībā uz budžetu, personālu un pretkorupcijas pasākumiem KNAB.

Pētījumā analizēta KNAB darbība 2008. un 2009. gada pirmajā pusgadā (uz 2009. gada decembri pieejamo datu ietvaros), kā arī, ņemot vērā to, ka šis ir pirmais KNAB sabiedriskais monitoringa, dots KNAB vispārīgs raksturojums un īss ieskats darbības vēsturē.